

ÜHTEKUULUVUSPOLIITIKA FONDIDE RAKENDUSKAVA 2014-2020 PRIORITEETSE SUUNA „JÄTKUSUUTLIK LINNAPIIRKONDADE ARENG“ VAHEHINDAMINE

Lõpparuanne

2020

Jaanuar

Euroopa Liit
Euroopa struktuuri-
ja investeerimisfondid

Eesti
tuleviku heaks

RAHANDUSMINISTERIUM

**ÜHTEKUULUVUSPOLIITIKA FONDIDE
RAKENDUSKAVA 2014-2020 PRIORITEETSE
SUUNA „JÄTKUSUUTLIK
LINNAPIIRKONDADE ARENG“
VAHEHINDAMINE**

Tellinud Rahandusministeerium

Vahehindamise läbiviimist rahastatakse Euroopa Liidu struktuuri- ja investeerimisfondide vahenditest.

UURINGU AUTORID:

Veiko Sepp

Merle Mägi

Jaanus Veemaa

Viitamine: Sepp, V.; Mägi, M.; Veemaa, J. (2020) Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 prioriteetse suuna „Jätkusuutlik linnapiirkondade areng“ vahehindamine. TÜ sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus, Tartu. Tellinud: Rahandusministeerium.

RAKE

RAKE on võrgustikutüüpi rakendusuringute keskus. Meie missioon on edendada teadmisel põhinevat otsustamist Eesti ühiskonnas. Lisaks RAKE meeskonnale kaasame kõrgeima kvaliteedi tagamiseks oma uuringutesse valdkondlikke eksperte nii Tartu Ülikoolist kui vajadusel ka väljastpoolt. RAKE võrgustikust leiab nii sotsiaalteadlasi kui meditsiini-, loodus-, tehnika- ja humanitaarteaduste valdkonna esindajaid.

KONTAKTANDMED:

Lossi 36-303

51003, Tartu

<http://skytte.ut.ee/et/rake>

ISBN:

Sisukord

SISUKORD	5
KOKKUVÕTE	7
EXECUTIVE SUMMARY	9
1 LÄHTEÜLESANNE	11
2 HINDAMISE ÜLDMETOODIKA	12
3 ANALÜÜS JA TULEMUSED HINDAMISTEEMADE KAUPA	14
3.1 ASJAKOHASUS	14
3.1.1 KUIVÕRD ASJAKOHASED ON OLNUD VALITUD MEETMETE TEGEVUSED ARVESTADES ERF MÄÄRUSE ARTIKLI 7 RAAMISTIKKU?	14
3.1.2 KUIVÕRD ASJAKOHASED ON OLNUD VALITUD MEETMETE TEGEVUSED ARVESTADES EESTI REGIONAALARENGU STRATEEGIA 2014-2020 EESMÄRKE (EESMÄRK 2)?	15
3.1.3 KUIVÕRD ASJAKOHASED ON OLNUD VALITUD MEETMETE TEGEVUSED, ARVESTADES LINNAPIIRKONDADE ARENGU VÄLJAKUTSEID? ...	17
3.1.4 KUIVÕRD ASJAKOHASED ON TEGEVUSKAVADESSE VALITUD PROJEKTID OMAVALITSUSTE ARENGUKAVADE VAATEST LÄHTUVALT?	21
3.1.5 KUIVÕRD ASJAKOHASED ON TEGEVUSKAVADESSE VALITUD PROJEKTID MEETMETE EESMÄRKIDE SAAVUTAMISE SEISUKOHAST?	25
3.1.6 MISSUGUSEID KRITERIUMEID JA LÄHENEMISI ON LINNAPIIRKONDADE MÄÄRATLEMISEL ERF MÄÄRUSE ARTIKLI 7 MÕISTES KASUTATUD TEISTES RIIKIDES?	26
3.1.7 KUIVÕRD ASJAKOHASED ON OLNUD LINNAPIIRKONDADE DEFINEERIMISE ALUSED?.....	27
3.1.8 MILLEST PEAKS LÄHTUMA LINNAPIIRKONDADE DEFINEERIMISEL JÄRGMISEL SF 2021+ TOETUSPERIOODIL?.....	28
3.1.9 MILLISEID SÄÄSTVA LINNAARENGU EDENDAMISE RAKENDUSMEHCHANISME KASUTATAKSE TEISTES RIIKIDES?	30
3.1.10 KUIVÕRD ASJAKOHANE ON OLNUD MEETME RAKENDUSMEHCHANISM?	34
3.1.11 MISSUGUNE VÕIKS OLLA OPTIMAALNE RAKENDUSMEHCHANISM JÄRGMISEL SF 2021+ TOETUSPERIOODIL, MIS TAGAKS PARIMA MÕJU JA STRATEEGILISE INTEGREETUSE?	35
3.1.12 MILLISEID RAHASTAMISMUDELEID KASUTATAKSE TEISTES RIIKIDES INTEGREETUD SÄÄSTVA LINNAARENGU TEGEVUSTE ELLUVIIMISEKS?.....	37
3.1.13 KUIVÕRD ASJAKOHANE ON OLNUD MEETME RAHASTAMISMUDEL?	38
3.1.14 MISSUGUNE RAHASTAMISMUDEL OLEKS EESTI OLUDES SOBIVAIM VALIDA INTEGREETUD SÄÄSTVA LINNAARENGU TEGEVUSTE ELLUVIIMISEKS JÄRGMISEL SF 2021+ TOETUSPERIOODIL?	40
3.2 TÕHUSUS, JÄTKUSUUTLIKKUS JA PIISAVUS	41
3.2.1 KAS SUUNALE SEATUD VÄLJUNDNÄITAJATE SIHTTASEMED ON PROPORTSIOONIS MEETMETE TEGEVUSTE EELARVETEGA? KAS MEETMETELE ETTE NÄHTUD RESSURSID ON OLNUD PIISAVAD MEETMETELE SÄTESTATUD EESMÄRKIDE SAAVUTAMISEKS VÄLJUNDNÄITAJATE MÖTTES?	41
3.2.2 KAS SUUNALE SEATUD TULEMUSNÄITAJATE SIHTTASEMED ON PROPORTSIOONIS MEETMETE TEGEVUSTE EELARVETEGA? KAS MEETMETELE ETTE NÄHTUD RESSURSID ON OLNUD PIISAVAD MEETMETELE SÄTESTATUD EESMÄRKIDE SAAVUTAMISEKS TULEMUSNÄITAJATE MÖTTES?	45
3.2.3 KUIVÕRD TÕHUS ON MEETME RAKENDUSMEHCHANISM?	46
3.3 TULEMUSLIKKUS	48
3.3.1 MISSUGUNE ON SUUNA RAKENDAMISE TULEMUSLIKKUS MEETMETE EESMÄRKIDEST LÄHTUVALT?	48
3.4 MÕJUD	51
3.4.1 MISSUGUNE ON MEETMETE MÕJU SÄÄSTVATE LIIKUMISVIISIDE EDENDAMISELE NING SELLE KASUTAJATE ARVU MUUTUSELE?	51

3.4.2	MISSUGUNE ON MEETME MÕJU KODULÄHEDASTE LASTEAI- JA LAPSEHOIUVÕIMALUSTE TAGATUSELE?	52
3.4.3	MISSUGUNE ON OLNUD ALAKASUTATUD ALADE TAASELAVDAMISEKS TEHTUD INVESTEERINGUTE MÕJU ERASEKTORI VÕI KOLMANDA SEKTORI AKTIVISEERIMISEKS SIHTALAL TEGUTSEMISEKS?	53
3.4.4	KAS JA MISSUGUSED ON OLNUD MEETMETE ELLUVIIMISEL KAASNEVAD MÕJUD LISAKS MEETMETE EESMÄRKIDES SEATULE (SH VÕRDSETE VÕIMALUSTE EDENDAMISELE, TOETATUD PIIRKONDADE SOTSIAALSELE OLUKORRALE, KESKKONNALE JMS)?	55
4	JÄRELDUSED JA SOOVITUSED.....	56
5	KASUTATUD ALLIKAD.....	63
	LISA 1. HINDAMIS- JA UURIMISKÜSIMUSTE VASTAMISEKS KASUTATAVAD ANDMED JA MEETODID	65
	LISA 2. ASJAKOHASUSE HINDAMISTABELID.....	86
	LISA 3. PROJEKTIDE ANALÜÜS.....	86

Kokkuvõte

Vahehindamine hõlmab Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 prioriteetset suunda 9 „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ ja selle meetmeid „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ ja „Ida-Viru linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ ning viies linnapiirkonnas koostatud jätkusuutliku arengu strateegiaid ning nende elluviimise tegevuskavasid. Töös antakse hinnang prioriteetse suuna rakendamise tulemuslikkusele, tegevuste ja meetmete mõjule linnapiirkondade arengule ning meetme rakendussüsteemi asjakohasusele. Kokku vastatakse 22 hindamis- ja analüüsiküsimusele. Töö väljunditeks on käesolev hindamisaruanne konkreetsete soovitustega eesmärkide paremaks täitmiseks ja rakendamise edendamiseks ning töö lisad, sh hindamismetoodika kirjeldus, mida saab kasutada järeelhindamise läbiviimisel, et tagada linnameetmete eesmärkide täitmise hindamise võrreldavus, lisas 1.

Vahehindamine viidi läbi kolmes metoodilises etapis: 1) andmekorje- ja analüüsietapp; 2) hindamise etapp; 3) soovituste ja ettepanekute kujundamise etapp. Andmekorje- ja analüüsi etapp on vajalik teadmise loomiseks, mille põhjal hindamist teostada. Etapis kombineeritakse erinevaid kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid meetodeid. Dokumendianalüüs hõlmab meetmete rakendamisega seotud strateegiadokumentide, juhendite ja asjakohaste õigusaktide, linnapiirkondade kohalike omavalitsuste arengukavade, viies linnapiirkonnas koostatud jätkusuutliku arengu strateegiate, nende elluviimise tegevuskavade, meetmete toetuste taotluste, toetuste aruannete, teiste EL-i riikide linnapiirkondade arengu meetmete rakendamise praktikat kirjeldavate veebidokumentide, meetmete seireandmete ning nii Eesti kui teiste EL riikide temaatiliste uuringute ja raportite sisu analüüsimist. Dokumendianalüüsi analüütilised tabelid on koondatud lisasse 2.

Individuaalsed ja fookusgrupi intervjuud viidi läbi meetmete rakendusasutuse (Rahandusministeerium) ja rakendusüksuse (Riigi Tugiteenuste Keskus) seotud ametnikega ning linnapiirkondade kohalike omavalitsuste üksuste (Tallinn, Saku, Saue, Tartu, Kambja, Pärnu, Tori, Kohtla-Järve, Jõhvi, Toila, Narva, Narva-Jõesuu) esindajatega. Säästva linnalise arengu meetmete rakendamise võrdleva väliskogemuse kirjeldamisel EL teistes liikmesriikides kasutati kirjalikku avatud vastustega ankeetküsitlust ning teemakohaste rakendusuuringute sekundaaranalüüsi. Detailsemalt kirjeldatakse aruandes 4 välisriigi – Soome, Läti, Horvaatia ja Portugal – praktikat linnapiirkondade defineerimisel ning rakendusmehhanismi ja rahastamismudeli disainimisel.

Hindamiseks vajalike kvantitatiivsete andmete tootmiseks koostati linnapiirkondade tegevuskavade ning projektide taotluste ja aruannete andmeid ühendav tabel (vt lisa 3), mis võimaldas erinevate tunnuste kaupa loendada kavandatud, rahastatud ja teostatud projekte, summeerida eri tüüpi projekte ja nendega seotud näitajate väärtusi, võrrelda summaarseid väärtusi dokumentides seotud sihtväärtustega, arvutada väljund- ja tulemusnäitajatega seotud ühikuhindasid, jms hindamisküsimustele vastamiseks vajalikku.

Teises metoodilises etapis toimus prioriteetse suuna strateegilise kujundamise, korralduse ning meetmete ja tegevuste asjakohasuse, tõhususe, tulemuslikkuse ja mõju (vahe-)hindamine prioriteetse suuna rakendamisega seotud isikute enesehindamise ning hindamist läbi viinud eksperdi eksperthinnangu vormis. Enesehindamise metoodiliseks vahendina kasutati valikvastustega (hinnangute skaalad) ankeetküsitlust, mis viidi läbi kõigi intervjueeritud isikutega, vahetult peale intervjuude toimumist. Protsessi osaliste enesehindamise summeeritud tulemused olid koos kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete analüütiliste andmetega sisendiks hindamisküsimustele vastamiseks ja sünteesivate eksperthinnangu andmiseks tuginedes iga hindamisküsimuse jaoks konstrueeritud hindamisskaalale. Detailselt hindamisküsimuste kaupa on hindamisel kasutatud metoodikat kirjeldatud lisas 1.

Hindamis- ja analüüsiküsimuste vastuseid kokku võttes leitakse töös, et säästva linnaarengu meetmete rakendamine on olnud eesmärgipärane väljundnäitajate mõttes – osade meetmete tegevuste puhul väljundnäitajate 2023. aasta sihtväärtused juba käesolevaks ajaks saavutatud ning ka teiste puhul on juba rahastatud või veel kavandamisel projektidega loodud head eeldused sihtväärtuste saavutamiseks.

Meetmete rakendamise edukus mõjude tasandil varieerub meetme tegevuste lõikes. Säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonnasõbraliku avaliku linnaruumi arendamise tegevuste osas näitavad elanikkonna küsitlusandmed, et hoolimata eesmärkide saavutamisest väljundnäitaja mõttes, ei ole meetmete raames ellu viidud projektide koosmõju

olnud piisav positiivsete muutuste kujundamiseks. Kergliiklusteid kasutavate elanike arv ja osakaal on küll kasvanud, kuid peamiselt jalgsi ja ühistranspordiga liikuvate inimeste arvelt.

Lasteaia- ja lapsehoiukohtade järjekordade pikkus on alates meetme rakendamisest linnapiirkondades summaarsena oluliselt kahanenud, seda nii 9.1.2. meetmetegevuste tulemusena koosmõjus meetme tegevuse nr 2.1.2 „Lapsehoiukohtade loomine ja teenusepakkumise toetamine 0–7-aastastele lastele“, aga ka KOV ja erasektori muude tegevuste kui ka rahvastikuprotsesside tulemusel. Peamiseks teguriks, mis lasteaiakohtade järjekordi on meetme elluviimise perioodil lühendanud ongi lasteaiaaeglaste laste arvu vähenemine, kuid märkimisväärne (u 1/3 ulatuses) on ka linnapiirkondade meetme tegevuse projektide mõju.

Alakasutatud linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks ellu viidavate projektide mõju hindamiseks mõõtmisandmed vahehindamise läbiviimise hetkel veel puudusid. Arvestades juba lõpetatud projektide ning rahastamiseks ette valmistavate projektide iseloomu on ülimalt tõenäoline seatud eesmärgi saavutamine ja ületamine tulemusnäitaja sihtväärtuse mõttes. Samas, arvestades alakasutatud linnaruumi ulatust Ida-Virumaa linnapiirkondades on see siiski ilmselgelt ebapiisav, et eesmärk „Olulisemad alakasutatud alad Ida-Virumaa suuremates linnapiirkondades on taaselavdatud“ saaks täidetud.

Säästva linnaarengu meetme rakendamine on kavandatud investeerimistoetuste kasutamiseks üldiselt asjakohane ja tõhus. Rakendusmehhanismi asjakohasuse ja tõhususe vaatepunktist on kaks komponenti, mille osas on enam küsitavusi – linnapiirkondade strateegiad ja ekspertgruppide tegevus projektide järjestamisel. Olulist arenguruumi on ka tegevuste integreerituse tagamisel konkreetsemal tasandil kui seda on linnapiirkondade strateegiad. Selle saavutamise üheks eelduseks võiks olla projektide kasusaajate ringi laiendamine võrrelduna käesoleva perioodi praktikaga vähemalt teatud tüüpi tegevuste (nõ ESF pehmete tegevuste) puhul ka era- ja mittetulundussektorile.

Kuigi paljudes Euroopa riikides ja regioonides on ka oluline osa projektide menetlemise ülesannetest delegeeritud linnadele, siis Eesti kontekstis on RTK kasutamine selleks asjakohane ja tõhus ning täiendav delegeerimine üksikutesse linnadesse ei oleks mõistlik.

Rahastamismudeli asjakohasuse osas saab kokkuvõtlikult järeldada, et juhul kui meetme eesmärk on investeerimisvahendeid tõhusalt kasutusele võtta, siis on olemasolev ühetaoline ja praktikas juurdunud 50/50 jaotamismudel kõige tõhusam. Regionaalse õigluse seisukohalt, aga ka arvesse võttes regioonide ja KOV-üksuste võimalusi ning linnapiirkondade tervikliku arengu huvisid, oleks asjakohane toetumäärade eristamine võimaluste ja vajaduste erinevustest lähtuvana.

Linnapiirkondade defineerimise aluste osas leiame kokkuvõtvalt, et perioodi 2014-2020 tüüpi investeringute – see tähendab iga kohaliku omavalitsuse kohalikest huvidest lähtuvate taristuinvesteringute - tegemiseks on praegused linnapiirkonnad sobivad ning otsene muutmisevajadus puudub. Juhul kui säästva linnaarengu meetme disainil soovitakse lähtuda Eesti regionaalarengu hetkeseisu peamistest probleemidest – arusaamisest, et regionaalsed erisused on liiga suured, valglinnastumine on liialt intensiivne, majanduse struktuurimuutusest ning kesklinnade kahanemisest tulenevad probleemid on linnaruumis jätkuvalt olulised – ning täiendavalt arvestades, et meetme vahendid on piiratud ning mõju saavutamiseks oleks otstarbekas vahendeid koondada, ning et perioodiks 2014-2020 kavandati ja perioodil viiakse ellu minimaalsel arvul linnapiirkondi siduvaid ühisprojekte, laiemat regionaalset mõju omavaid nutika spetsialiseerumise ja targa linna projekte, siis tuleks meetme sihtala fokusseerida.

Kogutud analüütilise teadmise ja hindamistulemuste alusel on töö 3. etapina sõnastatud 6 konkreetset soovitud säästva linnaarengu meetmete paremaks rakendamiseks EL järgmisel eelarveperioodil (2021-2027):

- 1) Fokuseerida säästva linnaarengu meetme vahendeid määratlades meetme sihtpiirkonnana kõige suuremate probleemide ja arenguvajadustega linnalised alad, milleks on suuremad kesklinnad väljaspool pealinnaregiooni – Narva, Kohtla-Järve ja Jõhvi, Pärnu, Tartu;
- 2) Eristada toetuse määr lähtudes piirkondade arenguprobleemide ulatusest ja kaasfinantseerimise võimekuse erinevustest – kõrgem toetuse määr Ida-Virumaa linnadele;
- 3) Loobuda meetmepõhisest regionaalsete strateegiatega koostamise praktikast ning integreerida linnade säästva arengu käsitlus üldistesse regionaalsetesse strateegiadokumentidesse, milleks Eesti kontekstis on maakonna arengustrateegiad;

- 4) Loobuda praktikast, kus säästva linnalise arengu investeerimisprioriteetid määratakse riigi keskvõimu poolt üleriigiliselt ning regionaalset strateegilise kavandamise protsessi ennetavana. Anda linnadele ja regioonidele võimalus valida eneseomased investeerimisprioriteetid regionaalsete strateegiaprotsesside tulemusena, lähtudes analüüsi tulemusel välja selgitatud spetsiifilistest arenguvajadustest.
- 5) Luua eeldused projektide sisuliseks integreerimiseks säästva linnaarengu meetme rakendamise raames. Lisaks meetme sihtpiirkondade ulatuse vähendamisele ja ühes sellega ka KOV üksuste omavahelise konkurentsi piiramisele tuleks selleks laiendada meetme tegevuste temaatilist ulatust (sh ESF tüüpi tegevustega) ning projektide kasusaajate ringi era- ja mittetulundussektorile, tugevdada projektide sidususe kriteeriumi olulisust projektide võrdleval hindamisel ning suurendada ekspertkompetentsi hindamise läbiviimisel (kaasates hindamiskogusse ka sõltumatuid regionaalarengu eksperte).
- 6) Korrastada prioriteetse suuna seirenäitajate hierarhia sellisena, et see oleks kooskõlas Euroopa Komisjoni indikaatorite raamistiku loogikaga ning samuti käesoleva hindamisülesande loogikaga, nimelt ülesandega hinnata mõju ulatust. Eesmärgipärane oleks eristada kolme tüüpi näitajaid: (a) väljundid – mõõdavad projektide/tegevuste vahetuidprodukte; (b) tulemused – vahetute produktide kasutuselevõtuga kaasnevad otsesed kasud sihtrühma liikmetele; (c) mõjud – muutused ühiskonnas, mille puhul on võimalik (loogiliselt, teoreetiliselt) näidata põhjuslikku seost poliitikasekkumiste tegevuste kogumi ja muutuse vahel.

Executive summary

The interim evaluation focuses on the priority axis 9 „Sustainable urban development“ in the Estonian Operational Programme for Cohesion Policy Funds 2014-2020 and on its activities „Sustainable Development of Urban Regions“ (in Harju, Tartu and Pärnu counties) and „Sustainable Development of Urban Regions in Ida-Viru County“. Under the priority axis, funding has been provided for activities that aim to solve major bottlenecks in the development of urban areas. Particular attention has been paid to the development of a sustainable mobility environment with a view to reducing the use of cars and thereby reducing CO² emissions. The axis also contributes to solving the problem of the shortage of childcare facilities in Tallinn, Tartu and Pärnu urban regions in order to improve employment opportunities for parents and reduce forced mobility within urban areas. In the larger cities of Ida-Viru County, the focus is on the enlivening of deprived and underused urban areas in order to increase the attractiveness of these urban areas for businesses and improve the quality of life in them.

The report presents evaluation results about (a) the relevance of the policy intervention measures in relation to regional development challenges in urban areas, (b) the relevance of the implementation mechanism and allocation of funds, (c) sufficiency, efficiency and impact of activities. The evaluation report contains evidence-based answers to 22 evaluation and research questions, recommendations for improving sustainable urban development activities in the next budgetary period 2021-2027 in Estonia, and the detailed methodology for ex-post evaluation.

The interim evaluation had three stages: 1) research – collection and analysis of evidence for evaluations; 2) evaluation in strict sense – answering to evaluation questions relying on evaluation scales constructed as part of the methodology; 3) formulating conclusions and recommendations.

The research activities included: (a) document analysis of relevant EU, national, regional and municipal documents, as well as secondary analysis of applied research reports on the implementation of sustainable urban development in EU countries; (b) individual and focus group interviews with the representatives of the institutions responsible for implementation of activities and with the representatives of all 5 urban regions; (c) analytical descriptions about the implementation of sustainable urban development measures in 4 EU countries (Finland, Latvia, Croatia, Portugal); (d) quantitative analysis (counting, cross-tabulation, calculation of unit costs, etc) of projects' data.

The evaluation was carried out in the forms of self-evaluation by relevant stakeholders and of expert evaluation based on the collected evidence during the research stage and on the summary results of self-evaluations. For each evaluation question appropriate scale with descriptive criteria is constructed for synoptic evaluation.

To sum up, the implementation of sustainable urban development activities has achieved most of its interim targets in terms of output and result indicators. In some cases the targets set for 2023 are already achieved, in other cases it is highly probably due to projects in progress. The success in terms of impacts varies. The target to increase the share of sustainable and ecological transport modes in work related mobility seems to be out of reach. Despite fulfilling output targets, the share of such modes of mobility has in fact decreased in urban areas between 2015 and 2019. The deficiency of places in kindergartens has decreased substantially and the set target will most probably be achieved both due to the projects implemented and due to the population dynamics in urban regions, where the number of 0-7 and 3-6 year old children is decreasing.

The progress in implementing projects focused on the enlivening of deprived and underused urban areas in Ida-Viru County is still in early stages. Nevertheless, considering the potential of the projects already financed or in the later preparatory phase, the quantitative impact target about increasing the use of renewed urban areas by businesses or other organizations will most probably be also (over)achieved. Taken into account the number of deprived and underused urban areas in Ida-Viru County, it will clearly be insufficient to achieve the aim in its strict sense – „most important deprived and underused urban areas are renewed“.

The implementation mechanism for the priority axis is considered as relevant, appropriate and efficient in general terms. Nevertheless, two elements of the mechanism raise more questions – the relevance and efficiency of ad hoc strategies for the urban regions along already existent regional strategies and of the use of expert group for prioritizing projects, while in fact the allocation of funds and the selection of projects are determined by intermunicipal negotiations on political level. The integration of projects both in territorial sense and in terms of combining different types of interventions in a single location has been poor as well. Despite the common strategy, most of the projects address local municipal needs and do not have any „interthematic“ integrative logic. The use of state agency (State Shared Service Centre) in administering the projects - instead of urban municipalities - is adequate and increases the efficiency of the implementation process.

The evaluation report formulates 6 recommendations for the better implementation of sustainable urban development activities during the next EU budgetary period (2021-2027):

- 1) To increase the impact of sustainable urban development investments for the regional equality in Estonia by delimiting target area and focusing on urban areas with most problems and with highest need for support – excluding capital city area and the suburbs of other bigger urban centres from the target area of sustainable urban development investments and retaining only towns of Narva, Kohtla-Järve ja Jõhvi, Pärnu and Tartu.
- 2) To discriminate urban regions according to the share of co-financing rate, based on the scope of urban problems and different capacity of municipalities to co-finance EU projects – lower co-financing rate for Ida-Viru region;
- 3) To discard the practice of preparing ad hoc sustainable urban strategies and integrate sustainable urban development issues into the existing regional strategies – into county strategic plans.
- 4) To discard the practice of prescribing common thematic investment priorities for urban regions by the national authorities, and instead promote local strategy processes to select specific priorities or sets of thematically diverse but integrated projects based on the analysis of local challenges and needs within place-based strategy process.
- 5) To strengthen preconditions for the better integration of projects by broadening the thematic scope of activities within sustainable urban development priority axis with ESF type activities and the scope of organizations eligible for the support (private sector NGOs and businesses, private persons) and motivated to contribute along with municipal authorities (separate tenders are probably needed). In addition, the criterion of project integration should be scaled up within evaluation matrix prioritizing projects.
- 6) To rearrange the hierarchy of monitoring indicators so that it would be in accordance with the logic of the framework proposed by EC and with the evaluation logic of the present interim evaluation. The hierarchy should include indicators in three levels: (a) output indicators – specific deliverables of the policy interventions; (b) direct results indicators - the immediate results linked to interventions; (c) policy result or impact indicators - the intended outcome in terms of economic and societal challenges addressed by the policy interventions.

1 Lähteülesanne

Hanke esemeks on teenus – hindamine, mille raames teostatud analüüsi tulemusena antakse hinnang rakenduskava prioriteetse suuna „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ eesmärkide saavutamisele ning tehakse ettepanekuid linnapiirkondade jätkusuutliku arengu toetamise korraldamiseks järgmisel toetusperioodil.

Käesoleva hindamise põhieesmärkideks on saada hinnang:

- antud suuna rakendamise tulemuslikkusele ning ettepanekuid tulemuslikkuse tõstmiseks käesoleval ja järgmisel toetusperioodil;
- meetmete rakendussüsteemile - strateegiate, tegevuskavade, projektivaliku asjakohasusele ning ettepanekuid järgmise toetusperioodi kavandamiseks;
- tegevuste ja meetmete mõjule linnapiirkondade arengule (sh kodulähedaste lasteaia- ja lapsehoiuvõimaluste paranemine, säästvate liikumisviiside kasutajate kasvule ning alakasutatud alade taaskasutusele võtmisele jms).

Hindamise väljundid on:

- 1) hindamisaruanne konkreetsete soovitustega eesmärkide paremaks täitmiseks ja rakendamise edendamiseks;
- 2) meetodika kirjeldus, mida saaks kasutada järelhindamise läbiviimisel, et tagada linnameetmete eesmärkide täitmise hindamise võrreldavus.

Hindamise ulatus

Hindamine puudutab rakenduskava prioriteetset suunda 9 „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ ja selle meetmeid „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ ja „Ida-Viru linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ ning viies linnapiirkonnas koostatud jätkusuutliku arengu strateegiaid ning nende elluviimise tegevuskavasid. Meetme mõju kodulähedaste lasteaia- ja lapsehoiuvõimaluste tagatuse analüüsimisel tuleks arvestada koosmõju meetme tegevusega nr 2.1.2 „Lapsehoiukohtade loomine ja teenusepakkumise toetamine 0–7-aastastele lastele“. Soovitusi oodatakse nii perioodi SF 2014-2020 kohta, arvestades meetmete elluviimise seisuga, kui ka SF perioodi 2021+ ettevalmistuseks.

Hindamisülesanded ja küsimused

1. Asjakohasus

1.1 Arvestades ERF määruse artikli 7 raamistikku ja Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020 eesmärke (eesmärk 2) ning linnapiirkondade arengu väljakutseid, kuivõrd asjakohased on olnud valitud meetmetegevused?

1.2 Kuivõrd asjakohased on tegevuskavadesse valitud projektid omavalitsuste arengukavade vaatest ning meetmete eesmärkide saavutamise seisukohast lähtuvalt?

1.3 Kuivõrd asjakohased on olnud linnapiirkondade defineerimise alused?

Millest peaks lähtuma linnapiirkondade defineerimisel järgmisel SF 2021+ toetusperioodil? Arvestada muuhulgas inimeste igapäevast liikumist ning linna-maapiirkondade määratlust, samuti seda, milliste linnade jätkusuutliku arengu väljakutsed on oluliselt erinevad teiste linnade ja omavalitsustega võrreldes? Missuguseid kriteeriumeid ja lähenemisi on linnapiirkondade määratlemisel ERF määruse artikli 7 mõistes kasutatud teistes riikides? Tuua näitena välja alternatiivseid praktikaid (vähemalt 3 muu riigi), mida oleks võimalik Eestis rakendada.

1.4 Kuivõrd asjakohane on olnud meetme rakendusmehhanism? Missugust lisandväärtust on loonud linnapiirkondade arengustrateegiad võrreldes omavalitsuste arengukavadega?

2. Tõhusus

- 2.1 Kas meetmetele ette nähtud ressursid on olnud piisavad meetmetele sätestatud eesmärkide saavutamiseks? Kas suunale seatud väljund- ja tulemusnäitajate sihttasemed on proportsioonis meetmete tegevuste eelarvetega?
- 2.2 Missugune rahastamismudel oleks Eesti oludes sobivaim valida integreeritud säästva linnaarengu tegevuste elluviimiseks järgmisel SF 2021+ toetusperioodil? Tuua näitena välja alternatiivseid praktikaid (vähemalt 3 muu riigi), mida oleks võimalik Eestis rakendada.
3. Tulemuslikkus ja jätkusuutlikkus
- 3.1 Missugune on suuna rakendamise tulemuslikkus meetmete eesmärkidest lähtuvalt? Missugused tegurid (sisemised ja välised) on soodustanud või takistanud vahe-eesmärkide saavutamist ning võivad mõjutada lõppeesmärkide saavutamist?
- 3.2 Missugune võiks olla optimaalne rakendusmudel järgmisel SF 2021+ toetusperioodil, mis tagaks parima mõju ja strateegilise integreerituse? Tuua võrdlusena välja alternatiivseid praktikaid (vähemalt 3 muu riigi), mida oleks võimalik Eestis rakendada.
- 3.3 Missugused on linnapiirkondade (vähemalt viie suurema linnapiirkonna) suurimad väljakutsed kuni aastani 2035, lähtudes muuhulgas kohalike omavalitsuse arengukavadest, maakonna arengustrateegiatest ja tulevikutrendidest?
4. Mõju
- 4.1 Missugune on meetmete mõju säästvate liikumisviiside edendamisele ning selle kasutajate arvu muutusele?
- 4.2 Missugune on meetme mõju kodulähedaste lasteaia- ja lapsehoiuvõimaluste tagatusele ning koosmõju meetme tegevusega nr 2.1.2 „Lapsehoiukohtade loomine ja teenusepakkumise toetamine 0–7-aastastele lastele“? Kas ja millised probleemid on jäänud lahendamata?
- 4.3 Arvestades, et alakasutatud alade taaselavdamiseks taotleti meetmest „Ida-Viru linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ toetust valdavalt vaid infrastruktuuriinvesteeringutele, kuid võrd kohalik omavalitsus kavandab või peab oluliseks täiendavaid nn pehmeid tegevusi (nt väikeärirahastamine, korteriühistute stimuleerimine, kogukonnatunde loomine jne), et tagada terviklik lähenemine?
- 4.4 Missugune on olnud alakasutatud alade taaselavdamiseks tehtud investeeringute mõju erasektori või kolmanda sektori aktiveerimiseks sihtalal tegutsemiseks?
- 4.5 Kas ja missugused on olnud meetmete elluviimisel kaasnevad mõjud lisaks meetmete eesmärkides seatule (sh võrdsete võimaluste edendamisele, toetatud piirkondade sotsiaalsele olukorrale, keskkonnale jms)?

2 Hindamise üldmetoodika

ÜF prioriteetse suuna „Jätkusuutlik linnapiirkondade areng“ vahehindamine viidi läbi kolmes metoodilises etapis:

- 1) andmekorje- ja analüüsietapp;
- 2) hindamise etapp;
- 3) soovitude ja ettepanekute kujundamise etapp.

Andmekorje- ja analüüsi etapp on vajalik teadmise loomiseks, mille põhjal hindamist teostada. Etapis kombineeritakse erinevaid kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid meetodeid.

Dokumendianalüüs hõlmas meetmete rakendamise seotud strategiadokumentide (ÜF rakenduskava, riigi regionaalarengustrateegia), juhendite ja asjakohaste õigusaktide (nt meetmete määrused, struktuuriotustuste seadus, EL tasandi seotud aktid), linnapiirkondade kohalike omavalitsuste arengukavade, viies linnapiirkonnas koostatud jätkusuutliku arengu strateegiate, nende elluviimise tegevuskavade, meetmete toetuste taotluste, toetuste aruannete, teiste EL-i riikide linnapiirkondade arengu meetmete rakendamise praktikat kirjeldavate veebidokumentide (sh õigusaktid, raportid), meetmete seireandmete ning nii Eesti kui teiste EL riikide temaatiliste uuringute ja raportite sisu analüüsimist. Dokumendianalüüsi analüütilised tabelid on koondatud lissasse 2.

Individuaalsed ja fookusgrupi intervjuud viidi läbi meetmete rakendusametuse (Rahandusministeerium) ja rakendusüksuse (Riigi Tugiteenuste Keskus) seotud ametnikega ning linnapiirkondade kohalike omavalitsuste üksuste (Tallinn, Saku, Saue, Tartu, Kambja, Pärnu, Tori, Kohtla-Järve, Jõhvi, Toila, Narva, Narva-Jõesuu) esindajatega. Seejuures toimusid fookusgrupi arutelud Kohtla-Järve/Jõhvi linnapiirkondade, Tartu ja Pärnu linna ning Tori valla esindajatega. Teiste omavalitsusüksuste esindajatega viidi läbi individuaalintervjuud. Intervjuud ja fookusgrupi intervjuu lindistati ja transkribeeriti automaatse transkribeerimistarkvara abil.

Väliskogemuse teadmise laiendamiseks saadeti 10 välisriigi (Soome, Rootsi, Taani, Läti, Leedu, Iirimaa, Sloveenia, Horvaatia, Slovakkia ja Portugal) regionaalse arengu kontaktisikutele asjakohases ministeeriumis kirjalik ja Eesti olukorda näidised kirjeldavana eeltäidetud ankeet. Kuigi lubadusi vastata andsid 4 riiki, tagastas korrektselt täidetud ankeedi lõpuks üksnes Portugal. Lisaks saadi ankeetküsitluse vastuseid ka Saksamaalt, mille rakendusuuringu teostamiseks saadeti koostöös tellijaga asjakohane ankeet hindamisprotsessi lõppfaasis ning kes vastas küsimustele eelkõige Brandenburgi ja Mecklenburg-Vorpommerni liidumaade osas. Kuivõrd säästva linnaarengu strateegiate ja asjakohase meetme kohta on viimastel aastatel koostatud rida üleeuroopalisi olukorda kirjeldavaid ja parimaid praktikaid tutvustavaid uuringuid, siis osutus nende, saadud tagasiside ning avaliku teabe alusel võimalikuks koostada analüütilised kirjeldused 4 välisriigi praktika (linnapiirkondade defineerimise, kasutatava rakendusmehhanismi ja rahastamismudeli) kohta. Välisriikide kogemuse lõplik valim – Soome, Läti, Horvaatia ja Portugal – on olemuselt teoreetilise valimi (algne riikide valik kui Eestile sotsiaalmajanduslikult ja mastaabilt sarnasemad riigid) ja mugavusvalimi (aruandes kajastatakse neid riike, mille kohta oli võimalik kasutada rohkemat kirjeldavat materjali) kombinatsioon. Valim võimaldab hindamisülesannete täitmiseks piisavalt hästi kirjeldada säästva linnaarengu meetmete rakendamise varieeruvust Euroopa Liidus.

Hindamiseks vajalike kvantitatiivsete andmete tootmiseks koostati linnapiirkondade tegevuskavade ning projektide taotluste ja aruannete andmeid ühendav tabel (vt lisa 3), mis võimaldas erinevate tunnuste kaupa loendada kavandatud, rahastatud ja teostatud projekte, summeerida eri tüüpi projekte ja nendega seotud näitajate väärtusi (nt väljundnäitajate väärtused, kulud jms), võrrelda summaarseid väärtusi dokumentides seatud sihtväärtustega, arutada väljund- ja tulemusnäitajatega seotud ühikuhindasid.

Teises meetodilises etapis toimus prioriteetse suuna strateegilise kujundamise, korralduse ning meetmete ja tegevuste asjakohasuse, tõhususe, tulemuslikkuse ja mõju (vahe-)hindamine prioriteetse suuna rakendamisega seotud isikute enesehindamise ning hindamist läbi viinud eksperdi eksperthinnangu vormis. Enesehindamise meetodiliseks vahendina kasutati valikvastustega (hinnangute skaalad) ankeetküsitlust, mis viidi läbi kõigi intervjueritud isikutega, vahetult peale intervjuude toimumist. Protsessi osaliste enesehindamise summeeritud tulemused on koos kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete analüütiliste andmetega sisendiks hindamisküsimustele vastamiseks ja sünteesivate eksperthinnangu andmiseks tuginedes iga hindamisküsimuse jaoks konstrueeritud hindamisskaalale. Detailselt hindamisküsimuste kaupa on hindamisel kasutatud meetodikat kirjeldatud lisa 1. Tegemist on tellijaga töö lähtearuandes kokku lepitud meetodikaga, mida hindamisprotsessist saadud kogemusele tuginedes vähesel määral täpsustati (nt hindamisskaalade ja kriteeriumite osas). Meetodika on sobilik lõpphindamise läbiviimiseks.

Kogutud analüütilise teadmise ja hindamistulemuste alusel on töö 3. etapina sõnastatud soovitusel säästva linnaarengu meetmete paremaks rakendamiseks. Kuivõrd meetmete rakendamine on olnud üldiselt tulemuslik ning peamised muutmisvajadused seonduvad meetme rakendamise nõuvaraste faasidega, siis on kõik soovitusel suunatud EL järgmise eelarveperioodi (2021-2027) kohta.

3 Analüüs ja tulemused hindamisteemade kaupa

3.1 Asjakohasus

3.1.1 Kuivõrd asjakohased on olnud valitud meetmete tegevused arvestades ERF määruse artikli 7 raamistikku?

1. Hinnatavad säästva linnaarengu meetme tegevused on: (a) säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonnasõbraliku avaliku linnaruumi arendamine; (b) uue lapsehoiu ja alushariduse infrastruktuuri loomine; (c) tegevused alakasutatud linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks. Hindamise meetodiks on dokumendianalüüs dokumentide sisu temaatilise kooskõla hinnangu andmiseks eksperthinnangu kujul.
2. Säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonnasõbraliku avaliku linnaruumi arendamisel kavandati toetada tegevusi, mis vähendavad sõltuvust isikliku auto kasutusest. Toetatakse kolme tüüpi tegevusi: jalgsi ja jalgrattaga liikumise võimaluste arendamist (sh jalg- ja jalgrattateed, jalgrattaparklad, rattaringlussüsteemid, nutikad lahendused); avaliku linnaruumi muutmist säästvaid liikumisviise toetavamaks, keskendudes liikuvuse sõlmaladele, ning ühistranspordi säästvat ja elanike vajadustele vastavat korraldust (sh liikuvusuuringud ja -kavad, infosüsteemid, piletisüsteemid, „pargi ja söida“ süsteemid, keskkonnasäästlike ühissõidukite soetamine maksumuses, mis ületab tavaveeremi hinna).
3. Tegevused alakasutatud linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks keskenduvad aladele kahe Ida-Viru suurema linnapiirkonna sees, millel on potentsiaal saada katalüsaatoriks linnapiirkonna arengule. Toetatavateks tegevusteks on linnasiseste alakasutatud alade taaselavdamiseks vajaliku taristu arendamine (sh mittevajalike ehitiste lammutamine, tänavavõrgustiku loomine, ehitiste rajamine ja rekonstrueerimine) ja seda toetavad tegevused (nt kontseptsiooni loomine, kaasamine, turundus), mis tervikuna loovad eeldused ettevõtluseks, töökohtadeks ja kvaliteetsete teenuste osutamiseks.
4. Uue lapsehoiu ja alushariduse infrastruktuuri loomist toetatakse Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondades. See tähendab uute hoonete või hooneosade ehitamist või olemasolevate muufunktsiooniliste hoonete või ruumide ümberkohandamist lapsehoiuteenuse või alushariduse pakkumiseks.
5. Asi, mille suhtes asjakohasust hinnatakse on ERF määruse artikli 7 raamistiku valdkondlik sisu: ERF toetab rakenduskavade raames linnade säästvat arengut läbi strateegiate, milles on sätestatud **integreeritud meetmed linnapiirkondade majanduslike, keskkonnavalaste, kliima-alaste, demograafiliste ja sotsiaalsete probleemide lahendamiseks**, võttes arvesse linna- ja maapiirkondade vaheliste **ühenduste edendamise vajadust**.

TABEL 1. Meetmete tegevused kõrvutatuna ERF määruse artikli 7 temaatilise sisuga

Meetme tegevus	Hinnang asjakohasusele koos argumentide ja tõenditega
9.1.1. ja 9.2.1. Säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonna-sõbraliku avaliku linnaruumi arendamine	Meetmetegevus on asjakohane ja oluline seoses ERF määruse artikli 7 raamistiku temaatilise sisuga, adresseerides üheaegselt keskkonna- ja kliimaalaseid probleeme (CO ₂ -heidet vähendavad liikuvuslahendused), demograafilisi (valglinnastumine ja linnaregioonide kasv) väljakutseid ning linna- ja maapiirkondade vaheliste ühenduste edendamise vajadust. Meetmetegevuse rakendamiseks linnapiirkondades kavandatud ja elluviidavate projektide ühekülgus (valdavalt investeeritakse kergliiklusteede ehitamisesse) peegeldab küll kohaliku omavalitsuse üksuste olulisimaid tunnetatud arenguvajadusi säästva liikuvuse valdkonnas, kuid ei loo võimalusi arenguväljakutsetega tegelemiseks eri laadi sekkumisi integreeritult rakendades.
9.2.2. Tegevused alakesksete linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks	Meetmetegevus on asjakohane ja oluline seoses ERF määruse artikli 7 raamistiku temaatilise sisuga, kõige otsesemalt seoses linnapiirkondade majanduslike probleemide ületamiseks lahenduste otsimisega. Kaudselt panustab meetmetegevus ka sotsiaalsete (turvalisus seotuna alade heakorra ja kasutusega, paranev kodukoha identiteet) ja keskkonnavaliste (valglinnastumise pidurdamine) probleemidega tegelemisesse. Meetmetegevuse elluviimisel linnapiirkondades jääb vajaka taristuprojektide integreeritusest toetavate tegevustega, kuivõrd viimaseid tegevuskavadesse ei kavandatud.
9.1.2. Uue lapsehoiu ja alushariduse infrastruktuuri loomine	Meetmetegevus on asjakohane seoses ERF määruse artikli 7 raamistiku temaatilise sisuga, kuivõrd tegeleb demograafiliste (rahvastikukasvu ebaühtlus valglinnastumise tingimustes ning sellest tulenev lasteaiakohtade puudus eelkõige linnalähivaldades) ja sotsiaalsete (takistused lapsevanemate naasmisel tööturule lasteaiakohtade puudumisel) probleemide leevendamisega.

6. Kokkuvõttes on kõik kolm riiklikul tasandil valitud meetmetegevust asjakohased ja olulised seoses ERF määruse artikli 7 raamistiku temaatilise sisuga. Raamistikus nõutud/soovitatud meetmete integreeritus on meetmetegevuste omavahelise integreerituse mõttes tagatud riikliku regionaalarengu strateegia tasandil, kus meetmetegevusi nähakse teineteist täiendavate lahendustena linnapiirkondades, kuid vähene on meetmetegevuste sisene tegevuste (projektide) teineteist täiendavus, mis ei loo häid võimalusi eri tüüpi sekkumiste omavaheliseks integreerimiseks (nt. kergliiklusteede ehitamine koos parklate taristuga). Meetmetegevuste kogum on tulenevalt seoses ERF määruse artikli 7 raamistikuga (üksnes) osaliselt asjakohane.

3.1.2 Kuivõrd asjakohased on olnud valitud meetmete tegevused arvestades Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020 eesmärke (eesmärk 2)?

7. Meetmete tegevusi hinnatakse seoses ERAS eesmärk 2 sõnastuse (Suuremate linnapiirkondade rahvusvahelist majanduslikku konkurentsivõimet soosiv ja keskkonnasõbralik elukeskkond) ja seda laiendavate selgituste (punktid 49 ja 50) suhtes. Hindamise meetodiks on dokumendianalüüs dokumentide sisu temaatilise kooskõla hinnangu andmiseks eksperthinnangu kujul.

TABEL 2. Meetmete tegevused kõrvutatuna RAS asjakohase meetmega eesmärgi saavutamiseks

Meetme tegevus	ERAS Eesmärk 2 ja RAS asjakohane meede eesmärgi saavutamiseks	Hinnang asjakohasusele
9.1.1. ja 9.2.1. Säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonna-sõbraliku avaliku linnaruumi arendamine	Suuremate linnapiirkondade rahvusvahelist majanduslikku konkurentsivõimet soosiv ja keskkonnasõbralik elukeskkond. 50.1. Säästva ja atraktiivse linnaruumi ja liikuvuskeskkonna arendamine – selleks toetatakse linnapiirkonnas konkreetsete alade avaliku ruumi terviklikku väljaarendamist ja alakasutatud linnasistest alade füüsilist, majanduslikku ja sotsiaalset taaselavdamist ning eri liikumisviise sidustava ja turvalise liikuvuskeskkonna arendamist linnapiirkonnas. Linnapiirkondade avaliku ruumi ja liikuvuskeskkonna arendamine peab olema võimalikult kompleksne ja sidustatud ning aitama kaasa ka keskuslinna „satelliitkeskuste“ arengule ja ühenduste parandamisele ülejäänud linnapiirkonnaga soodustamaks mitmekesuseliste linnapiirkondade arengut.	Meetmetegevus on asjakohane seoses ERAS eesmärgiga 2 ning ERAS lõikes 50 loetletud linnapiirkondadele suunatud arengumeetmega 50.1
9.2.2. Tegevused alakasutatud linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks	ERAS lõige 49: Et linnapiirkonnad oleks tervikuna konkurentsivõimelisemad ning probleemsed alad, kuhjuvad sotsiaalsed või turvalisuse probleemid ei saaks linnapiirkonna arengule takistuseks, on Ida-Virumaa linnade puhul oluliseks suunaks ka linnasistest alakasutatud alade taaselavdamine. 50.1. Säästva ja atraktiivse linnaruumi ja liikuvuskeskkonna arendamine – selleks toetatakse linnapiirkonnas konkreetsete alade avaliku ruumi terviklikku väljaarendamist ja alakasutatud linnasistest alade füüsilist, majanduslikku ja sotsiaalset taaselavdamist ning eri liikumisviise sidustava ja turvalise liikuvuskeskkonna arendamist linnapiirkonnas. Linnapiirkondade avaliku ruumi ja liikuvuskeskkonna arendamine peab olema võimalikult kompleksne ja sidustatud ning aitama kaasa ka keskuslinna „satelliitkeskuste“ arengule ja ühenduste parandamisele ülejäänud linnapiirkonnaga soodustamaks mitmekesuseliste linnapiirkondade arengut.	Meetmetegevus on asjakohane seoses ERAS eesmärgiga 2 ning ERAS lõike 49 eriklausliga Ida-Virumaa linnade osas. Meetmetegevus on asjakohane seoses ERAS lõikes 50 loetletud linnapiirkondadele suunatud arengumeetmega 50.1
9.1.2. Uue lapsehoiu ja alushariduse infrastruktuuri loomine	ERAS 50.4. Lapsehoiuteenuste hea kättesaadavuse tagamine suuremates linnapiirkondades – selleks toetatakse lapsehoiu- ja alushariduse infrastruktuuri loomist piirkondades, kus rahvastiku koondumise tõttu on seni suurem katmata nõudlus teenuse järele. Kuigi investeeringuvajadusi esineb suuremate linnapiirkondade puhul ka muudes avalike teenuste valdkondades, keskendutakse just lapsehoiuteenuste arendamisele seetõttu, et selles teenusevaldkonnas on rahuldamata vajadus suuremate linnapiirkondade puhul suurim.	Meetmetegevus asjakohane seoses ERAS eesmärgiga 2 ning ERAS lõikes 50 loetletud linnapiirkondadele suunatud arengumeetmega 50.4.

- Riiklikul tasandil valitud meetmetegevused on täiel määral asjakohased ja olulised seoses ERAS eesmärgiga 2. Kuigi alakasutatud aladega seondub linnalise arengu probleeme ka Tallinnas, Tartus ja Pärnus, võib asjakohaseks hinnata ka alakasutatud alade uuendamise meetmete suunamist spetsiifiliselt Ida-Viru linnadele arvestades probleemide sügavust ning võimaliku arengutõuke suhtelise mõju suuremat ulatust selles piirkonnas.
- Vaadeldes meetmetegevusi ühiselt seoses ERAS kavandatud linnapiirkondade meetmetega ilmneb, et ERAS kavandatud meetmeid viiakse linnapiirkondade strateegiatega ja tegevuskavade alusel ellu üksnes poolikult. Puudu on inim- ja sotsiaalset kapitali edendavad meetmed 50.2 (kaasava ja kogukonnaalgatusi toetava linnaarengu edendamine) ja 50.3 (Välismaise oskustööjõu, investorite, tippspetsialistide ning teadlaste ja tudengite Eestisse tuleku ja kohanemise soodustamine). Seega, kuigi meetmetegevused on asjakohased ja olulised seoses ERAS eesmärgiga 2, on nad samaaegselt ka ebapiisavad eesmärgi "Suuremate linnapiirkondade rahvusvahelist majanduslikku konkurentsivõimet soosiv ja keskkonnasõbralik elukeskkond" saavutamiseks, seda just rahvusvahelise majandusliku konkurentsivõime edendamise mõttes.

See, et asjakohaseid ERAS meetmeid rakendatakse muude (st mitte säästva linnalise arengu prioriteetse suuna) tegevuste vormis leevendab probleemi üksnes osaliselt. Sotsiaalse ja inimkapitali arendamisel suunatud meetmete puudumine säästva linnalise arengu meetmete seast seab olulisi piiranguid integreeritud lahenduste kavandamiseks ja elluviimiseks linnapiirkondades asjakohaste regionaalsete strateegiate ja tegevuskavade alusel.

3.1.3 Kuivõrd asjakohased on olnud valitud meetmete tegevused, arvestades linnapiirkondade arengu väljakutseid?

10. Meetmete tegevuste asjakohasust seoses linnapiirkondade arengu väljakutsetega hinnatakse viies erinevas vaates - esmalt, seoses väljakutsetega, mis on sõnastatud (a) riigi regionaalarengu strateegias, (b) linnapiirkondade strateegiates, (c) maakondade arengustrateegiates. Seejärel hinnatakse meetmete tegevuse asjakohasust (d) peamiste globaalsete tulevikutrendide ja EL linnapoliitika kesksete teemade suhtes. Need hindamised tuginevad dokumentide sisu analüüsile ning hinnangud antakse eksperthinnangu kujul. Lõpetuseks koondatakse linnapiirkondade esindajate hinnangud meetme tegevuste asjakohasusele perioodil 2014-2020 ning ka ettevaatavalt perioodil 2021-2027 rakendamiseks.

TABEL 3. Meetmete tegevuste asjakohasus ERAS arenguvajaduste valguses

Meetme tegevus	Asjakohane RAS arenguvajadus suuremates linnapiirkondades	Hinnang asjakohasusele
9.1.1. ja 9.2.1. Säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonnasõbraliku avaliku linnaruumi arendamine	ERAS lõige 27: Kuna suuremad linnapiirkonnad on suurima energiatarbimise ja CO ² tekke allikad, on vajalik kompaktse ja säästva linna-arengu edendamine koos suuremale energiasäästule orienteeritud tegevuste ning kogu linnapiirkonda hõlmava säästva liikuvuskeskkonna arendamisega.	Meetmetegevus on asjakohane ja oluline seoses ERAS lõikes 27 määratletud linnapiirkondade spetsiifilise arenguvajadusega.
9.2.2. Tegevused alakasutatud linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks	ERAS lõige 27: Seejuures Ida-Virumaa suuremate linnapiirkondade arenguvajadused on mõnevõrra spetsiifilisemad, seostudes suuremas osas ka Eesti mastaabis suurema konkurentsivõime tagamise, ettevõtluse ja tööhõive jõulisema edendamise ning mahajäänud alade sotsiaalse, majandusliku ja füüsilise taaselavdamisega.	Meetmetegevus on asjakohane ja oluline seoses ERAS lõikes 27 määratletud linnapiirkondade spetsiifilise arenguvajadusega.
9.1.2. Uue lapsehoiu ja alushariduse infrastruktuuri loomine	ERAS lõige 27: Valglinnastumine tingib ka vajaduse pühenduda kasvava, kuid pikemas perspektiivis varieeruva teenuste nõudluse rahuldamisele suuremates linnapiirkondades lähitagamaal.	Meetmetegevus on asjakohane ja oluline seoses ERAS lõikes 27 määratletud linnapiirkondade spetsiifilise arenguvajadusega.

11. Tabelis 3 sisalduvaid hinnanguid üksikute meetmetegevuste asjakohasuse osas kokku võttes võib väita, et valitud meetmetegevused on asjakohased ja olulised seoses RAS määratletud linnapiirkondade arenguvajadustega. Samas ei adresseeri meetmetegevused kõiki olulisemaid arenguvajadusi. Puudu on meetmetegevused, mis oleksid otseselt suunatud linnapiirkondade rahvusvahelise konkurentsivõime kasvatamisele. Samuti tuleb silmas pida, et kergliiklusteede ehitamine linnakeskuse ja linnalähiste elamualade vahele ning uute lasteaiakohtade rajamine linnalähistes valdades leevendab küll senise valglinnastumise negatiivseid tulemeid, kuid ühtaegu ka soodustab (ilma muude piiravate või suunavate meetmete rakendamiseta) jätkuvat valglinnastumist.

TABEL 4. Meetmete tegevuste asjakohasus linnapiirkondade strateegiates sõnastatud väljakutsete ja probleemide valguses

Meetme tegevus	Linnapiirkonna strateegiates 2014-2015 sõnastatud asjakohased arenguvajadused	Hinnang asjakohasusele
9.1.1. ja 9.2.1. Säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonna-sõbraliku avaliku linnaruumi arendamine	Kõik linnapiirkondade strateegiad (LPS) rõhutavad kergliikluse võrgustiku rajamise olulisust linnapiirkonna omavalitsuste omavaheliseks ühendamiseks. Eeskätt keskendutakse kergliiklusteede väljaehitamise vajadusele, kuid Pärnu LPS tõstatatakse ka jalgrattaparklate teema ning Tartu LPS kirjeldatakse laia ringi kergliikluse võrgustiku elemente (sh nt tänavate kohandamine kergliiklejatele sobivaks, kergliiklussildade ehitamine, rattaringlus). Tallinna ja Tartu LPS'id osundavad seejuures liiklustravalisuse tõstmise vajadusele läbi kergliiklusteede rajamise. Samuti problematiseeritakse kõikides LPS'ides piirkondi siduvate ühistranspordihenduste ebapiisavust. Ühendused keskuslinnadega on küllalt head, kuid suuremaks probleemiks on tagamaade omavaheline kehv sidusus (Tallinn, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve) ning mõnel pool on puudulikud kesklinna kõiki piirkondi sh uusasumeid katvad liinivõrgud (Tartu). Ühistranspordikeskuse puudumist kui probleemi toodi välja Narva ja Pärnu LPS'des.	Meetme tegevused on asjakohased
9.2.2. Tegevused alakasutatud linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks	Vastavaid probleeme ei ole käsitletud Tallinna ja Pärnu linnapiirkondade strateegiates. Tartu käsitleb seda probleemi Raadi sõjaväelinnaku mõistes. Ida-Virumaal on väga detailselt antud ülevaade alakasutatud aladest. Nii Narvas kui Kohtla-Järve LP strateegiates käsitletakse alakasutatud alade taaskasutust. Narvas on selleks aladeks endised töötusalad (Kreenholm) ja kaevandusalad. Kohtla-Järvel kaevandusalad, karjäärid ja asustusest välja langevad või langenud tööstusega seotud endised töölisasumid ning sõjaväeosad, mis jätkuvalt mõjuvad negatiivselt piirkondade ruumikvaliteedile.	Meetme tegevus on asjakohane
9.1.2. Uue lapsehoiu ja alushariduse infrastruktuuri loomine	Lasteaia- ja hoiukohtade loomine on prioriteetne Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkonnas. Nende linnapiirkondade strateegiad käsitlevad vajadust luua juurde täiendavaid lasteaiakohti, küll nähakse lasteaiakohtade vajaduse leevendust lähtuvalt sündimuse vähenemisest. Ida-Virumaa strateegias ei ole vastavat väljakutset käsitletud, nagu ka mitte amortiseerunud hoonestust, mida paljud KOV arengukavad käsitlesid.	Meetme tegevus on asjakohane

12. Meetmete tegevused on täiel määral asjakohased arvestades linnapiirkondade strateegiates sõnastatud väljakutseid ja probleeme.

TABEL 5. Meetmete tegevuste asjakohasus maakonna arengustrateegiates sõnastatud väljakutsete ja probleemide valguses

Meetme tegevus	Maakonna arengustrateegiates 2018. aastal sõnastatud asjakohased arenguvajadused	Hinnang asjakohasusele
9.1.1. ja 9.2.1. Säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonna-sõbraliku avaliku linnaruumi arendamine	Harju, Tartu, Pärnu ja Ida-Virumaa arengustrateegiate väljakutsetes rõhutatakse läbivalt kergliiklusteede võrgustike loomise vajadust. Samuti nähakse kesistes liinivõrkudes probleeme pea kõigi maakondade arengustrateegiates. Harjumaa arengustrateegia keskendub siiski pigem ühtsele piletisüsteemile ja kasutajamugavuse tõstmisele.	Meetme tegevused on asjakohased
9.2.2. Tegevused alakasutatud linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks	Maakondlikes arengustrateegiates käsitletakse mahajäänud alade temaatikat üksnes Ida-Virumaa arengustrateegias, seda eelkõige läbi mahajäetud endiste töötusalade ja kaevandusasulate problemaatika.	Meetme tegevus on asjakohane
9.1.2. Uue lapsehoiu ja alushariduse infrastruktuuri loomine	Maakondlikes arengustrateegiates on ainult Harjumaa AS-s on käsitletud lasteaiakohtade loomist lähtuvalt asustusstruktuurist ning perspektiiviga muuta hoonete kasutust. Teistel ei ole strateegiates seda kajastatud.	Meetme tegevus on osaliselt asjakohane

13. Täiel määral asjakohased on maakonna arengustrateegiates sõnastatud väljakutseid ja probleeme arvestades meetmetegevused 9.1.1., 9.2.1. ja 9.2.2. Lapsehoiu ja lasteaiakohtade täiendav loomine ei ole tehtud investeeringute ja rahvastikuarengu tulemusel enamuse linnapiirkondade omavalitsusüksuste jaoks enam oluline teema ning seda kajastab ka valdavalt 2018. aastal koostatud maakondlikud arengustrateegiad.

TABEL 6. Meetmete tegevuste asjakohasus seoses uuringus “Eesti regioonide majandusarengut mõjutavate uuendused ja trendid” (Arenguseire Keskus, 2019) kaardistatud globaalsete trendide ja uuendustega

Meetme tegevus	Teemakohased uuendused ja trendid	Hinnang asjakohasusele
9.1.1. ja 9.2.1. Säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonnasõbraliku avaliku linnaruumi arendamine	Infotehnoloogilised uuendused: suurandmete analüütika; Isejuhtivad/kaugjuhitavad sõidukid. Energiatehnoloogilised uuendused: elektriakumulatsiooni uued lahendused; teise põlvkonna biokütus; vesiniktehnoloogiad. Ökosüsteemi trendid: kliima soojenemine	Osaliselt asjakohane
9.2.2. Tegevused alakasutatud linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks	Rahvastikutrendid: linnastumise jätkuv polariseerumine - kasvavate ja kahanevate linnade olemasolu.	Täiel määral asjakohane
9.1.2. Uue lapsehoiu ja alushariduse infrastruktuuri loomine	Rahvastikutrendid: linnastumise jätkuv polariseerumine - kasvavate ja kahanevate linnade olemasolu.	Osaliselt asjakohane

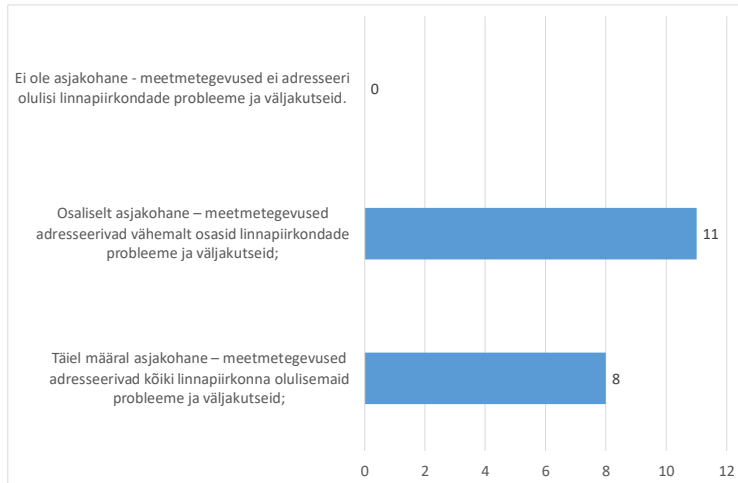
14. Võrreldes meetmete tegevuste temaatilist sisu uuringus “Eesti regioonide majandusarengut mõjutavate uuendused ja trendid” (Arenguseire Keskus, 2019) kaardistatud globaalsete trendide ja uuendustega, siis ilmneb, et need adresseerivad vähest osa Eesti regionaalarengut mõjutavatest globaalsetest trendidest (mis on trendide arvu arvestades üsna paratamatu) ning teevad seda mitteuuenduslikele lahendustele tuginedes.

TABEL 7. Meetmete tegevuste asjakohasus seoses Euroopa linnapoliitika agenda teemadega

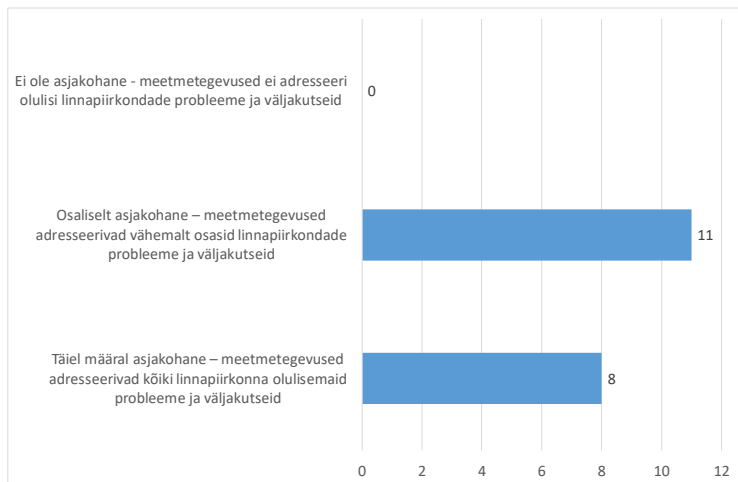
Meetme tegevus	EL Urban Agenda teemad	Hinnang asjakohasusele
9.1.1. ja 9.2.1. Säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonnasõbraliku avaliku linnaruumi arendamine	10. Linnaline liikuvus. Eesmärkideks on tagada säästlik ja tõhus linnaline liikuvus. Fookus on: ühistranspordil, kergliiklusel (jalgsi- ja jalgrattaga liikumisel, avalikul ruumil ja juurdepääsetavusel (puudega isikutele, eakatele, lastele) ning tõhusal kohalikul (siseriiklikul) ja regionaalsel (riikidevahelisel) ühendatusel.	Täiel määral asjakohane
9.2.2. Tegevused alakasutatud linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks	9. Säästlik maakasutus ja looduspõhised lahendused. Eesmärk on kindlustada see, et linnaliste alade muutused (kasv, kahanemine ja uuenedmine) arvetaksid looduskeskkonnaga ning parandaksid elukvaliteeti. Fookus on: valglinnastumisel, jäätmaade ja kasutusest välja langenud alade arendamisel, linnaalade taasloodustamisel.	Täiel määral asjakohane
9.1.2. Uue lapsehoiu ja alushariduse infrastruktuuri loomine	3. Linnaline vaesus; 6. Töö ja oskused kohalikus majanduses	Osaliselt asjakohane - niivõrd kui lasteaiakohtade kättesaadavus tagab lapsevanemate osaluse tööturul ning aitab kaasa vaesuse ennetamisele

15. Meetmete tegevused 9.1.1. ja 9.2.1. ning 9.2.2. on täiel määral asjakohased seoses EL linnapoliitika teemadega 10 ja 9 ning nende fookustega. Suurem osa linnapoliitika 12 teemast jääb säästva linnaarengu meetmete tegevuste poolt siiski adresseerimata.

16. Meetmetegevuste asjakohasust paluti hinnata ka linnapiirkondade esindajatel, seda kahes vaates – a) meetmetegevuste asjakohasus perioodil 2014-2020, kas need keskendusid konkreetse linnapiirkonna olulisimatele arenguprobleemidele ja –väljakutsetele; b) meetmetegevuste jätkuv asjakohasus peale 2020 aastat. Meetmetegevusi hinnati üldiselt asjakohasteks – pisut enam osaliselt asjakohasteks ja vähem täiel määral asjakohasteks - üheväärselt nii käimasoleval kui ka järgneval perioodil.

JOONIS 1. Linnapiirkondade esindajate hinnangud meetmetegevuste asjakohasusele perioodil 2014-2020

JOONIS 2. Linnapiirkondade esindajate hinnangud meetmetegevuste jätkuvalle asjakohasusele peale 2020. aastat

17. Arvestades hindamisküsimuse vastuseid alamülesannete kohta tervikuna saab väita, et meetmetegevused on linnapiirkondade arengu väljakutsetega tegelemiseks osaliselt asjakohased.
18. Linnapiirkondade esindajad kirjeldasid intervjuude ja fookusgrupi arutelude käigus linnapiirkondade arenguvajadusi ning meetme prioriteetsete valdkondade eelistusi. Alljärgnevalt esitame sellest kokkuvõtte.
19. Pärnu linnapiirkonnas on olemas jätkuv vajadus kergliiklusteede võrgustiku arendamiseks, sh eriti kesklinnas Pärnus (kuni 35 km). Kergliikluse võrgustiku osana tuleks välja ehitada ka toetav taristu - parklad, varjualused. Uute lasteaiakohtade vajadus Pärnus ja ka linnaregioonis on käesolevaks ajaks rahuldatud. Vajalik oleks vanade hoonete põhjalik rekonstrueerimine. Eakate sihtrühma osas esmaseks vajaduseks hooldekodukohad, kuid vajadus on ka eluruumide kohandamiseks ja eakate koduhoolduse arendamiseks muuhulgas targa linna lahendusi kasutades. Kommunaalmajanduses on oluliseks

- arenguvajaduseks tarkade lahenduste kasutamine – nt elektrilised ja võimalusel ka isejuhtivad hooldusmasinad, targad prügikastid jms.
20. Ka Tartu linnapiirkonnas peetakse jätkuvalt vajalikuks kergliikluse edasiarendamine - sh rattaringluse laiendamist linnas ja linnalähedastesse valdadesse. Seejuures soovivad linnalähedased vallad ehitada uusi kergliiklusteid valla eri osade ühendamiseks. Samuti on oluline ühistranspordi linnastupõhine arendamine, seda nii vallakeskuste ühendamiseks keskuslinnaga kui ja linnalähedaste valdade eri asulate vahel. Täiendavaid lasteaiakohti ei ole vaja, kuid suur on vajadus lasteaedade ja koolihoonete põhjalikuks rekonstrueerimiseks (sh energiasäästu huvides). Ka linnalähistes valdades on koolikohtade vajadus isegi suurem kui lasteaiakohade vajadus. Eakate sihtrühma vajadused kasvavad - esmajoones tuleks investeringuid teha hooldekodude ja toetatud elamise võimaluste loomisel. Suured on investeerimisvajadused ka linna alakasutatud võtmealade väljaarendamiseks - Raadi, Sadama kvartal kesklinnas, jõekallaste elavdamine, kesklinna kultuurikeskusega seonduvad linnaruumi arendused.
 21. Tallinna linnapiirkonna valdadel on samuti suur huvi tihendada kergliiklusteede võrgustikku. Tallinnas nähakse olulise struktuurse nõrkusena sotsiaalse ja liikuvustaristu arengut erasektori uusarendusi toetavana ja täiendavana. See võiks olla üks võimalikest fookustest, kuhu integreeritult investeerida. Prioriteetid peaksid tulema KOV arengukavadest. Igal KOV-üksusel oma prioriteetid, linnapiirkonna strateegia ühendab need tervikuks. Teine võimalus oleks keskenduda üksnes piiriülestele projektidele või üksikule suurele projektile keskuslinna juhtimisel (nt. trammiliini pikendamine Rae valda).
 22. Jõhvi ja Kohtla-Järve linnapiirkonnas on vajadus uute kergliiklusteede osas on jätkuvalt olemas (sh ka linnapiirkonnast välja, koostöös Alutaguse vallaga Pannjärve tervisespordikeskusesse). Läbivalt on vajalik tõsta linnakeskkonna kvaliteeti, sh kortermajadesse ja nende õuealadesse - ühised lahendused ühistutega, regionaalne lisatoetus Kredexi toetustele.
 23. Narva linnapiirkonnas on suur vajadus olemasolevate koolihoonete ja lasteaedade põhjalikuks rekonstrueerimiseks või uute hoonete ehitamiseks, samuti eakate hoolekodu kohtade järele. Jätkata tuleb investeringuid alakasutatud aladesse, sh meetme raames alustatud Stockholmi platsi lõpetamine, aga veelgi suurema väljakutsena Kreenholmi kvartali ellu äratamine. Narva Jõesuu linnas vajavad terviklahendust mahajäetud tööstusasulad (Viivikonna, Kukruse). Vajalik oleks laiendada kergliiklusteede võrgustikku väiksemate asulateni, sh Vaivara küla ja raudteejaama ühendamise Sillamäega.
 24. Ühiselt leitakse, et temaatilised prioriteetid peaksid tulenema linnapiirkondade strateegiast ja seega olema igal linnapiirkonnal eneseomased.

3.1.4 Kuivõrd asjakohased on tegevuskavadesse valitud projektid omavalitsuste arengukavade vaatest lähtuvalt?

25. Linnapiirkondade tegevuskavadesse valitud projektide asjakohasust omavalitsuste arengukavade vaatest lähtuvalt hinnatakse kahes aspektis: (a) seoses KOV arengukavade väljakutsete ja arenguvajadustega ning (b) seoses kohalike arengukavade tegevuskavade tegevuste loenditega. Hindamine viidi läbi dokumentide sisuanalüüsile ning dokumentide ühisosa kvantitatiivse määra alusel eksperthinnangu kujul (vt. täpsemat metoodikat lisas 1). Alljärgnevalt on tulemused üldistatud meetme tegevuste kaupa (vt. ka täpsemaid analüütilisi tabeleid lisas 2)
26. Enamuses linnapiirkondade omavalitsusüksuste arengukavades nähakse ühest küljest CO² heidet olulise keskkonnaprobleemina ja teisest küljest kesiseid transpordiühendusi linnastu arengut pidurdava tegurina. Rõhutatult tõstetakse esile kesiseid liinivõrke Tartu, Tallinna (erandiks Saue linn) Pärnu (erandiks Tahkuranna vald) ja Kohtla-Järve (erandiks Jõhvi) linnapiirkondade omavalitsusüksuste arengukavades. Narva linnapiirkonnas on temaatilisi väljakutseid käsitletud üksnes Narva-Jõesuu arengukavas, Kohtla-Järve arengukavas käsitletakse vastavat teemat läbi ühistranspordi ebavõrdse dotatsiooni ja vananenud veeremi: *Ühistranspordi bussipark on küllaltki vana* (Kohtla-Järve linna arengukava aastateks 2007-2018).

27. Kergliiklusteede vähesust kajastatakse erineva rõhuasetusega kõigis linnapiirkondade omavalitsusüksuste arengukavades. Kui enamus linnapiirkondi näeb kergliiklusteede võrgustikku autole alternatiivse liikumisviisi võimalusena, on omavalitsusi, kus seda nähakse liiklusturvalisuse meetmena (Tori, Luunja). Pärnu ja Tallinna (v.a. Saue linn) linnapiirkonna omavalitsuste arengukavad rõhutavad läbivalt nii üksusesiseste kui naaberomavalitsustega siduva kergliiklusteede võrgustiku puudumist. Tartu (v.a. Tartu linn) linnapiirkondade omavalitsuste arengukavades on tõstatatud kergliiklusteede puudus. Kui Kohtla-Järve linnapiirkonnas käsitletakse seda üksnes Kohtla-Nõmme arengukavas, siis Narva linnapiirkonna arengukavades ei ole kergliiklusteede temaatikat väljakutsetena käsitlemist leidnud.
28. Keskuslinn vs ümberkaudsed vallad võrdluses ilmneb, et üleriigiliselt keskused ja nende tagamaad säästva liikuvuse väljakutsete osas teineteisest otseselt ja selgelt ei eristu. Küll on enamus kesklinna (v.a. Narva) tõstatanud kõiki piirkondi katvate ühistranspordivõrgustike puuduse. Nii kirjutatakse näiteks Pärnu arengukavas: *Uuselamualade rajamisel pole piisavalt tagatud elanikele kättesaadavus ühistranspordiga, mis omakorda põhjustab autokasutajate arvu kasvu ja tekitab liiklussaastet* (Pärnu arengukava aastani 2025).
29. Keskuslinnadest väljendab kõige selgemini kergliiklusteede võrgustiku rajamise vajadust Tallinna ja Pärnu linnapiirkond. Kohtla-Järve linnapiirkonna ümbritsevad vallad näevad kergliiklusteede võrgustiku puudumises probleemi selgemalt kui kesklinn ise: *Kergliiklusteede võrgustik pole kaugeltki piisav – võiks olla piki põhjarannikut paralleelselt matkarajaga, ühendus linnadega läbi kergliiklusvõimaluste. Vajadus parema kergliikluse järele on suur* (Kohtla valla arengukava 2014-2024).
30. 2014 vs 2018/19 võrdluses on olulisim muutus väljakutsete tunnetamises LPAS koostamise hetkel (2014) ja 2018/2019 seisneb selles, et kergliiklusteede edasiarendamise vajadus on linnapiirkondade arengukavades selgemini adresseeritud, seda eriti Tallinna, Pärnu ja Kohtla-Järve linnapiirkondade omavalitsuste arengukavades. Narva-Jõesuu arengukavas on kergliiklusteede eesmärgiks tõsta liiklusturvalisust, Tartu linnapiirkondade kahe omavalitsuse (Tartu linna ja Kambja valla) arengukavas nähakse kergliiklusteede pigem tervisespordi arendamise meetmena. Ühistranspordikorralduses on enamuses linnastu arengukavasid rõhutanud vajaduspõhist omavalitsusüksuste sisest paremat sidusust, seda eriti Tallinna, Tartu ja Kohtla-Järve/Jõhvi linnapiirkondade arengukavades. Narva linnapiirkonnas olulist muutust ei esine.
31. Kuigi mahajäänud alade taaselavdamise toetamine keskendub Ida-Virumaa linnapiirkondadele, käsitlevad Pärnu, Tallinna ja Tartu linnapiirkondade omavalitsuste arengukavad seda temaatikat erineva rõhuasetusega, kus peamine väljakutse seisneb linnaruumi tihendamisel ja füüsilise taristu parendamisel. Pärnu linnapiirkonna väljakutsed on tõstatatud Sindi arengukavas korrastatud hoonete ja selgelt eristuva keskväljaku puudumisega. Neist viimast käsitlevad ka Tallinna linnapiirkonna kahe omavalitsuse arengukavad (Viimsi ja Saue vallad) ning kahe arengukava (Tallinna linn ja Jõelähtme vald) väljakutsed seisnevad alakasutatud ala tihendamises ja mahajäetud hoonete lammutamises ruumikvaliteedi tõstmise eesmärgil. Mahajäetud hoonete temaatika on käsitletud ka Luunja valla arengukavas (Tartu linnapiirkond).
32. Ida-Virumaa linnapiirkondades on linnaruumi taaselavdamise probleemistik tõstatatud peamiselt Kohtla-Järve/Jõhvi linnapiirkonna arengukavades, kus nähakse avalikku ruumi rikkuva tegurina mahajäänud hoonestust (v.a. Toila), teede võrgu amortiseerumist (Toila) ning linnaarengu takistusena reformimata maa suurt osakaalu (Kohtla-Järve). Narva linnapiirkonna linnaruumi alakasutusega probleemid on kajastatud üksnes Narva arengukavas, kus rõhutatakse ehitiste suurt kulumisastet ja vähest investeringuvõimekust taristusse: *enamuste ehitiste ja rajatiste suur kulumisaste (sh ajaloo- ja kultuuriobjektid); infrastruktuuriobjektidesse suunatud investeeringute madal tase* (Narva linna arengukava).
33. Keskuslinn vs tagamaa võrdluses nähtub, et linnapiirkondade keskused ja tagamaa probleemide püstitus mõnevõrra erineb tulenevalt asustustihedusest ja struktuurist. Keskuslinnade jaoks on oluline linnaruumi tiheduse ja ruumikvaliteedi parandamine. Pärnus kajastatakse kahe keskuse probleemi, Tallinnas ja Tartus kesklinna tihendamine: *Linnaelaniku ökoloogilise jalajälje vähendamiseks, elukeskkonna parandamiseks ja olemasoleva taristu maksimaalseks ärakasutamiseks soodustatakse kesklinna piirkonna ja linnaosade keskuste funktsionaalset tihendamist* (Tartu 2014 AK.). Tagamaade jaoks on oluline asustuse ühtlane ja kvaliteetne areng.
34. Ruumilise arengu ja taaselustamise osas on 2014. ja 2018. aasta käsitlustes muutunud põhiliselt see, et linnapiirkondade KOV uutes, kehtivates arengukavades on temaatilisi väljakutseid täpsustatud. Pärnu linnapiirkonnas käsitletakse Tori valla arengukavas Sindi linna peamist probleemi, milleks on *ajaloolise*

- tehaseala heitlik kasutus ning ehituspärandi hävimine (Tori valla uus AK...)* Tallinna linnapiirkonnas lisandus Harku valla arengukavasse endiste karjäärialade rekultiveerimine. Narva linnapiirkonnast on Narva-Jõesuu olulisel määral täpsustanud ruumilise arengu probleeme, eelkõige mahajäänud hoonestuse olemasolu erinevates asulates. Kohtla-Järve linnapiirkonnas täpsustatakse temaatilisi väljakutseid Kohtla-Järve linnas ja Toilas. Neist viimases tuuakse välja vajadus *kontseptsiooni koostamine asulate visuaalseks ja funktsionaalseks kujundamiseks* (Toila uus AK...).
35. Tartu, Tallinna ja Pärnu linnapiirkondades on tõstatatud lasteaiakohtade vähesus kui oluline väljakutse elanikkonna alusharidusega kindlustamisel. Pärnu linnapiirkonna omavalitsuste arengukavades rõhutatakse läbivalt suurt nõudlust lasteaiakohtadele. Üksikute erinevustega rõhutatakse lasteaiakohtade puudust ka Tallinna (erandiks Saue linn ja Jõelähtme vald) ja Tartu (erand Tartu vald) linnapiirkondade arengukavades. Kuigi lasteaiakohtade loomise prioriteetsus on Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondadele, on Ida-Virumaa linnapiirkondade rõhuasetus amortiseerunud lasteaiahoonetes, eelkõige käsitletakse seda Kohtla-Järve linnapiirkonna kolmes arengukavas (Kohtla-Järve, Jõhvi ja Toila).
 36. Keskuslinn vs tagamaa võrdluses ilmneb, et Tartu, Tallinna ja Pärnu keskuslinnade väljakutsed lasteaiakohtade nõudluses oluliselt üksteisest ei erine. Tagamaa kohtade nõudlus tuleneb asustustihedusest ning kesklinna lähedusest. Näiteks Pärnu Audru valla arengukavas on kirjutatud järgmiselt: *Suurimaks probleemiks lastele alushariduse võimaldamisel on lasteaiakohtade ebapiisav arv Audru alevikus ja Papsaare külas elavate perede lastele* (Papsaare on Pärnu külje all Audru valla küla) Audru valla arengukava 2014.
 37. Võrdlusena 2014. aastaga on uutes, hetkel kehtivates Pärnu ja Tartu linnapiirkonna omavalituste arengukavades, tungiv täiendavate lasteaiakohtade loomise vajadus asendunud jätkuva alushariduse tagamisega lähtuvalt piirkondlikust vajadusest. Tartu vald on lisaks tõstatanud HEV lasteaiakohtade loomise vajaduse ning Tallinna linnapiirkonnas püsib neljal omavalitsusel vajadus täiendavate lasteaiakohtade rajamise järele (Tallinn, Saue, Viimsi, Saku). Ida-Virumaa linnapiirkondades täiendavate lasteaiakohtade loomise vajadus ei tõstatu.
 38. Kokkuvõtvana selgub linnapiirkondade omavalitsusüksuste arengukavades, et LPTK loomise hetkel (2014) rõhutatakse kõikides linnapiirkondades säästva liikuvusega seotud väljakutseid, eelkõige alternatiivsete liikumisviiside parandamist autostumise vähendamise eesmärgil. Kergliiklusteede rajamisega suunatakse elanikke kasutama vähem isiklikku autot, suurendatakse liiklurvalisust ning parandatakse ühtlasi inimeste tervisekäitumist. Ühistranspordikorraldusega on seotud peamiselt kaks suuremat väljakutset: üheks probleemiks ühistranspordi korraldamisel on kõiki omavalitsuste piirkondi hõlmavad ühendused ja teiseks puudulik sidusus keskuslinnade ja tagamaade vahel. Kergliiklusteede osas on aastaks 2018 jõutud väga palju ära teha. Linnapiirkonnad on aktiivselt rajanud kergliiklusteede võrgustikke linnastute omavaheliseks sidumiseks ning jätkavad linnastut katva võrgustiku rajamist.
 39. Linnaruumi taaselavdamise toetamine oli küll enamjaolt suunatud kahte Ida-Virumaa linnapiirkonda, kuid ka ülejäänud kolme linnapiirkonna kohalikes arengukavades leidis vastavat teemakäsitlust, seda eelkõige ruumilise funktsionaalsuse tõstmise eesmärgil. Ida-Virumaa väljakutsed käsitlesid mahajäänud hoonestust, taristu kehva seisukorda ning alakasutatud maa-alade, sh reformimata maa-alade suurt osakaalu. Pärnu, Tartu ja Tallinna linnapiirkonnad keskendusid rohkem ruumilisele funktsionaalsusele, Ida-Virumaa linnapiirkonnad aga ruumikvaliteedi parandamisele ja taaselustamisele. Kehtivates KOV arengukavades on see teemavaldkond leidnud täpsustamist, seda eriti Ida-Virumaa linnapiirkondade arengukavades.
 40. Lasteaiakohtade puudus puudutas 2014. aastal kõige enam just Tallinna linnapiirkonna omavalitsusi, kus see nelja KOV puhul ka 2018/2019. aastal jätkuvaks probleemiks. Teiste linnapiirkondade vajadus täiendavate lasteaiakohtade järgi sõltub asustustihedusest. Nii Tartu kui Pärnu omavalitsuste puhul nähtub, et mida lähemal keskuslinnale, seda suurem on vajadus lasteaiakohtade järgi. Ida-Virumaa linnapiirkond rõhutas hoonestuse kehva olukorda. Kehtivates arengukavades Tartu ja Pärnu linnapiirkondade täiendav vajadus lasteaiakohtade järgi on leevendunud ning asendunud alushariduse tagamise vajadusega.
 41. Vaadeldes linnapiirkondade kohalike arengukavade väljakutseid ja arenguvajadusi linnapiirkondade kaupa laiemalt ilmneb, et Pärnu linnapiirkonna arengukavade üldised väljakutsed on üldiselt seotud meetmetegevustega. Eriti säästev liikuvus ja lasteaiakohtade loomine on Pärnu linnapiirkondade arengukavades võtmetähtsusega (v.a. Paikuse). Alade taaselavdamise temaatikat on käsitletud Sindi AK-s, hiljem Tori AK-s. Sotsiaalsfääri väljakutsed on markeeritud enamasti rahvastiku vananemisega seotult.

42. Tallinna linnapiirkonna omavalitsuste arengukavade üldistes ja olulistes väljakutsetes käsitletakse säästva liikuvuse, alakasutatud alade ja sotsiaalsfääri ning lasteaiakohtade loomisega seotud väljakutseid küllaltki erineva raskuskaaluga. Kümnest Tallinna linnapiirkonna neljas omavalitsuse arengukavas käsitletakse üldistes väljakutsetes säästva liikuvusega seotud probleeme (Jõelähtme, Viimsi, Saue ja Tallinn), milleks on enamasti vähene piirkondade sidusus. Alakasutatud alade temaatikat käsitletakse üksnes Tallinna linna arengukavas ning lasteaiakohti viie omavalitsuse (Harku, Jõelähtme, Rae, Viimsi, Saue ja Tallinna) 2014. arengukavades. Sotsiaalsfääri väljakutsetes rõhutatakse sotsiaalkeskuste puudust eelkõige Harku ja Rae arengukavades, Tallinna AK-s nähakse kompaktselt teenuse kujundamist vastavalt vajadusele. Olulist muutust uutes arengukavades ei esine.
43. Tartu linnapiirkonna kohalike arengukavade üldistes väljakutsetes on säästva liikuvuse, alakasutatud alade ja sotsiaalsfääri ning lasteaiakohtade loomise väljakutsed küllalt kesiselt tõstatatud. Säästva liikuvusega seotud väljakutseid on kajastatud Tähtvere AK-s, lasteaiakohtade puudumisega seotud probleemistik on tõstatatud Tähtvere, Luunja ja Ülenurme arengukavade üldistest väljakutsetes. Sotsiaalse kaasatuse ning teenuste osa on Tartu linnapiirkonna arengukavades kasinalt kajastatud. Uutes, kehtivad arengukavades ei ole olukord sugugi parem. Pigem on Tartu linnapiirkonna arengukavades rõhutatud valdkondlikke väljakutseid.
44. Narva linnapiirkonna omavalitsuste arengukavade üldised väljakutsed markeerivad üldisi arengu probleemistikke, mis on sõnastatud üldisemalt, mitte keskendudes detailselt. Uues Narva-Jõesuu kehtivas arengukavas on väljakutsetes mainitud alakasutatud alade taaselavamist kui olulist väljakutset.
45. Kohtla-Järve linnapiirkonna omavalitsuste arengukavades on samuti enam rõhutatud valdkondlikke väljakutsed ja üldisi väga ei esine. Küll on Jõhvi arengukavas nii vanas (2014) kui uues rõhutatud *regionaal keskuse tugevdamine, kvaliteetse toimekeskkonna arendamine ning sotsiaalse sidususe suurendamine eri huvi- ja sotsiaalsete gruppide ning rahvusrühmade vahel (Jõhvi 2014 AK)*
46. Linnapiirkondade tegevuskavade projektide nimekirjade ja kohalike arengukavade tegevuskavade võrdlemisel nähtub, et enamuses KOV arengukavades ja LPTK-s nähakse ette CO₂ vähendamise meetmena enamasti kergliiklusteede rajamist ning vähemal määral ühistranspordiga seonduvat, 70% meetmetegevustest on suunatud kergliiklusteedele (89 projekti 127-st). Uuenduslikematest projektidest saab tuua näiteks Tartu linna rattaringluse, mis on ainus omataoline uuenduslik meetmetegevus. Ühistranspordiprojekte on LPTK-s ainult üks, Tallinna linnapiirkonnas nelja omavalitsuse poolt koostööprojektina teostav bussiliikluse prioriteedisüsteem lisanimekirja projektina.
47. Linnapiirkondade KOV-de tegevuskavad väljendavad suures osas vajadust ehitada kergliiklusteid ja kergliiklusteede võrgustikke, mis ühendaksid kesklinna ja naaberomavalitsusi omavahel. Enamasti kattuvad nii LPTK tegevused ja linnapiirkonna KOV-de tegevuskavad. Vaid mõne üksiku objekti puhul võib öelda, et seda pole KOV tegevuskavasse planeeritud (nt Sindi Pärnu linnapiirkonnas, Rae ja Viimsi mõned objektid Tallinna linnapiirkonnas). Küll võib öelda seda, et arengukavade uuendamise käigus uuendatud tegevuskavades on markeeritud ka objektid, mis ei olnud varem kehtinud tegevuskavades kajastatud.
48. Ühe erisusena võib välja tuua selle, et mõnedel juhtudel ei kattu omavahel KOV tegevuskavade ja LPTK tegevuste nimetused. Ka mängib siin rolli KOV tegevuskavade erinev ülesehitus, on omavalitsusi, kus märgitakse täpne nimetus, tegevuse kogumaksumus ja toetuse maksumus (Pärnu linnapiirkonna enamuses KOV-d, v.a. Audru), kuid on ka üldisemat lähenemist, kus on markeeritud üksnes tegevuste raamistik.
49. Loodava või taastatava avaliku linnaruumi arendamiseks on LPTK-s tegevusi vähem, kokku 11 erinevat projekti, millest valdav osa on suunatud Ida-Virumaale. Pärnu LPTK-s on üks projekt, kuid nimetus ei kattu Pärnu linna arengukava tegevuskavas olevaga. Nii Narva kui Kohtla-Järve linnapiirkondades on mõlemas piirkonnas mõlemal viis projekti, kokku kümme projekti. Narva linnapiirkonna tegevustest ongi suurem osa (kaheksast viis) projekte suunatud linnaruumi parendamisele. Omavalitsuste arengukava tegevuskavade kui LPTK tegevused on omavahel kooskõlas. Kohtla-Järve linnapiirkonna 11-st projektist viis on suunatud avaliku linnaruumi arendamiseks. Ainult Jõhvi valla arengukava tegevuskavas puudus üks konkreetse nimetusega projekt, mis oli LPTK-s olemas.
50. Kui varasemates omavalitsuste arengukavade tegevuskavades (kehtivusega alates 2014.aastast) olid enamjaolt markeeritud tegevused ning puudus numbriline info, siis uutes arengukavade tegevuskavades on püütud infot rohkem esitada, küll ei käi see kõikide omavalitsuste kohta. Näiteks Narva linna arengukava tegevuskavas täpsustati osaliselt projektide maksumust ja toetuste summasid, Jõhvi valla tegevuskavas on

tegevused markeeritud ilma summadeta. Enamasti on toetussummad kas puudu, koondatud võis osaliselt antud omafinantseeringu summadena.

51. Lasteaiakohtade loomiseks ja hoonete ehituseks/renoveerimiseks on linnapiirkondade tegevuskavades kokku 23 projekti. Kõikides KOV-de tegevuskavades on vastavus LPTK tegevustega olemas. Isegi kui varasemas 2014. aastast kehtivates tegevuskavades tegevustena markeeritud ei olnud, on see uutes, hetkel kehtivates tegevuskavades tegevustena olemas. Küll võib tuua välja selle, et tulenevalt tegevuskavade ülesehitusest, ei pruugi KOV tegevuskavades summad olla täpselt sellised, mis on LPTK-s välja toodud, mõnel juhul on tegevus markeeritud summadeta.
52. Üldiselt saab öelda, et lasteaiakohtade loomine Pärnu, Tallinna ja Tartu KOV tegevuskavades on perioodil 2014-2018, mil hakkasid kehtima enamuses uued arengukavad, välja toodud kui prioriteetse tegevusena. Hilisemal perioodil, alates 2018.aastast on enamuses omavalitsustes rõhk lasteaiakohtade loomiselt läinud lasteaiakohtade säilitamisele.
53. Koondhinnanguna saab seega väita, et linnapiirkondade tegevuskavad on täiel määral asjakohased seoses kohalike arengukavadega. Absoluutne enamus linnapiirkondade tegevuskavades kavandatud projektidest on asjakohased vastavad omavalitsusüksuse arengukava tegevuskava suhtes. Linnapiirkondade tegevuskavade sisu on põhjendatud kohalikes arengukavades määratletud väljakutsete ja arenguvajaduste poolt.

3.1.5 Kuivõrd asjakohased on tegevuskavadesse valitud projektid meetmete eesmärkide saavutamise seisukohast?

54. Meetme tegevuste 9.1.1 ja 9.1.2. raames linnapiirkondade tegevuskavade põhinimekirjas kavandatud projektidest investeeritakse 55 projektis kergliiklusteede kilomeetritesse ja 3 projektis avalikku linnaruumi. Ühes lisanimekirjas sisaldunud, kuid nüüdseks ellu viidud projektis rajati linna rattaringluse süsteem. Seega nähtub, et meetme asjakohasesse eesmärki „Säästvate liikumisviiside kasutajate osakaal on kasvanud“ ning selle mõjunäitajasse „igapäevaseks töölkäimiseks ühistransporti või jalgratast kasutavate või jalgsi liikuvate inimeste osatähtsus suuremates linnapiirkondades“ panustavad tegevuskavade projektid väga ühekülgsest. Tegevuskavade põhinimekirjadest puuduvad täielikult ühistranspordi edendavad projektid, mistõttu ei ole üllatav, et mõjunäitaja sihtväärtusi ei ole saavutatud ning arvestades liikumismustrite trendi ka ei saavutata 2023. aastaks (vt. mõjude hindamist allpool). Investeeringud kergliiklusteedesse panustavad vähemalt samaväärselt kui töölkäimise liikumismustrite muutmisele ka elanike vaba aja liikumisvõimalustesse. Arvestades ühistranspordi edendamise projektide puudumist ning asjaolu, et tööga seotud liikumine moodustab ehitatavate kergliiklusteede kasutusest väiksema osa, on linnapiirkondade tegevuskavade projektide kogum üksnes osaliselt asjakohane meetme eesmärgi suhtes.
55. Meetme tegevuse 9.1.2. raames kavandati kõigis linnapiirkondade tegevuskavade põhinimekirjas sisalduvas 23 projektis panustada lasteaiakohtade loomisesse, mis eesmärgi „Kodulähedased lasteai- ja lapsehoiuvõimalused suuremates linnapiirkondade elanike jaoks on tagatud“ ja seda täpsustava mõjunäitaja „Lapsehoiu- ja lasteaiajärjekordade pikkus suuremates linnapiirkondades“ on täiel määral eesmärgipärane ja asjakohane.
56. Meetme tegevuse 9.2.2. linnapiirkondade tegevuskavade 7 projekti panustavad kõik avaliku linnaruumi loomisele või taastamisele. Arvestades alakasutatud linnaruumi ulatust Ida-Virumaa linnapiirkondades on see siiski ilmselgelt ebapiisav, et eesmärk „Olulisemad alakasutatud alad Ida-Virumaa suuremates linnapiirkondades on taaselavdatud“ saaks täidetud. Vastav projektide kogum on osaliselt asjakohane meetme eesmärgi suhtes.

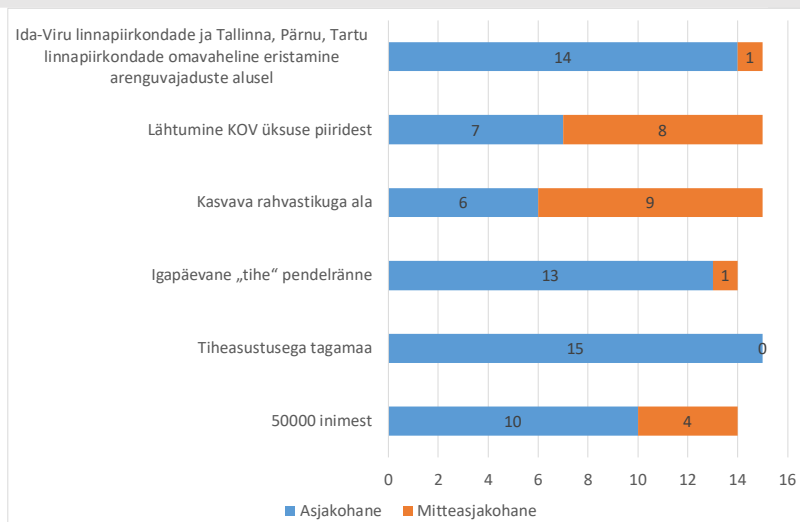
3.1.6 Missuguseid kriteeriumeid ja lähenemisi on linnapiirkondade määratlemisel ERF määruse artikli 7 mõistes kasutatud teistes riikides?

57. Vastavalt ERDF erisätete määruse artiklile 7 „sõnastab liikmesriik partnerluslepingus oma spetsiifilist territoriaalset olukorda arvesse võttes nende linnapiirkondade valimise põhimõtted, kus linnade säästva arengu jaoks rakendatakse integreeritud meetmeid“. Juhised liikmesriikidele integreeritud säästva linnaarengu kohta täpsustavad, et „liikmesriigi ülesanne on määrata kindlaks, milliseid piirkondi tuleb käsitleda linnapiirkondadena“. Viis, kuidas säästva linnaarengu meetme piirkondi välja valida, on liikmesriigi otsustada – see võib tähendada „vajaduste analüüsil põhineva eelvaliku tegemist (nt majanduskasvu keskused, suurlinna-alad või mahajäänud linnaosad), konkursse või pidevat valikuprotsessi, mis põhineb kindlaksmääratud kriteeriumidel, nt mahajäämuse tase“.
58. Euroopa Komisjoni poolt tellitud uuringus „Integrated territorial and urban strategies: how are ESIF adding value in 2014-2020?“ (EC, 2017) eristatakse 4 territoriaalset dimensiooni, millest lähtuvalt võib valikusse kuuluvaid regioone või linnasid eristada: (a) regioonide tüübid lähtudes arengutasemest – enam arenenud, ülemineku ja vähemarenenud regioonid; (b) linnakeskuste tüübid; (c) piirkondade territoriaalne ulatus ja suurus elanike arvu alusel; (d) linnaliste ja maaliste seoste arvestamine linnapiirkondade ja meetme rakenduspiirkonna määratlemisel.
59. Linnapiirkondade valik toimub üldjuhul kas programmiperioodi varases kavandamise faasis rakenduskava koostamise protsessis (33% säästva linnaarengu strateegiate puhul) või siis määratletakse abikõlblikud linnapiirkonnad küll programmeerimise staadiumis, kuid linnapiirkonnad peavad meetmete elluviimise faasis esitama asjakohase taotluse, mis üldjuhul küll alati rahuldatakse (58% juhtudest). Üksnes 9% linnapiirkondadest on välja valitud võistleva konkursi tulemusel.
60. Valitud linnapiirkondade rahvaarv varieerub suurtes piirides. Seejuures elab 17% säästva linnaarengu strateegia tegevuspiirkonnas alla 25 tuhande elaniku. Riikide lähenemised on erinevad – osad püüavad hõlmata suuremaid piirkondi ja elanike arvusid (nt Holland, Rootsi, Tšehhia), teised on suunanud meetme (ka) väiksematesse linnadesse (Saksamaa, Prantsusmaa, Portugal). Vaid üksikutel juhtudel (nt Ungaris) on suurimad linnalised keskused meetme rakendamiseks kõrvale jäetud.
61. Sageli on strateegiad või nende spetsiifiliste meetmete tegevused fokuseeritud tüüpilistele aladele linnade ja linnaregioonide sees – näiteks linnakeskustele, sotsiaalselt problemaatilistele regioonidele kombineerituna linnauuenduslike algatustega, keskkonnakaitseliselt olulistele regioonidele. Samuti on juhtumeid, kus strateegia ei erista piirkonna siseselt sihtalasid, kuid eristus tehakse fondide tasandil – näiteks on ESF fondid kasutatavad üksnes sotsiaalmajanduslikult probleemsetes naabruskondades.
62. Alljärgnevalt kirjeldatakse lühidalt linnapiirkondade valiku põhimõtteid neljas riigis – Soomes, Portugalis, Lätis ja Horvaatias.
63. Soome säästva linnaarengu piirkond artikkel 7 tähenduses selgus üleriigilise konkursi tulemusena, kus välja valiti 6 suurema linna ühisprojekt innovaatilisest linnaarengust. Täpsemalt on niisiis tegemist mitte linnapiirkonnaga vaid linnade võrgustikuga ning sellisena on tegemist erandiga meetme rakendamisel. Sarnast lähenemist kasutatakse ka Šotimaal ERDF strateegilise sekkumise „Scotland’s 8th City – the Smart City“ puhul, kus 7 Šotimaa linna on loonud koostöölise innovatsiooni programmi digitehnoloogia ja andmete kasutamiseks linnaarengus. Tegemist ei ole siiski säästva linnaarengu meetme rakendamisega.
64. Portugalis lähtuti meetme sihtpiirkondade valikul regioonide ruumiplaneeringutest, kus asulate suurusele ja hierarhilistele seostele tuginedes eristatakse metropoolseid alasid ning erineva tasandi linnasid. Seejuures kasutab iga regioon ruumiplaneeringus iseomast meetodikat, mistõttu tasandid ei ole omavahel ranges käsitluses võrreldavad. Säästva linnaarengu piirkondade hulka arvati kõik omavalitsusüksused, mis kuuluvad kahte – Lissaboni ja Porto - metropoolsesse alasse, samuti 1. ja 2. tasandi linnade omavalitsuste koostööassotsiatsioonide omavalitsusüksused. Kokku on linnaarengu piirkonnad moodustatud 105 omavalitsusüksuses ehk 2/5 kõigist Portugali omavalitsusüksusest. See on 50% enam kui varasemal

- perioodil. Algne mõte oli anda neile 105 omavalitsusüksusele võimalus regioonisiselt konkureerida säästva linnaarengu rahastamisvahenditele ja parimate välja valimisel vähendada kasusaajate arvu, kuid praktikas on kõigile 105 omavalitsusüksusele linnapiirkondade rahastus kättesaadav.
65. Omavalitsusüksuste siseselt eristatakse Portugalis abikõlblikke piirkondi lähtudes investeerimisprioriteedist. Nii on transpordi ja liikuvuse investeeringute aluseks koostööpiirkondade linnalise liikuvuse planeeringud. Linnalise rehabilitatsiooni investeeringud on abikõlblikud rehabilitatsiooni aladel, mille osas omavalitsused on juba varasemalt kehtinud korra alusel taotlenud vastavalt riiklikult institutsioonilt omandimaksu alandamist. Tõsi, säästva linnaarengu meetme tingimusest tulenevalt suurenes vastavate taotluste arv hüppeliselt. Investeeringud ilmajäetud naabruskondade rehabilitatsiooni nõudis selliste alade eelnevat määratlemist kriteeriumitele tuginedes ning samaaegseid investeeringuid teistest ESF prioriteetidest.
66. Lätis oli linnapiirkondade defineerimise ja valiku aluseks Läti säästva arengu strateegia aastani 2030. strateegias määratletakse 9 suurimat linnalist omavalitsust kui riiklikud arengukeskused ja 21 muud suuremat linna kui regionaalsed arengukeskused. Säästva linnaarengu piirkondadeks määrati riigi poolt 9 riiklikku arengukeskust.
67. Horvaatias on linnaliste piirkondade defineerimiseks loodud asjakohane meetodika, mis omakorda lähtub regionaalarengu seaduses esitatud linnade liigitusele linnalisteks aglomeratsioonideks, suurteks ja väikesteks linnadeks. Meetodika sätestab, kuidas määrata eri tüüpi linnade linnapiirkondade ulatust. Omavalitsusüksuste arvamisel linnapiirkonna koosseisu kasutatakse objektiivsete kriteeriumitena tööalase rände lävendit (vähemalt 30%) ning territoriaalse pidevuse kriteeriumi. Lisaks on muudele argumentidele tuginedes võimalik linnapiirkonnaga ühendada täiendavaid omavalitsusüksusi, et parandada teenuste osutamist jms. Keskuslinna ülesandeks on koostada ettepanek linnapiirkonna moodustamiseks, mis saadetakse asjaosalistele omavalitsusüksustele arvamuse saamiseks ja kinnitamiseks. Seejuures määratakse linnalise algomeratsiooni linnapiirkond vastavalt kriteeriumitele ja sõltumata omavalitsusüksuste nõusolekule, samas kui suuremate ja väiksemate linnade linnapiirkondade puhul on piirkonda lülitamiseks vajalik omavalitsusüksuse nõusolek. Linnapiirkonna lõppettepaneku kinnitab ministerium.
68. Säästva linnaarengu piirkondadeks arvati Horvaatias 4 linnalist aglomeratsiooni elanike arvuga üle 100 tuhat elanikku ning lisaks 3 suuremat linna koos tagamaaga. Algne idee oli ITI strateegiate alusel välja valida 4 parimat, kuid faktiliselt rakendatakse meedet kõigis 7 linnapiirkonnas. Uuel perioodil kavandatakse laiendada kasusaajate regioonide arvu 7 väiksema linnapiirkonna arvelt (linnad, kus vähemalt 35 tuhat elanikku).

3.1.7 Kuivõrd asjakohased on olnud linnapiirkondade defineerimise alused?

69. Linnapiirkondade defineerimise aluste asjakohasuse hindamiseks viidi intervjuueeritud linnapiirkondade esindajate seas läbi küsitlus, kus kuue kriteeriumi osas paluti anda hinnanguid binaarsel skaalal – asjakohane või mitteasjakohane. Seejuures tuleb silmas pidada, et kriteeriumite asjakohasuse hindamisel lähtuti vältimatult tulevikku vaatavast perspektiivist – kas selliste kriteeriumite rakendamine oleks asjakohane ka uuel perioodil. Valdavalt hinnati asjakohaseks linnapiirkondade piiride määratlemine tuginedes asustuse iseloomule – igapäevase tiheda pendelrände areaali ja äärelinliku tiheasustuse olemasolul. Läbivalt asjakohaseks peeti ka linnapiirkondade eristamist tüüpiliste arenguvajaduste alusel. Enamuse toetuse pälvis elanike arvu kriteerium, ehk siis domineeris soov jätkata meetmes 5 suurema linnapiirkonnaga.

JOONIS 3. Linnapiirkondade esindajate hinnangud linnapiirkondade määratlemise kriteeriumite asjakohasuse osas

70. Intervjuude käigus esitati ka rida argumente olemasolevate linnapiirkondadega jätkamiseks ning mitmeid muudatusettepanekuid. Ühelt poolt arvati, et lähtuda tuleks varasemast haldusjaotusest, st arvestada haldusreformi eelsete KOV piiridega, või siis lähtuda asustussüsteemi iseloomust ning maalisi ja kaugemaid sihtpiirkonnana mitte arvestada. Teiselt poolt leiti, et kuna põhilised kasusaajad ja koostööpartnerid on KOV-üksused kui sellised, siis ei ole selline omavalitsusüksute poolitamine vastavuses KOV ülesandega arendada kogu oma territooriumi.
71. Samuti leiti, et kasvav elanikkond ei saa olla kriteeriumiks. Tegelikult ei vastanud ka käesoleval perioodil ükski Ida-Viru linnastu omavalitsusüksustest sellele kriteeriumile. Sisulise argumendina toodi välja, et kahanevate linnade probleemistik peaks olema meetme oluliseks ja võib-olla isegi ainsaks sihtmärgiks.
72. Kokkuvõttelikult on linnapiirkondade defineerimise aluste asjakohasus üksnes osaline ning vajalik on nende muutmine. Seejuures meetmete tegevuste vaatepunktist linnapiirkondade defineerimise mõningate kriteeriumite asjakohasus varieerub. Näiteks on lasteaiakohtade ja alade taaskasutusse võtmise vaatepunktist asjakohane, et on eristatud ühelt poolt Ida-Viru linnapiirkonnad, kus uute lasteaiakohtade vajadus puudus, samas kui alakasutatud alasid on palju, ning teiselt poolt Tallinn, Tartu, Pärnu linnapiirkonnad, kus tegevuste kavandamise hetkel oli üsna läbivalt lasteaiakohtadest puudus. Kergliiklusteede ehitamise seisukohast aga 5 linnapiirkonna eristamine näiteks Viljandi, Rakvere või Tõrva linnadest ja nende tagamaadest asjakohane ei ole. Säätvad ja turvalised liikumisviisid on ühevõrra olulised ning kergliikluse edendamine on väiksemates asulates ja nende tagamaal isegi otstarbekam lahendus, võrrelduna ÜT lahenduste suurema efektiivsusega suuremates linnapiirkondades.

3.1.8 Millest peaks lähtuma linnapiirkondade defineerimisel järgmisel SF 2021+ toetusperioodil?

73. Säätva linnaarengu meetme sihtpiirkondade määratlemise sobivad alused sõltuvad sellest, millise regionaalarengu kontseptsiooni alusel regionaalarengut ellu viiakse. Alternatiive või ka teineteist täiendavaid lähenemisi on mitmeid.
74. Regioonide nutika spetsialiseerumise (NS) kontseptsioonis on arengu keskseteks teguriteks (a) regioonisisene TA&I võimekus nii teadusasutuste kui ettevõtete tasandil, (b) piisav mastaap TA&I asutuste, avaliku sektori ja ettevõtlussektori klasterdumiseks ja võrgustumiseks. Linnapiirkondadena oleks sellisel juhul

- asjakohane käsitleda ulatuslikemaid territooriume, millesse oleks ühendatud ka maapiirkondi - eriti siis, kui nutikas spetsialiseerumises on olulisel kohal kohalike loodusressursside väärindamine. Meetme kasusaajate ringi võib kitsendada ka üksnes NS regioonide keskuslinnadeni, kuid seda eeldusel, et vähemalt osa tegevustest viiakse ellu regiooniüleses koostöös keskuslinna juhtimisel.
75. Targa linna (smart city) mudelis on arengu veduriks kohaliku omavalitsuse initsieeritud ja katalüseeritud tehnoloogiline (IoT, suurandmete kasutus; isejuhtivad/kaugjuhitavad sõidukid) ja valitsemislik (mitmekihiline sektoriülene valitsemine; õiguslik eksperimenteerimine - regulatiivsed liivakastid; suurandmete ja GIS põhine valitsemine; e-valitsemine - e-demokraatia või e-järelevalve ja -kontroll; e-teenused; teadmispõhine valitsemine - ex-ante hindamised, stsenaariumianalüüsid, foresight; käitumisanthropoloogilised lahendused (sh nudging); poliitikate ja teenuste koosloome) innovatsioon. See seab strateegiate kavandamisele ja elluviimisele suuri nõudeid, mistõttu on sobivamateks meetme sihtaladeks on kõige haldusvõimekamad linnad ning väiksemate riikide ja regioonide puhul on eesmärgipärane nende võrgustumine Soome 6AIKA või Šotimaa "Scotland's 8th City - the Smart City" võrgustike eeskujul.
 76. Nutikalt kahaneva linnaplaneerimise paradigma põhituumaks on elanike arvu vähenemisega kohanemine, mis on kvalitatiivse arengu (kahanemisest hoolimata linliku elukvaliteedi säilitamise ja parandamise) eelduseks. Poliitikate põhifookus on majanduse struktuurimuutuse ruumimõjude leevendamisel - ruumi uuskasutus, sh nõudluse vähenemisega seonduvalt madalama intensiivsusega kasutusfunktsioonide leidmine. Pikemas taasiseseisvumisjärgses vaates on valdav osa Eesti linnadest käsitletavad kahanevate linnadena koos selle protsessiga kaasnenud ja kaasnevate probleemidega - kasutusest välja langenud maa-alad (sh ka linnakeskustes), lagunevad hooned, struktuursed probleemid tööjõuturul. Kõige suurimad väljakutsed on nimelt suuremates linnade ja eriti loomulikult Ida-Virumaa linnades, mis oleksidki asjakohaseimateks sihtaladeks nutika kahanemise ideoloogiast lähtuva säästva linnaarengu meetme rakendamiseks.
 77. Küsimus, kas mõistlik on linnapiirkondade meetme vahendeid investeerida kasvava või kahaneva rahvastikuga piirkondadesse, tõstatab ka intervjuudes linnapiirkondade esindajatega. Vastused sõltusid piirkondade rahvastikuprotsesside iseloomust. Linnalähistes valdades leiab toetust küllalt radikaalne seisukoht, et eesmärgipärane on investeerida üksnes kasvavatesse piirkondadesse. Kahaneva rahvastikuga linnapiirkondades ollakse loomulikult vastupidisel arusaamisel - vaja on toetada neid piirkondi, kus on rohkem probleeme ja suurem vajadus toetuste järele.
 78. Linnageograafid on süveneva probleemina Eestis ja konkreetselt Tallinnas tõstatanud linnaruumi sotsiaal-majandusliku ja kultuurilise segregatsioonituse, kus linnas moodustuvad suhtelise vaesuse ja spetsiifilise kultuurikoodiga piirkonnad. Eesmärgina ja linnaelu kvaliteedi tõstmise teena nähakse sellise segregatsioonituse vähendamist. Vastava linnapoliitika sihtpiirkondadeks peaksid olema enim segregatsioonitunud linnad - Eesti puhul siis Tallinn - ning asjakohane on meetmete sihtalasid piiritleda ka asumi või linnaosa põhised, vastavalt sellele, kuhu probleemid koonduvad. Seda tüüpi lahendusi linnapiirkondade defineerimisel ja säästva linnapoliitika objektide määramisel kasutatakse näiteks Prantsusmaal ja Portugalis.
 79. Valglinnastumise mõistet kasutatakse linnade ümbruse asularuumi kontrollimatut laienemist, mis toob kaasa transpordikoormuse suure kasvu, põllumaade ressursi raiskamise ja palju muid sotsiaalseid ja keskkonnalisi probleeme. Eestis on sellised probleemid täheldatavad eelkõige Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondades - nende linnalähistes valdades. Säästva linnaarengu peamiseks eesmärgiks peaks sellisel juhul olema valglinnastumise ohjamine. Investeeringud valglinnastuvatesse piirkondadesse üksnes kiirendavad seda protsessi ning seega ei peaks need säästva linnaarengu meetmete sihtpiirkonnaks olema. Vastupidi, säästva linnaarengu meetmete investeeringud tuleks suunata keskuslinnade tugevdamiseks.
 80. Kasvukeskuste ideoloogiale tugineva regionaalpoliitika puhul on arengu veduriteks suuremad kasvavad linnad - Eesti mõistes Tallinn ja mööndustega ka Tartu koos tagamaadega. Säästva linnaarengu meetmed peaksid võimendama seda kasvu, sh tagama, et sotsiaalne taristu vastaks kasvavale nõudlusele. Sõltuvalt valdkondlikest prioriteetidest tuleks meetme sihtpiirkondadena käsitleda kas Tallinna ja Tartu linnaregioone tervikuna või siis üksnes nende lähivaldasid, kus toimub ja on ka jätkuvalt prognoositav elanike arvu kasv, mis nõuab uusi investeeringuid sotsiaalsesse ja tehnilisse taristusse.
 81. Regionaalse arengu ebavõrdsust problematiseeriv regionaalpoliitika otsib lahendusi nõrgemate regioonide järele aitamises. Sellises kompenseerivas regionaalpoliitikas tuleks meetme vahendid suunata suhteliselt

- vähemarenenutesse regioonidesse, mis arvestades SKT elaniku kohta on kõik Eesti linnaregioonid välja arvatud pealinnaregioon. Siin väljendab ennast sisult olulisim kaalutlemiskoht säästva linnaarengu meetme sihtpiirkondade määratlemisel – kas see on meede, millega panustada tasakaalustavasse regionaalpoliitikasse (st välistada kasusaajatena Eesti enamarenenud Tallinn ja Harjumaa), või mitte.
82. Kokkuvõtvalt leiame, et perioodi 2014-2020 tüüpi investeeringute – see tähendab iga kohaliku omavalitsuse kohalikest huvidest lähtuvate taristuinvesteeringute – tegemiseks on praegused linnapiirkonnad sobivad ning otsene muutmisevajadus puudub. Täiendava täpsustusena tuleks lahendada küsimus, kas sihtalana käsitleda KOV-üksusi nende uutes või vanades piirides. Vanade piiride kasuks räägib see, et tegemist on tõe poolest linnalähedaste piirkondadega, millel on ääre- ja valglinnastumise tunnused. Juhul kui kaasata ka haldusreformi tulemusel liidetud piirkondi (KOV-üksusi), siis kuuluks linnapiirkondadesse ka palju ka maalisi alasid. Samas, haldusliku koostööpiirkonnana tehakse koostööd paratamatult KOV-üksuste kaupa ning meetme rakendamise täpsema asukohastamise võib jätta ka omavalitsuste endi otsustada.
83. Juhul kui säästva linnaarengu meetme disainil soovitakse lähtuda Eesti regionaalarengu hetkeseisu peamistest probleemidest – arusaamisest, et regionaalsed erisused on liiga suured, valglinnastumine on liialt intensiivne, majanduse struktuurimuutusest ning keskuslinnade kahanemisest tulenevad probleemid on linnaruumis jätkuvalt olulised – ning täiendavalt arvestades, et meetme vahendid on piiratud ning mõju saavutamiseks oleks otstarbekas vahendeid koondada, ning et perioodiks 2014-2020 kavandati ja perioodil viiakse ellu minimaalsel arvul linnapiirkondi siduvaid ühisprojekte, laiemat regionaalset mõju omavaid nutika spetsialiseerumise ja targa linna projekte, siis tuleks meetme sihtala fokuseerida ning jätta meetme piirkonnast välja: (a) Tallinna linnapiirkond kui teistest Eesti regioonidest palju jõukam; (b) linnalähedased vallad iseseisvate projektide mõttes, kuivõrd toetuste eraldamine sealse kohaliku taristu arendamiseks annab uusi tõukeid valglinnastumise jätkumiseks (planeerimislikud eeldused selleks on valdade poolt juba loodud). Sellise fokuseeritud säästva linnaarengu poliitika sihtalaks oleksid Tartu, Pärnu ja Narva linnad ning Kohtla-Järve ja Jõhvi ühise linnapiirkonnana. Linnapiirkondade tervikliku arengu huvides tuleks seejuures osa vahenditest sihtmärgistada koostööprojektideks linnalähiste valdadega.
84. Alternatiivne võimalus säästva linnaarengu meedet paremini fokuseerida oleks see, kui keskenduda üksnes kasvukeskustele (Tallinn, Tartu, Pärnu) ning soovitatavalt nende võrgustikule Soome 6AIKA praktikale sarnasena, ja seda eeldusel, et meetme temaatiline fookus oleks targa linna innovatiivsete lahenduste välja töötamisel ja rakendamisel.

3.1.9 Milliseid säästva linnaarengu edendamise rakendusmehhanisme kasutatakse teistes riikides?

85. ERDF määruse artikli 7 alusel võib säästva linnaarengu meetmeid ellu viia erinevates vormides – (a) integreeritud territoriaalsete investeeringute (ITI), (b) spetsiifilise säästva linnaarengu rakenduskava (OP) või (c) spetsiifilise säästva linnaarengu prioriteetse suuna (PA) vormis. Nende põhvormide raames on riikidel ja regioonidel küllalt lai valikuvabadus rakendusmehhanismi kujundamisel. Nõutav on üksnes see, et säästva linnalise arengu meetmete elluviimine toimub linnapiirkondade integreeritud strateegiate alusel, meetmetes oleks kombineeritud vähemalt kahe valdkondliku eesmärgi tegevusi ning et linnad on vastutavad ülesannete eest, mis on seotud vähemalt tegevuste valimisega. ITI mehhanismi peamine eripära on, et see annab võimaluse kaasata investeeringuid erinevatest fondidest (üldjuhul ERDF ja ESF) ning ühe strateegia raames kombineerida (sh tegevuste ja projektide tasandil) erilaadilisi (lihtsustatult investeeringuid ERDF vahenditest ja pehmeid tegevusi ESF vahenditest) tegevusi.
86. Euroopa Komisjoni poolt tellitud uuringu „Integrated territorial and urban strategies: how are ESIF adding value in 2014-2020?“ (EC, 2017) alusel viiakse säästva linnaarengu meetmeid ellu valdavalt asjakohase mitmeteemalise prioriteetse suuna vormis (880st säästva linnaarengu strateegiast 71%). 28% linnapiirkondades kasutatakse ITI mehhanismi ning 1% juhtudel (üldjuhul suurlinnades) on kasutusel eraldi

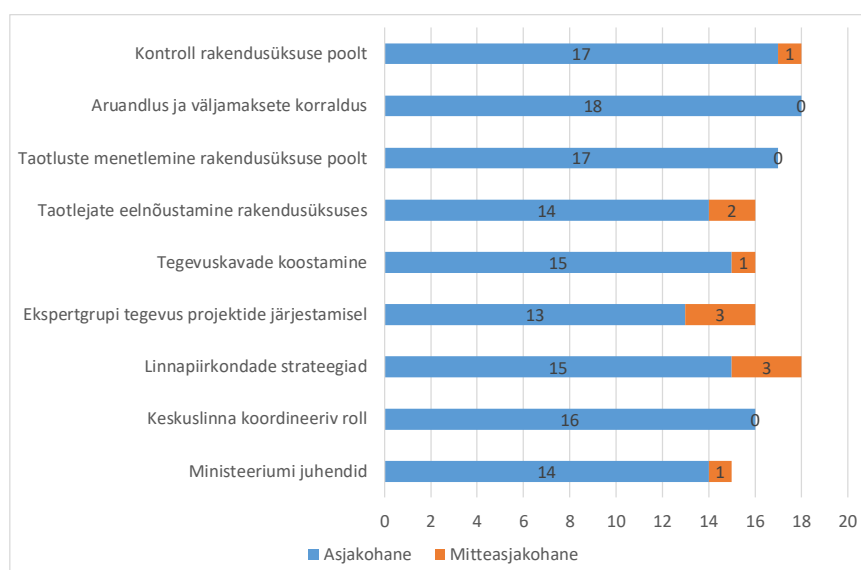
- säästva linnaarengu rakenduskava. Argumendid ühe või teise rakendusmehhanismi valiku kasuks on kontekstspetsiifilised – osad regioonid on hinnanud ITI mehhanismi paindlikumaks (nt Läti Liepaja linn seoses finantsvahendite ümbersuunamisega ja muudatustega partnerluses, mis ei ole nõudnud muudatusi rakenduskavas), teised on hinnanud ITI rakendamist (vähemalt esimesel katsel) liialt keerukaks, mis võiks põhjustada kogu protsessi hilinemist, mistõttu on valik langetatud prioriteetse suuna kasuks.
87. Kogukonna poolt juhitud arengumudelit (CLLD) kasutatakse 5% strateegiate rakendamisel. Mudeli peamiseks lisandväärtuseks on kodanikuühiskonna ja ettevõtlussektori kaasamine strateegia koostamisesse ning ka projektide valikusse. Mudel sobib paremini kasutamiseks tugeva kohaliku identiteediga ja pigem väikese mastaabiga kogukondade (nt suuremate linnade puhul nende asumid) arendamisel. Mudeli rakendamise peamiste väljakutsete ja probleemidena nimetatakse (a) tavapäraselt väikest eelarvet ning ühtlasi ka tagasihoidlikku ühiskondlikku mõju, (b) kohaliku tegevusgrupi (haldus)võimekuse piiratud võrdlusena meetme rakendamise keerukusega, eriti kui see tugineb suure osas vabatahtlike tegevusel, (c) avaliku sektori huvipoolte (mh nii linnade, regioonide kui ka riigi) mõju vähenemine säästva linnaarengu meetmete elluviimise protsessis, mida võidakse nende poolt vastustada, (d) kaasav projektide hindamine ja valik võib kujuneda ülemäära kulukaks ja vähendada protsessi tõhusust.
88. Euroopa riigid eristuvad säästva linnaarengu meetme rakendamisel ka selles osas, kuivõrd suures ulatuses on erinevaid rakenduslikke tegevusi delegeeritud linnadele ja regioonidele. Delegeerimise peamise takistusena nähakse kohaliku ja regionaalse tasandi haldusvõime piiratud, mistõttu riiklikule rakendusasutusele jäetakse enam korralduslikke ülesandeid, sh näiteks osaleb rakendusasutuse esindaja kohalikes projektivaliku komisjonides vaatljana või siis on nõutud kõigi projektitaotluste kinnitamine rakendusasutuse poolt. Ülesannete suurem delegeeritus kohalikule tasandile tugineb linnade varasemasele kogemusele ja sellega kaasnevalt suuremale haldusvõimekusele, kohalike ja regionaalsete võimude endi proaktiivses lähenemises ning üldises subsidiaarsuse ja mitmetasandilise valitsemismudeli paradigma juurdumises ühiskonnas. Edasiarendusena kohaliku iseotsustuse domineerimisele säästva linnaarengu meetmete rakendamisel on kohalike kaasamiskogude mobiliseerimine strateegiate kujundamisesse, prioriteetsete teemade ja projektide valikusse.
89. Üldjuhul vastutavad kohalikul ja regionaalsel tasandil strateegiate rakendamise eest olemasolevad haldusstruktuurid, kuid 20% juhtudest on selleks loodud uued ad hoc organisatsioonid. Lisaks rakendusliku haldus- ja koordineerimisvõimekuse tõstmisele võib selliste organisatsioonide funktsiooniks olla ka erinevate huvipoolte osaluse ja esindatuse tagamine ning protsessi läbipaistvuse suurendamine ja huvide konfliktide ennetamine. Nõuandvate, konsulteerivate, seiravate ja kaasavate struktuuride liikmeskond hõlmab erinevaid sektoreid – kohaliku võimu ja riigi, ülikoolide, ettevõtjate, tööandjate, kodanikuühiskonna esindajaid. Mõnedel juhtudel nõutakse, et avaliku sektori esindajad moodustaksid alla 50% liikmeskonnaks. Huvide konflikti ennetamiseks kasutatakse juhtumitel, kus linn hindab iseenda projekte, lahendust, kus hindamise viib läbi funktsionaalselt sõltumatu linnavalitsuse osakond.
90. Strateegiate koostamise eest vastutavad üldjuhul linnad või linnade koostööorganisatsioonid. See, kas strateegia teksti koostamine delegeeritakse välistele pooltele (konsultantsiooni-ettevõtetele, ülikoolidele) sõltub ühelt poolt linna haldusvõimekusest ning teiselt poolt sellest, kuivõrd strateegia koostamisel tuginetakse juba olemasolevatele strateegiatele. Mõnel juhul organiseeritakse ka spetsiaalseid koolitusprogramme strateegiate koostamiseks.
91. Enamus säästva linnalise arengu strateegiaid on kas uued või siis olemasolevate strateegiate oluliselt muudetud versioonid. Seejuures võib eristada arenenumaid regioone, kus pigem tuginetakse juba olemasolevatele strateegiatele ning siseriiklikele ja regionaalsetele poliitikadokumentidele (oluliseks erandiks Soome ja Rootsi, kus perioodiks 2014-2020 koostati uued strateegiad) ning vähem arenenud regioonid (sh esmajoonel Kesk- ja Ida Euroopa riigid), kus valdavalt on koostatud uued strateegiad.
92. Projektitaotluste ja –taotlejate mobiliseerimine, projektide edasiarendamine ja taotluse esitamise korraldamine on üldjuhul delegeeritud kohalikule tasandile. Kohalikud võimud on tavapäraselt vastutavad ka projektikonkursside korraldamise eest.
93. Projektide valik säästva linnaarengu meetme rakendamisel on EL regulatsioonidest tulenevalt kohaliku või regionaalse võimu pädevuses, kuid sageli jagatakse projektide hindamise ülesannet riiklike rakendusasutustega sellisena, et kohaliku tasandi ülesandeks on hinnata projekti kooskõla strateegiaga ning riiklikult hinnatakse projektide kooskõla erinevate üldiste regulatsioonidega ja rakenduskavadega, aga ka

- näiteks nende kulu-efektiivsust. Kvaliteedi ja mõjude eelhindamine on üldiselt jagatud ülesanne – kohalikul tasandil hinnatakse võimaliku mõju konkreetse linna või regiooni arengueesmärkidest lähtuvalt ning riiklikult laiemate rakenduskavade prioriteetide ja eesmärkidest lähtuvalt. Hindamismetoodikates võidakse prioriseerida kohaliku tasandi ekspertkogu sisulisi strateegilisi hinnanguid, mis on projektide järjestamise aluseks ning riiklikult lihtsalt kontrollitakse, kas projektid vastavad üldistele nõuetele. Samas kasutatakse ka lahendust, kus kohaliku tasandi ja riikliku tasandi hindamistele on antud võrdsed 50% kaalud. Spetsiifiliste küsimuste hindamiseks kaasatakse ka valdkonna eksperte.
94. Strateegiate elluviimise seire ja hindamise korralduslikud mudelid on väga erinevad. Sageli on kohalikele ja regionaalsetele võimuorganitele antud oluline roll just seires (vastavalt 76% kohalikest, 24% regionaalsetest ja 22% KOV koostöö asjakohastest võimuorganitest on kaasatud seiresse – nt andmekogumine, vaatluste läbiviimine), samas kui hindamine on riiklike rakendusametuste ülesandeks.
95. Alljärgnevalt kirjeldatakse olulisemaid aspekte säästva linnalise arengu meetme rakendamisel neljas riigis – Soomes, Portugalis, Lätis ja Horvaatias.
96. Soomes kasutatakse ITI mehhanismi väga uuenduslikul ja Euroopa kontekstis ka erandlikul kujul. Säästva linnaarengu meetme elluviimiseks korraldas sealne Tööhõive ja Majandusministeerium juba 2013. aastal hankekonkursi linnade võrgustike ITI strateegiatele. Konkursi võitis Soome 6 suurima linna poolt loodud 6AIKA võrgustik, mille strateegiat hinnati kõige innovaatilisemaks ja kõige enam kooskõlaliseks meetme eesmärkidega. Strateegia sätestab 3 prioriteetset teemat: avatud innovatsiooni platvormid; avaandmete kasutus ja esitus; avatud osalus ja kliendisuhe, teenuste koostamine. 6AIKA strateegia sisu tugineb 6 linna nutika spetsialiseerumise regionaalsetele strateegiatele ning tegevuste tulemuslikkust hinnatakse nimelt linnade poolt regionaalsetes strateegiates endile seatud eesmärkidest lähtudes.
97. 6AIKA strateegia rakendamise vahendavad asutused (intermediate bodies) on Helsinki-Uusimaa regionaalnõukogu ERDF projektide osas ning Häme ELY-keskus ESF projektide osas. Strateegia elluviimiseks on loodud 3 organit: (a) kõrgeima otsustuspädevusega halduskomitee (managing group), mis koosneb 6 linna valdkonna eest vastutavatest direktoritest; (b) juhtgrupp (steering group), mis on moodustatud linnade ja riigi poolt määratud ekspertidest; (c) tehnilise töö eest vastutav strateegiakontor (strategy office), mille koosseisus on 10 töökohta. Oluline osa strateegiast kirjeldabki protsesside juhtimist, otsuste vastuvõtmist, ja koostöö toimimist strateegia elluviimisel.
98. 6AIKA strateegiat rakendatakse temaatiliste projektidega. Igas prioriteetses teemas on kõigi 6 linna osalusel algatatud nõ juhtprojektid (spearhead projects). Lisaks viiakse ellu tavaprojekte, milles peavad osalema vähemalt kaks võrgustiku linna. Nende projektide valikukriteeriumitena toimivad võrdses tähtsuses: (a) Riiklikud struktuurifondide toetuste eraldamise kriteeriumid ja (b) spetsiifilised kriteeriumid projektikonkurssidele, mis on 6AIKA linnade poolt ühiselt välja töötatud.
99. 6AIKA strateegia tegevuskava ei ole täies ulatuses ette kavandatud, vaid seda arendatakse iga-aastasena ühistes töötubades, kus määratletakse järgneva aasta projektikonkursside teemad. Strateegia elluviimine on kavandatud selliselt, et 2014-2018 viidi läbi 4 ERDF ja 4 ESF avatud hankekonkurssi, milles valiti kokku välja 36 projekti. 2018-2020 on põhifookus tulemuste ja parima praktika levitamisel, kuigi jätkuvad ka avatud hankekonkurssid.
100. 6AIKA strateegia rakendamise oluliseks osaks on pidev enesehindamine, mis toimub iga 6 kuu järel läbiviidavate töötubade (suunatapajat) vormis. Töötubadesse kaasatakse olulised huvipooled (haldus- ja juhtgrupi liikmed, linnade koordinaatorid, projektide juhtpartnerid) ning ühiselt püütakse määratleda nii häid praktikaid kui ka probleeme, mille lahendamisele tuleb tegelda. Regulaarselt hinnatakse ka projektide edenemist ja tulemuslikkust, mille alusel tehakse vajadusel muudatusi. Osadel juhtudel kasutatakse ka väliseid hindajaid.
101. Portugalis valiti säästva linnaarengu meetme abikõlblikud piirkonnad riigi poolt – nendeks on 105 linna, millel kõigil on individuaalne linnapiirkonna strateegia. Strateegiate integreerituse tagab see, et need tuginevad suures osas kehtivatele regionaalsetele arengustrateegiatele ja ruumiplaneeringutele NUTS3 ja NUTS2 tasandi territooriumitel.
- Strateegiate koostamise aluseks on riiklikud metoodilised juhtnöörid, millest lähtuvalt koostasid omavalitsusüksused oma ettepanekud strateegia ja tegevuskava osas riigi regionaalhalduse organitele, kusjuures selles etapis rahalisi piiranguid tegevuskavale ei seatud. Regionaalhaldusorganid analüüsid esitatud strateegiaid ning andsid omavalitsusüksustele tagasisidet, mille alusel need tegid muudatusi.

- Protsessi teises etapis viidi regionaalhaldusorganite eestvedamisel tegevuskavad kooskõlla varasemalt riiklikult määratud programmi eelarve jaotusega. Tulemuseks olid linnapiirkondade investeerimisprogrammid. Samaaegselt delegeerisid osad linnad, kes kahtlesid oma haldusvõimekuses, vahendusasutuse (intermediate body) õigused ja kohustused nende investeerimisprogrammide elluviimiseks linnapiirkondade keskuslinnadele või koostöökommunidele.
102. Investeerimisprogramme viiakse Portugalis ellu avatud/jooksvate projektikonkurssidega, kus taotlejateks on omavalitsusüksused või nende omandis olevad organisatsioonid. Formaalselt on abikõlblike taotlejate ring laiem. Finantsvahendite kasutamise seiret investeerimisprogrammide elluviimisel korraldab riiklik agentuur.
 103. Kogukonna poolt juhitud arengumudelit kasutatakse eeskätt strateegia osaks oleva linnade rehabilitatsiooni tegevuskava elluviimisel, milleks kaasatakse era- ja avaliku sektori investeeringuid koondavat linnalise rehabilitatsiooni ja uuenduse finantsinstrumendi vahendeid.
 104. Lätis viiakse säästva linnaarengu meetet ellu ITI mehhanismi alusel. Riiklike juhiste alusel on igas riiklikus arengukeskuses ehk 9 suuremas linnas (linnapiirkonnas säästva linnaarengu meetme mõttes) koostatud säästva linnaarengu strateegia.
 105. Valitsuse määrused reguleerivad EL struktuurifondide meetmete rakendamist ning 7 meetme (SO) puhul on meetmete raames riiklikele arengukeskustele reserveeritud linnapiirkondade meetme elluviimiseks täpne eelarve. Iga meetme puhul korraldab omavalitsusüksus eraldi hankekonkursid, kus abikõlblikeks on linn ise või temaga seotud organisatsioon.
 106. Ka projektide valik on valitsuse määrusega delegeeritud linnadele. Seejuures rakendatakse keerulist süsteemi, kus esmalt hindab projekte KOV ning seejärel kinnitab, verifitseerib hindamise tulemused ministeerium (managing authority) ja sellele alluv rakendusüksus (selle välised eksperdid). Probleemidena tuuakse välja, et hindamist raskendab statuudi ja protseduuride kirjelduste puudumine ning hindajate ebapiisav koolitus.
 107. Olukorras, kus strateegiad ja tegevuskavad on koostatud ühe kohaliku omavalitsuse kohta ning seesama omavalitsusüksus samaaegselt viib läbi projektikonkursside, esitab projekte, hindab projekte ning viib seejärel heaks kiidetud projektid ka ellu tõstatuvad küsimused protsessi ebatõhususest ning huvide konfliktist. Sisuliselt on endale võetud suur halduskoormus ITI mehhanismi formaalsete tunnuste täitmiseks. Huvide konflikti ennetamise lahendusena on välja pakutud, et hangete läbiviimine tuleks delegeerida planeerimisregioonidele, mida linnad kontrolli loovutamise kartuses aga ei soovi. Halduskoormuse vähendamiseks on kaalutud ühishangete korraldamist linnade poolt (sarnasena nt Soome 6AIKA võrgustikule).
 108. Horvaatias koordineerib ITI rakendamist regioonides Regionaalse arengu ja EL fondide ministeerium koostöös Töö ja pensioniasjade ministeeriumiga. Ministeerium on koostanud (lisaks linnapiirkondade piiritlemise metoodikale) ka juhtnõõrid linnaarengu strateegia koostamiseks ja strateegia elluviimise seireks ja hindamiseks (koos template'iga), juhendid tegevuskava koostamiseks (koos alustabeliga), samuti näidise regionaalse analüüsi indikatiivse sisu kohta.
 109. Riik on regioonidele ette määranud 3 teemat, mille sees on võimalik regioonidel tegevusi täpsustada: linnad säästva ja targa majandusarengu eestvedajad; puhtad linnad, mis toetavad energiasäästu, tervislikku elukeskkonda ja võitevad kliimamuutuse vastu; kaasavad linnad, mis võitlevad vaesusega ja toetavad sotsiaalset lõimitust
 110. Iga ITI ülesannete ulatus määratakse juhtiva ministeeriumi ja ITI't esindava omavalitsuse konsultatsioonide tulemusel. Linnapiirkonda esindav linnavõim määratakse omavalitsusüksuste kirjaliku kokkuleppe tulemusena.
 111. Esindav linnavõim vastutab strateegia koostamise eest. Iga linnapiirkond koostab strateegia, millega kõik piirkonna omavalitsusüksused peavad nõus olema. Igas ITI strateegias nähakse ette vahendid ERDF, ESF ja CF fondidest. Juhtiv ministeerium kontrollib ITI strateegiate kooskõla riiklike strateegiatega.
 112. Esindav linnavõim koostöös kohalike partneritega teeb strateegiale tuginedes valiku esitatavatest projektidest. Juhtiv ministeerium vastutab projektide ja tegevuste abikõlblikkuse kontrolli eest. ERDF ja ESF tegevuste koordineerimise eest vastutab juhtiv ministeerium, teda toetavad Riikliku koordineerimiskomitee territoriaalse lähenemise allkomitee.

3.1.10 Kuivõrd asjakohane on olnud meetme rakendusmehhanism?

113. Rakendusmehhanismi asjakohasuse hindamiseks viidi intervjueritud linnapiirkondade esindajate seas läbi küsitlus, kus 8 rakendusmehhanismi komponendi osas paluti anda hinnanguid binaarsel skaalal – asjakohane või mitteasjakohane. Küsitluse tulemused näitavad, et protsessi osaliste vaatepunktist on kõik rakendusmehhanismi komponendid ja seega ka rakendusmehhanism tervikuna asjakohane. See, et üksikute isikute seisukohast on mõni rakendusmehhanismi komponent ülemäärane (tulenevalt näiteks nende paremast kogemusest), ei tähenda et vastav komponent oleks üleüldse mitteasjakohane.

JOONIS 4. Linnapiirkondade esindajate hinnangud rakendusmehhanismi komponentide asjakohasuse osas seoses projektide elluviimisega

114. Ka läbi viidud intervjuude tulemuseks on linnapiirkondade esindajate konsensuslik üldhinnang, et rakendusmehhanism toimib.
115. Juhendid ja eelnõustamine on üldiselt hinnatud, va. nõ kogenud projektimeeskondade poolt, kes teavad niigi, kuidas projektide menetlemine toimub. Osad soovivad projekti varases faasis rohkem sisulist nõustamist. Teistele tundub, et konsulteerimine on liiga patroneeriv.
116. Keskuslinna koordineerivat rolli hinnatakse halduskoormuse vähendajana, kuid samuti leiti, et sisulises mõttes investimisprojektide lõimimise mõttes on see nõrk. Üldiselt lahendab iga KOV säästva linnaarengu tegevuskava projektidega oma kohalikke arenguvajadusi. KOV vaheline kesine projektide koordinatsioon ilmneb kõige selgemini kergliiklusteed ehitamisel, kus ka erinev ajastatus tähendab, et mitmeid aastaid võib ühe omavalitsuse rajatud kergliiklustee lõppeda eikusil. Arutleti võimaluse üle kaaluda keskuslinna rolli tugevdamist kuni selleni välja, et kõik projektid valitakse välja keskuslinna poolt, eeldusel et projektid panustavad piiriülelset keskuslinna ja linnalähedase valla arengule ühiselt.
117. Linnapiirkondade strateegia kasu osas arvamused lahknevad. Osad intervjueritud hindavad nii protsessi kui tulemust heaks ja vajalikuks (Narva, Tartu), teised ülemääraseks (Tallinn, osaliselt ka Pärnu ja Jõhvi). Leiti, et linnapiirkondade strateegiates on ka palju ülearust. Avaldati seisukohta, et igal meetmel ei peaks eraldi strateegiat olema ning põhimõtteliselt oleks õige linnapiirkondade teemasid käsitleda maakonnastrateegia raames. Samas mõõndi, et olemasolevad maakonnastrateegiad linnapiirkonna meetme jaoks ei sobi.
118. Mõõndi, et ekspertgrupi tegevus projektide hindamisel ja järjestamisel saab olla siiski üksnes formaalne. Tegelikult toimub rahade jagamine KOV kokkulepete alusel, kes peavad tegevuskava heaks kiitma ja hiljem

- tegevusi kaasrahastama. Kaaluda võiks regionaalse kompetentsi laiemat kaasamist (ettevõtlusorganisatsioonid jms) ja ka väliseid eksperte-hindajaid. Üks võimalus oleks hinnata ka projektide kogumit terviklahendusena – välistel ekspertidel võiks olla õigus teha põhjendatud ettepanekuid vähemalt osade projektide asendamiseks.
119. Hinnatakse RTK ametnike tööd ja uut menetlussüsteemi, mis on oluliselt lihtsustanud taotlejate tööd. Ainsa olulise kitsaskohane tunnetatakse ja tunnistatakse ehituseksperptide nappust RTKs, mis võib projektilahenduse muutumisel protsesse ülemäära venitada.
120. Oluliseks linnapiirkondade esindajate muudatusettepanekuks on see, et linnapiirkondade meetmete tegevused tuleks välja valida iga linnapiirkonna kohta eraldi, vastavalt strateegiaprotsessi (st analüüs, kaasamine) tulemustele ning igal juhul tuleks strateegia (sh selle tegevuskava tegevuste mõttes) võimalikke tegevusvaldkondade ringi suurendada.
121. Võtmetähtsusega on strateegiate koostamise õige ajastatus (vrd ka Soome kogemus, kus konkursi tulemusel valiti ITI strateegia välja juba 2013.aastal, enne partnerlusleppe sõlmimist). Tegelikult peaks praegu toimuma linnapiirkondade strateegiate uuendamine, mis oleks siis riigile lähtekohaks EL partnerlusleppe sõlmimisel.
122. Hinnates rakendusmehhanismi asjakohasust erinevate säästva linnaarengu meetme loogika aspektide suhtes saab väita järgmist. EL struktuurivahendite õigus/reeglipäraseks kasutamiseks on kõik rakendusmehhanismi osad asjakohased. Linnapiirkondade arenguprobleemide ja vajaduste määramiseks ja mõtestamiseks on linnapiirkondade arengustrateegiate koostamine asjakohane. Küsimus on vaid selles, kas selleks on vaja koostada eraldi regionaalseid arengustrateegiaid või tuleks linnapiirkondade temaatikat käsitleda maakonna arengustrateegiate raames – muu maakondliku arenguga integreerituna. Projektide elluviimiseks – st kergliiklusteede ja lasteaiakohtade ehitamiseks, alakasutatud alade väljaarendamiseks linnapiirkondades - on/oli linnapiirkondade arengustrateegiate koostamine ülemäärane. Samaväärse või sarnase tulemuseni oleks jõutud ka temaatiliselt piiritletud tegevuskavade abil.

3.1.11 Missugune võiks olla optimaalne rakendusmehhanism järgmisel SF 2021+ toetusperioodil, mis tagaks parima mõju ja strateegilise integreerituse?

123. Linnapiirkondade esindajad on üldiselt rahul rakendusmehhanismi toimimisega ning valdavalt hinnatakse seda ka tõhusaks. Seega protsessi osaliste vaatepunktist muutmisvajadus puudub. Võimalikke paranduskohtasid, mis tagaksid meetme parema mõju ja strateegilise integreerituse siiski leidub.
124. Enim tekitab küsimusi linnapiirkondade strateegiate koostamise asjakohasus ja tõhusus sellisel kujul – riiklike juhtnööride alusel ja etteantud strateegiliste lahendustega (meetme tegevuste teemad) formaalsete, mahukaid sotsiaalmajandusliku olukorra kirjeldusi sisaldavate dokumentide tootmine ning seda paralleelselt maakonna arengustrateegiatega. Selle asemel, et toetada linna- ja maapiirkondade arengu integreeritud käsitlust, linnapiirkondade strateegiad üheaegselt dubleerivad (või kooskõlalise regionaalse arenduspoliitika puhul vähemalt peaksid seda tegema) maakondade arengustrateegiaid ning samas ka tekitavad lõhet maa- ja linnapiirkondade arendamise regionaalsesse poliitikasse. Investeermiseks alakasutatud alade uuendamisesse, kergliiklusteede ja lasteaedade ehitamisse oleks piisanud ka tegevuskavade koostamisest. Eelistatum oleks jõuda olukorrani, kus igal regioonil (maakonnal) on oma ühtne arengustrateegia, mille raames käsitletakse muuhulgas ka linnapiirkondade meetmega seonduvat, lõimituna teiste meetmete ja muude riiklike ja regioonide endi arenduspoliitikatega. Eraldi strateegia koostamine oleks õigustatud üksnes juhul kui tegemist oleks tõe poolest uuenduslikku poliitikat toetava ja selget fookuseerivat sekkumisloogikat sisaldava strateegiadokumentiga, mille heaks näiteks on Soome 6AIKA strateegia. Selline ajaliselt piiratud ja ressursidega tagatud strateegia täiendaks ja täpsustaks, aga mitte ei dubleeriks, regiooni üldstrateegiat.
125. Strateegiate sisulise kvaliteedi (st sekkumisloogika uuenduslikkuse, protsesside juhtimise selguse, lahenduste tegeliku integreerituse jms) tõstmiseks võiks Soome ja veel 9% Euroopa regioonide eeskujul

- kaaluda ka võistleva konkursi läbi viimist säästva linnaarengu strateegiatele. See oleks võimalik eeldusel, et riiklikul tasandil ei määrata meetme kasusaajaid linnapiirkondi üheselt ära. Sellisel juhul võiks konkursil osalejate ringi võrrelduna praeguste linnapiirkondade loendiga ka laiendada, andes võimaluse näiteks Rakvere, Võru ja Viljandi linnadele ja linnapiirkondadele. Kvaliteedi tagaksid konkursi asjakohased hindamiskriteeriumid.
126. Eraldi strateegiate koostamise asjakohasusega seondub ka küsimus, kuidas valitakse linnapiirkondade meetme investeerimisprioriteetid (meetme tegevused). Eelistatud peaks olema lahendus, kus need tulenevad kohalike ja regionaalsete arenguvajaduste ja –eelduste analüüsist ning võivad (kuigi ei pea) olema regioonispetsiifilised. Selleks, et riik saaks EL partnerluslepe sõlmimisel ja riikliku rakenduskava koostamisel neist investeerimis-prioriteetidest ning nendega seotud väljund-, tulemus- ja mõjunäitajate kavandatavatest väärtustest lähtuda, on loomulik vajalik, et linnapiirkonna meetme kavandamisel aluseks võetavad regionaalsed strateegiad oleksid kokku lepitud ja vastu võetud võimalikult varajases programmeerimise etapis (Soomes näiteks viidi linnaarengu strateegiate konkurs läbi aastal 2013, samas kui Horvaatias kinnitati viimase strateegiad veel 2016 aastal).
127. Kaalumiskohaks on ka strateegilise planeerimise jäikus või paindlikkus – kas strateegia elluviimist käsitletakse nõ deterministlikuna (kus protsessi alguses määratakse kõik tegevused ja projektid ning neid viidaks järgneva 7 aasta jooksul ellu sõltumata kõiges) või sisaldab strateegia rakendamise disain tagasiside ja kohandamise mehhanisme, kus muutuvast olukorrast või huvidest lähtuvalt on võimalik loobuda mitteasjakohastest projektidest ning algatada uusi, asjakohasemaid projekte. Protsessi pidev seire ja uued initsiatiivid strateegia elluviimise käigus nõuavad head haldusvõimekust.
128. Parandamisruumi on ka projektide hindamise ja järjestamise korralduses. Hoolimata hindamismaatriksi olemasolust ning selle formaalsest rakendamisest on tegevuskava nimekirjade põhisisendiks linnapiirkondade omavalitsusüksuste juhtide kokkulepe, mida viivad ellu hindamiskomisjonidesse kaasatud omavalitsusametnikud. Arvestades valikusse kuuluvate projektide sisu on ilmne, et omavalitsused on lähtunud kokkulepete sõlmimisel kohalikest ja mitte linnapiirkonna ühistest vajadustest ja huvidest. Kuivõrd projektide valimise ülesanne on kohustuslikuna delegeeritud linnapiirkondadesse, siis on üldisematest piirkondlikest huvidest lähtuvad valikud võimalikud üksnes omavalitsuste endi soovil. Juhul kui säästva linnaarengu meetme kasusaajate piirkondade ulatust piirata üksnes keskuslinnadega, siis kujuneks loomulikult hoopis erinev olukord, kus põhiriõhk ei läheks omavalitsusüksuste omavahelisele konkurentsile investeerimistoetuste üle, vaid küsimus oleks vahendite eesmärgipärasuses ühe omavalitsusüksuse siseselt. Sellisel juhul võiks tekkida paremaid eeldusi sõltumatute ekspertide, aga ka era- ja mittetulundussektori esindajate kaasamiseks projektide hindamisse ning valikute tegemisse (mis ei pea ilmingimata tähendama kogukonna poolt juhitud mudeli rakendamist, kuid võib).
129. Olulist arenguruumi on ka tegevuste integreerituse tagamisel. Esimese sammuna tuleks strateegiates ja tegevuskavades kavandada nii taristu investeringuid kui ka nõ pehmeid tegevusi, nii nagu regionaalarengu strateegias seda algselt ka ette nähti. Eeldatavalt nõuab see seda, et linnapiirkondade strateegiate (st maakondade arengustrateegiate linnapiirkondi puudutava osa) rakendamisel oleksid kasutatavad nii ERDF kui ka ESF vahendid. Kuivõrd projektide tasandil on fondide vahendite kombineerimine liialt keerukas, siis tuleb integreeritus ja koosmõju saavutada projektide kogumite tasandil – ühtse territoriaalse (st asum, kvartal, krunt) ja sisulise fookusega lahendused, millesse panustavad eri tüüpi ja võimalik et ka erinevatele sihtrühmadele suunatud projektid.
130. Kuigi paljudes Euroopa riikides ja regioonides on ka oluline osa projektide menetlemise ülesannetest delegeeritud linnadele, siis Eesti kontekstis on RTK kasutamine selleks asjakohane ja tõhus ning täiendav delegeerimine üksikutesse linnadesse ei oleks mõistlik.

3.1.12 Milliseid rahastamismudeleid kasutatakse teistes riikides integreeritud säästva linnaarengu tegevuste elluviimiseks?

131. ERDF erisätete määruse alusel peavad liikmesriigid eraldama säästava linnaarengu meetme rakendamiseks vähemalt 5% fondi vahenditest. Mitmed liikmesriigi on meetme elluviimisele eraldanud ka oluliselt enam finantsvahendeid – näiteks Läti 10,36%. Uuel perioodil 2021-2027 on meetme minimaalseks osakaaluks ERDF vahenditest määratud 6%.
132. Säästva linnalise arengu strateegiate rahaline maht sõltub ka määrast, mil see on jagatud erinevate linnapiirkondade vahel. Riikide praktika on selles osas väga erinev. Osades riikides (nt. UK, Poola, Tsehhi, aga ka Soome) on meetme finantsvahendid suunatud üksikutele suurematele linnadele, samas kui teiste puhul (Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Portugal, Bulgaaria) on vahendid killustatud paljude linnade ja linnapiirkondade vahel.
133. EL fondide üldmäärus ja ERDF erimäärus lubavad ja soosivad erinevate fondide kasutust säästva linnaarengu strateegiate elluviimisel. Euroopa Komisjoni poolt tellitud uurimuse „Integrated territorial and urban strategies: how are ESIF adding value in 2014-2020?“ (EC, 2017) andmetel kasutavad enamus säästva linnaarengu strateegiatest ERDF vahendeid. Seejuures on 40% juhtudel kasutada mitut fondi, 9% kolme või enam. Üle 1/3 strateegiatest viiakse ellu ka ESF, 2% EARDF ja 1 strateegia EMFF vahendeid kasutades.
134. Kuigi erinevate fondide integreeritust strateegiate tasandil väärtustatakse kui head praktikat ning selles nähakse esimest sammu erinevate fondide vahendite lõimitud kasutamiseks projektide tasandil, siis praktikas on (kui üldse) selliseid näiteid väga vähe. Peamiste põhjustena, miks välditakse fondide vahendite ühiskasutust projektide tasandil, nimetatakse: (a) fondide haldamine toimub erinevate institutsioonide poolt, kellel on ka erinev halduskultuur, mille piiri ületamine ei ole lihtne; (b) erinevad fondid kasutavad erinevaid seire ja indikaatorite süsteeme; (c) fondid on traditsiooniliselt olnud fookuseeritud erinevatele sihtrühmadele; (d) regulatsioonide ja juhiste erinevused võivad takistada vahendite ühiskasutust. Lihtsama lahendusena kavandatakse ERDF ja ESF projekte küll formaalses mõttes iseseisvana, kuid sisuliselt teineteist täiendavana. Levinud on ka mudel, kus säästva linnaarengu meetme tegevusi rahastatakse ERDF vahenditest ning meetme väliselt täiendatakse neid (strateegia raames) ESF projektidega.
135. Üldjuhul kasutatakse fondide raha säästva linnaarengu meetme elluviimisel mittetagastatavate toetuste tarvis. Finantsinstrumente rakendatakse 29% säästva linnaarengu strateegiates. Näiteks sisaldab Kaunase strateegia avaliku sektori ja ka eluhoonete energiasäästu lahendusi, kusjuures investeringuid eluhoonetesse tehakse riikliku laenuinstrumendi vahenditest. Bulgaaria Plovdivi linnas on kultuuritaristusse ja õpilaskodudesse investeerimisel kohustuslik kombineerida toetusi ja finantsinstrumente. Rootsis suunatakse osa ERDF rahadest riikliku ettevõtluse arendamise organisatsiooni ALMI Invest fondidesse, millest rahastatakse näiteks VKE tootearenduse varajase faasi tegevusi. Finantsinstrumentide rakendamise takistustena tuuakse esile kesist majanduskeskkonda ja sellega seotud madalat laenuõudlust, aga ka raskusi finantsinstrumentide tegevuse kooskõlla viimiseks riigiabi reeglitega. Euroopa Komisjon on väljendanud oma kommunikatsioonis soovi, et finantsinstrumentide kasutus ning toetuste ja finantsinstrumentide vahendite ühiskasutus uuel perioodil 2021-2027 suureneks.
136. Alljärgnevalt kirjeldatakse lühidalt nelja riigi – Soomes, Portugalis, Lätis ja Horvaatias – säästva linnaarengu meetme rahastusmudeleid.
137. Soomes rahastatakse 6AIKA strateegiat 5% ERDF riiklikust rahastusest. Projektide keskmine siseriiklik kaasrahastus on 33%. Kokku on strateegia rahaline maht 80 miljonit eurot. ESF rahastuse suuruse määravad regioonid iseseisvalt, sõltuvalt strateegia ja iga-aastaselt uuendatavate temaatiliste projektikonkursside vajadusest, mis viiakse ERDF ja ESF osas läbi eraldiseisvana. See on iga-aastaste läbirääkimiste teemaks regionaalse koostöökomiteega.
138. Kogu strateegiaperioodi jooksul rahastatakse piloot- ja katseprojekte maksimaalselt 48 miljoni euro mahus. Eestvedavate (spreadhead) projektide eelarve koos koordineerimiskuludega (sh office) on 32 miljonit eurot. Finantside temaatilisel planeerimisel lähtuti sellest, et avatud innovatsiooni platvormi ja avaandmete

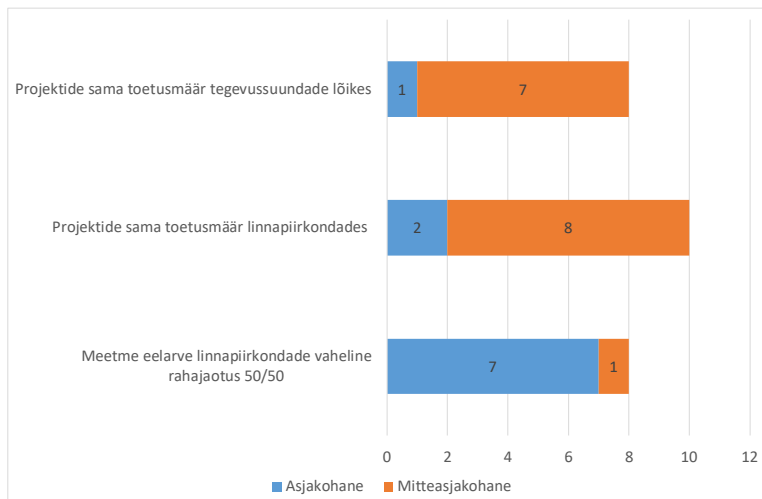
- teemadele/fookustele määratakse võrdne osa ERDF rahastusest. Avatud osaluse ja teenuste koosloome fookust rahastatakse ERDF ja ESF fondidest, kusjuures ERDF osa on ligikaudne võrdne teiste fookustega.
139. Strateegia elluviimise ajal seiratakse ellu viidud projektidele rahade eraldamist nii fookusalade kui regioonide kaupa. Seire tulemuste ja tekkinud vajaduste alusel määratakse uute projektikonkursside teemad ja eraldatakse neile rahalised vahendid.
140. Portugalis määravad omavalitsusüksuste rahajaotuse riigi regionaalsed haldusorganid. Lissabonis kasutati standardset jaotusmehhanismi, mida kasutatakse ka riigieelarve eraldiste tegemisel KOV'dele. Teistes regioonides kasutati ümberjagavaid lahendusi, millel range avalikustatud metoodika puudub. Läbivaks põhimõtteks oli, et kõik linnad peavad midagi saama ja saavutuspõhiseid kriteeriume ei kasutata.
141. Erinevate jaotusmehhanismide tulemusena on meetme vahendite jaotus elaniku kohta regionaalselt väga ebahühtlane jaotus. Arvestades suurt strateegiate arvu on vahendid ka väga killustatud. Lissabonis rakendati 55% ning teistes regioonides 85% toetusmäära.
142. Meetme rakendamiseks asutati linnade regeneratsiooni ja rehabilitatsiooni finantsinstrument (IFRRU), mis praegu ka toimib. IFRRU osakaal meetme rahastamisel varieerub regiooniti 3-10% vahel.
143. KOV osalus fondis on siiski loodetust kesisem. Kõigil linnadel paluti vabatahtlikkuse alusel panustada baasfondi, mille vastu lubati juurdepääsu fondi vahenditele. Kuivõrd minimaalset sissemaks määra ei kehtestatud, siis kaasnes sellega veidrad sümboolsed sissemaksed ning kokkuvõttes pettumust valmistav ühisrahastuskampaania.
144. Lätis määrati linnaarengu meetmele 10,36% ERDF riiklikust eelarvest. See on jagatud 7 spetsiifilise toetusmeetme vahel, mille raames on reserveeritud teatud summa riiklike kasvukeskuste tarvis. Kuivõrd linnad nõudsid ka täpsemat jaotust meetmete vahel, siis võeti ministri määrusega 709 vastu lisadokument, kus on määratud iga linna toetuste maht prioriteetide kaupa. Dokument ei sisalda põhimõtteid, mille alusel jaotus tehti. Toetusi saab kasutada peale hankekonkursside läbi viimist, millel saavad osaleda üksnes vastavad linnad. Lisaks on Lätis loodud eraldi eelarverida tagasimakstavate toetuste jaoks.
145. Algne ministeeriumi ettepanek oli nii suurlinnade kui ka regionaalsete keskuste investeeringutoetuste jagamisel lähtuda põhimõttest, et 60% eelarvest läheks individuaalsetele projektidele ja 40% koostööprojektidele. Kohaliku omavalitsuse üleriigiline liit oli sellele aktiivselt vastu, tuginedes argumentidele, et see vähendab riiklike arengukeskuste (st suurlinnade) endi strateegiate rolli ning sunnib neid leiutama projekte, mis formaalselt vastavad koostööprojektide nõuetele. Valitsuse poolt vastu võetud määruses EU fondidest linnalise ja polütsentrilise arengu investeeringute eraldamise kohta sellisest projektide jaotusest ka loobuti.
146. Lätis rakendatakse erandlikku lahendust tulemusreservi osas. Kuivõrd linnad olid eelkõige planeerimislikel põhjustel – kuna 6% liiga väike, et seda eraldi projektile kavandada – vastu täiendavale rahajaotuse voorule peale tulemusauditi läbiviimist, siis paluti rakendusametusele leida parem lahendus. Selle lahenduse järgi on enamusel juhtudel linnadel lubatud rahastada projekte täiendavalt 6% omavahendite arvelt. Juhul kui tulemusreserv võetakse kasutusele, siis makstakse see 6% linnadele tagasi, kui ei siis linnade omafinantseerimise osakaal projektides tõuseb.
147. Horvaatias on säästva linnaarengu meetme toetuste summaarne eelarve 345 miljonit, sh ERDF 253,3 miljonit (6,32% fondi vahenditest), CF 50 miljonit ja ESF 42 miljonit eurot, mis on jaotatud kahe rakenduskava vahel – vastavalt konkurentsivõime ja kohesiooni rakenduskava ja (tulemuslike inimressursside rakenduskava). Eraldatud vahendid on ettevaatavalt jagatud linnapiirkondade ja meetmete vahel. Meetme toetusi jagatakse kas avatud konkursside, piiratud konkursside või suunatud toetustena. Toetustega motiveeritakse KOV üksuste koostööd.

3.1.13 Kuivõrd asjakohane on olnud meetme rahastamismudel?

148. Rahastusmudeli asjakohasuse hindamiseks viidi intervjuueeritud linnapiirkondade esindajate seas läbi küsitlus, kus 3 rahastusmudeli komponendi osas paluti anda hinnanguid binaarsel skaalal – asjakohane või

mitteasjakohane. Küsitlustulemused osundavad sellele, et meetme eelarve jaotust linnapiirkondade vahel 50/50 põhimõtte alusel peetakse üldiselt asjakohaseks, samas kui sama toetusmäär tegevussuundade ja regioonide vahel pigem mitteasjakohaseks.

149. Linnapiirkondade esindajatega läbi viidud intervjuud võimaldavad avada argumente, millele hinnangud tuginevad. Nii peeti 50/50 mudelit „kõige arusaadavamaks“, kuna samasid põhimõtteid on ka teistel juhtudel Eestis rakendatud. Tehti ka ettepanekuid täiendavate kriteeriumite kasutamiseks – näiteks võiks arvestada ka: (a) regionaalse SKT taset elaniku kohta; (b) elanike sissetulekute keskmist taset regioonis; (c) KOV tulubaasi erisusi, eeskätt KOV omatulude piisavust põhiülesannete täitmiseks ning sõltuvust tasandusfondist. Samas mõõndi, et muudatuste tegemine see teeb mudeli keerukamaks ja tekitab rohkem vaidlusi.
150. Mitmetes piirkondades peeti üleriigiliselt uuel perioodil kasvava omafinantseerimise määra kontekstis oluliseks omafinantseerimise määra regionaalset eristamist sellisena, et pealinnaregioonil oleks see praegusest kõrgem, ning neil säiliks samal tasemel mis käesoleval perioodil. Kuigi ka käesoleval perioodil on omavalitsusüksuste faktiline kaasfinantseerimise määr sageli kõrgem kui 15% ning kõrgema omafinantseerimise määra on nõ sisse harjutatud, siis tunnetatakse ka piiri lähenemist, kus motivatsioon struktuurifondide toetuste taotlemiseks väheneb.

JOONIS 5. Linnapiirkondade esindajate hinnangud rahastusmudeli põhimõtete asjakohasuse osas

151. Üleriigilise konkurentsipõhise alammeetme loomisest – nt targa linna lahenduste projektide motiveerimiseks – kardetakse, et tugevad võtavad oma ja nõrgematele ei jää midagi. Pigem eelistatakse meetme eristamist regioonide siseselt – alameetmed targa linna lahenduste, MTÜ toetamiseks (ühildatuna KOV investeerimisprojektidega nt kortermajade rajoonide uuendamisel).
152. Finantsinstrumentide kasutamise asjakohasust linnapiirkondade esindajatelt hinnata ei palutud, kuivõrd neid säästva linnaarengu meetme rakendamisel ei ole kasutatud. Arvestades seda, et projektitoetuste taotlejad on olnud omavalitsused või nendega seotud asutused, ning asjaolu, et laenuvahendite kättesaadavust linnadele ja valdadele piiravad Eestis peamiselt finantsdistipliini kriteeriumid, siis on finantsinstrumentide mittekasutamine täiesti asjakohane. Olukord oleks teistsugune, kui säästva linnaarengu meetmeid rakendataks laiapõhjaliselt, sh erasektori osalusel. Sellisel juhul võiks finantsinstrumentide kasutamine olla igati asjakohane ka Eestis.

3.1.14 Missugune rahastamismudel oleks Eesti oludes sobivaim valida integreeritud säästva linnaarengu tegevuste elluviimiseks järgmisel SF 2021+ toetusperioodil?

153. Kuigi praegune rahajaotus eelistab väiksema elanike arvuga regioone ja omavalitsusüksusi (vastavad reeglid puuduvad, kuid praktikas saavad linnaregioonide siseselt linnalähedased vallad elaniku kohta oluliselt enam raha kui keskused), ollakse kehtiva rahade jaotuse mudeliga üldiselt rahul kõigis meetmes osalevates omavalitsusüksuses, sealhulgas ka keskuses. 50/50 mudeliga ollakse harjunud ka teiste meetmete rakendamisel ning otsest muutmisevajadust sellele ei nähta. Juhul kui meetme eesmärk on investeerimisvahendeid tõhusalt kasutusele võtta, siis see ka parim viis jätkamiseks.
154. Linnapiirkondade esindajate seisukohast on olulisim küsimus see, kas kaasfinantseerimise määra tuleks regioonide lõikes - lähtudes regionaalse arengu ja/või KOV omafinantseerimisvõimekuse erinevustest - eristada või mitte. Linnapiirkondade seisukohad lähtuvad omahuvidest – jõukamad regioonid ja omavalitsusüksused leiavad, et toetusmäärade eristamine ei ole põhjendatud, ning vähemjõukamad, et on põhjendatud. Arvestades regioonide ja KOV-üksuste võimalusi ning linnapiirkondade tervikliku arengu huvisid – sealhulgas seda, et üldjuhul on keskused kuhjunud investeerimisvajadused ka elaniku kohta suuremad kui tugeva maksubaasiga äärelinlikel valdadel ning seda, et keskused investeeritud vahendid on üldjuhul kasulikud ka äärelinnade elanikele, samas kui vastupidine sümbioos toimib oluliselt harvemal juhul – on juhul kui jätkatakse olemasolevate linnapiirkondadega asjakohane eristada linnapiirkondi toetuste määra alusel sellisena, et suurem toetusmäär kehtiks Ida-Viru, Pärnu ja Tartu keskusedele (85%), keskmine toetusmäär nende keskusedele linnalähedadele ja Tallinnale (nt 75%) ning madalaim toetusmäär Tallinna linnaregiooni valdadele (50-55%).
155. Strateegiliste lahenduste integreerimise tõstmiseks on eesmärgipärane laiendada projektide kasusaajate ringi vähemalt teatud tüüpi tegevuste (nõ ESF pehmete tegevuste) puhul ka era- ja mittetulundussektorile. Selliste sidusprojektide olemasolu peaks olema oluliseks KOV taristuinvesteeringute hindamise kriteeriumiks. Tagamaks äri- ja mittetulundusühingute, või ka eraisikute osalust on mõistlik neile suunata eraldi projektikonkursid, kusjuures projektide esitamise tingimuseks on nende seotus investeerimisprojektidega.
156. Finantsinstrumentide vajadus tekib juhul kui projektide esitajateks ja elluviijateks saavad ka kodanikuühendused ja elanikud (nt. elamupiirkondade korrastamiseks toetuste ja sooduslaenu üheaegne suunamine).

3.2 Tõhusus, jätkusuutlikkus ja piisavus

3.2.1 Kas suunale seatud väljundnäitajate sihttasemed on proportsioonis meetmete tegevuste eelarvetega? Kas meetmetele ette nähtud ressursid on olnud piisavad meetmetele sätestatud eesmärkide saavutamiseks väljundnäitajate mõttes?

157. Hindamisküsimustele vastatakse ühiselt, kuivõrd proportsiooni hindamine sisaldab ka piisavuse hindamist. Vahendite ebapiisavus on ebaproportsionaalsuse üks väljendusi (vahendite ülemäärasuse kõrval).
158. Väljundnäitaja „Rajatud kergliiklusteede pikkus“ saavutamisesse panustavad meetmete tegevused 9.1.1. ja 9.2.1. Arvestades lõpetatud projektide saavutustaset (2019. aasta oktoobri seisuga 139% võrrelduna 2023. aasta sihtväärtusega) ning lõpetatud projektide maksumuse suhet tegevuskavades kavandatuga (meetmed kokku 63%, sh 9.1.1. – 72% ja 9.2.1. – 28%), siis nähtub, et kergliiklusteede ehitamisele kavandatud vahendid on piisavad väljundnäitaja sihtväärtuse saavutamiseks aastaks 2023.
159. Samad arvutused näitavad, et meetmetele ettenähtud ressursid on ülemäärased – see tähendab ühtlasi ka, et need ei ole proportsioonis eesmärgi sihtväärtusega. Võttes aluseks lõpetatud projektide saavutustaseme ning juba rahastatud või tegevuskavades kavandatud samasse väljundnäitajasse panustavaid projekte, mille osas ei ole põhjust eeldada, et nende elluviimiseks rahalised vahendid puuduvad, siis ilmneb, et seatud eesmärgid ühte kitsast säästva liikuvuse edendamise aspekti hindava väljundnäitaja osas ületatakse prognoositavalt vähemalt kahekordselt – 9.1.1 puhul saavutatakse 2023. aastaks 232% sihtväärtusest ja 9.2.1. puhul 164%, kokku 225%.

TABEL 8. Lõpetatud projektide saavutustase ja -määr: kergliiklusteede pikkus

MET	Sihtväärtus (2018)	Sihtväärtus (2020)	Sihtväärtus (2023)	Lõpetatud projektid: saavutustase	Saavutusmäär 2018 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2020 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2023 sihtväärtusesse
9.1.1.	10	30	60	111	1110%	370%	185%
9.2.1.	5	15	30	14	280%	93%	47%
Kokku	15	45	90	125	833%	278%	139%

TABEL 9. Rahastatud ja tegevuskava põhinimekirjas sisalduvate projektide prognoositav saavutustase ja –määr: kergliiklusteede pikkus

MET	Rahastatud projektid: tegevuskava plaan	Rahastatud projektide arvelt täiendavalt lisanduvad kergliiklusteede tegevuskava plaani alusel	Prognoositav saavutustase	Prognoositav saavutusmäär 2023	Tegevuskava põhinimekirja: tegevuskava plaan	Tegevuskava põhinimekirjast täiendavalt lisanduvad kergliiklusteede tegevuskava plaani alusel	Prognoositav saavutustase	Prognoositav saavutusmäär 2023
9.1.1.	122	12	123	205%	138	16	139	232%
9.2.1.	73	52	49	162%	74	1	49	164%
Kokku	195	64	186	207%	212	17	202	225%

160. Väljundnäitajasse „Kogu linnapiirkonna ühistranspordivõrgustikku arendavate ning liikuvust arendavate ja uuenduslike kergliikluste edendamise projektide arv“ panustavad meetmete tegevused 9.1.1. ja 9.2.1. Hindamise hetkel väljundnäitajasse panustavaid projekte lõpetatud ei olnud. 2018. aasta sihtväärtus (1 projekt) täidetakse reservnimekirjast lisandunud projekti (Tartu rattaringlus) lõpetamisel, kuid 2020. ja 2023. sihtväärtuste täitmine on väga kaheldav. Nimelt sisaldab sellist tüüpi projekte veel üksnes Tallinna linnapiirkonna tegevuskava lisanimekirja ning sedagi ühe projekti mahus.

161. Seega saab järeldada, et eelarves kavandatud ressursid ei ole piisavad eesmärgi saavutamiseks väljundnäitaja sihtväärtuse mõttes, samuti ka seda, et väljundnäitajate sihttasemed ei ole proportsionaalsed meetmete tegevuste eelarvega. Kuivõrd väljundnäitajas kirjeldatud projektid võivad olla väga erineva iseloomu ja seega ka kulude tasemega, siis omab selline hinnang üksnes formaalset tähendust. See väljundnäitaja omab sisulist mõtet üksnes seoses tulemuslikkuse hindamisega – näidates, kas eesmärgistatud arv projekte teostatakse või mitte.

TABEL 10. Rahastatud ja tegevuskava põhinimekirjas sisalduvate projektide saavutustase ja –määr: kogu linnapiirkonna ühistranspordivõrgustikku arendavate ning liikuvust arendavate ja uuenduslike kergliikluste edendamise projektide arv

MET	Sihtväärtus (2018)	Sihtväärtus (2020)	Sihtväärtus (2023)	Lõpetatud projektid: saavutustase	Rahastatud projektid: tegevuskava plaan	Lõpetatud projektide saavutusmäär	Rahastatud projektide saavutusmäär
9.1.1.	1	2	2	0	1	0%	50%
9.2.1.	0	1	1	0	0	0%	0%
Kokku	1	3	3	0	1	0%	33%

162. Väljundnäitajasse „avalik linnaruum, mis on loodud või taastatud linnapiirkondades“ panustatakse nii säästva liikuvuse meetmete tegevustega (9.1.1.; 9.2.1.) kui ka meetmete tegevusega 9.2.2. „mahajäänud linna- ja maapiirkondade kogukondade füüsilise, majandusliku ja sotsiaalse taaselustamise toetamine“. Kuivõrd eesmärgipäraselt on tegemist erinevat otstarvet täitvate väljunditega, siis hindame neid eraldi.

163. Säästva liikuvuse meetmete tegevuste puhul on väljundnäitajate sihttase 1 lõppenud projekti arvelt saavutatud 13% ulatuses. Kahe teise väljundnäitajasse panustava projekti suhtes ei ole rahastamisotsust tehtud ning nende elluviimine 2020. aastaks (ja vastava sihtväärtuse taseme saavutamine) ei ole realistlik. Igal juhul jäädakse alameetme 9.1.1. osas kavandatud sihttasemele alla ning summaarselt sõltub sihtväärtuse saavutamine aastaks 2023. ühest Kohtla-Järve linna projektist.

TABEL 11. Rahastatud ja tegevuskava põhimekirjas sisalduvate projektide saavutustase ja –määr: avalik linnaruum, mis on loodud või taastatud linnapiirkondades

MET	Sihiväärtus (2020)	Sihiväärtus (2023)	Lõpetatud projektid: saavutustase	Saavutusmäär 2020 sihväärtusesse	Saavutusmäär 2023 sihväärtusesse	Lõpetatud projektid: tegevuskava plaan	Lõpetatud projektide saavutustaseme ja tegevuskava plaani suhe	Tegevuskava põhimekirjast täiendavalt lisanduv korrastatud avalik ruum
9.1.1.	40 000	60 000	7996	20%	13%	23000	35%	15 000
9.2.1.	20 000	40 000	0	0%	0%			150 000
Kokku	60000	100000	7996	13%	8%	23000	35%	165 000

164. Meetme tegevuse 9.2.2. „Mahajäänud linna- ja maapiirkondade kogukondade füüsilise, majandusliku ja sotsiaalse taasloomise toetamine“ jaoks on näitaja „avalik linnaruum, mis on loodud või taastatud linnapiirkondades“ peamiseks väljundnäitajaks. Meetme tegevuse 2018. aasta saavutustase on lõpetatud projektidega saavutatud, kuid 2020. ja 2023. aasta sihväärtustest jäädaakse veel kaugemale, seda arvestades ka 2019. aasta oktoobriks rahastatud projekte. Tegevuse elluviimise tempo on võrreldes teiste meetmetega kõige aeglasem, kuid arvestades seda, et lõpetatud projektides on tegevuskavas kavandatud eelarvest kulutatud 10% ning sellega saavutatud 38% väljundnäitaja 2023. aasta sihväärtusest ning rahastatud projektides vastavalt 26% kulutatud ja 46% saavutatud, siis on see tegevuskavade põhimekirjades sisalduvate projektide elluviimisel igati võimalik.

165. Arvestades eelarves kavandatud kulude ning lõpetatud ja rahastatud projektide tulemusel juba saavutatud taset (mis osakaaluna edestab oluliselt tehtud kulutuste osakaalu) ning seda, et kõigi tegevuskavas kavandatud projektide elluviimisel ületatakse 2023. sihväärtus kahekordselt (täpsemalt moodustaks loodud avaliku linnaruumi pindala 316% sihväärtusest) siis on ülimalt tõenäoline, et kuigi meetmete eraldatud ressursid on piisavad meetmele seatud eesmärgi saavutamiseks on need ühtlasi ka ülemäärased. Teiste sõnadega, väljundnäitaja sihttase ei ole proportsioonis meetme tegevuse eelarvega.

TABEL 12. Lõpetatud projektide saavutustase ja –määr: uuendatud alakasutatud alade pindala

MET	Sihiväärtus (2018)	Sihiväärtus (2020)	Sihiväärtus (2023)	Lõpetatud projektid: saavutustase	Saavutusmäär 2018 sihväärtusesse	Saavutusmäär 2020 sihväärtusesse	Saavutusmäär 2023 sihväärtusesse
9.2.2.	30 000	60 000	100 000	37500	125%	63%	38%

TABEL 13. Rahastatud ja tegevuskava põhimekirjas sisalduvate projektide prognoositav saavutustase ja –määr: uuendatud alakasutatud alade pindala

MET	Rahastatud projektid: tegevuskava plaan	Rahastatud projektide arvelt täiendavalt lisanduv uuendatud linnaruumi pindala tegevuskava plaani alusel	Prognoositav saavutustase	Prognoositav saavutusmäär 2023	Tegevuskava põhimekirja: tegevuskava plaan	Tegevuskava põhimekirjast täiendavalt lisanduv uuendatud linnaruumi pindala tegevuskava plaani alusel	Prognoositav saavutustase	Prognoositav saavutusmäär 2023
9.2.2.	191100	36100	46234	46%	1306872	1115772	316179	316%

166. Väljundnäitaja „Linnapiirkondades ehitatud või renoveeritud avalikud või ärihooned (m²)“ saavutamisesse panustavad meetmete tegevused 9.1.2. ja 9.2.2. Kuivõrd eesmärkide mõttes on tegemist kahe eristuva väljundnäitajaga – 9.1.2. puhul on selleks lasteaia- ja lapsehoiu hoonete pind ning 9.2.2. puhul alade taaskasutusele võtmise ja uuendamise raames ehitatud või renoveeritud avalike või ärihoonete pindalaga, siis hindame neid eraldi.
167. Meetme 9.1.2. osas on saavutatud 2018. aastaks seatud sihtväärtus ning 2023. aastaks seatud eesmärkide saavutamine on realistlik juba 2019. aasta oktoobri seisuga rahastatud projektide elluviimisel. Lõpetatud projektides on tehtud kulusid 51% tegevuskavades kavandatust ning selle tulemusel saavutatud 60% 2023. aastaks eesmärgistatud lasteaia- ja lapsehoiu hoonete pinnast. 2019. aasta oktoobri seisuga rahastatud projektidele on kulutatud 89% tegevuskavades kavandatud vahenditest ning sellega on saavutatud 99% 2023. aastaks kavandatud pinnast. Kõigi linnapiirkondade tegevuskavade põhinimekirjades sisalduvate projektide elluviimisel ületatakse eesmärk väljundnäitaja osas u 10% ulatuses.
168. Seega on väljundnäitaja „Linnapiirkondades ehitatud või renoveeritud avalikud või ärihooned (m²)“ sihttasemed meetme tegevuse 9.1.2. eesmärkide mõttes (lasteaia- ja lapsehoiu hoonete pind) proportsioonis meetme tegevuse eelarvega. Meetme tegevusele ette nähtud ressursid on piisavad eesmärgi saavutamiseks.

TABEL 14. Lõpetatud projektide saavutustase ja -määr: lasteaia- ja lapsehoiu hoonete pind

MET	Sihtväärtus (2018)	Sihtväärtus (2020)	Sihtväärtus (2023)	Lõpetatud projektid: saavutustase	Saavutusmäär 2018 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2020 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2023 sihtväärtusesse
9.1.2.	5 200	26 000	26 000	15 588	300%	60%	60%

TABEL 15. Rahastatud ja tegevuskava põhinimekirjas sisalduvate projektide prognoositav saavutustase ja -määr: lasteaia- ja lapsehoiu hoonete pind

MET	Rahastatud projektid: tegevuskava plaan	Rahastatud projektide arvelt täiendavalt lisanduvad lasteaia- ja lapsehoiu kohad tegevuskava plaani alusel	Prognoositav saavutustase	Prognoositav saavutusmäär 2023	Tegevuskava põhinimekiri: tegevuskava plaan	Tegevuskava põhinimekirjast täiendavalt lisanduvad lasteaia- ja lapsehoiu kohad tegevuskava plaani alusel	Prognoositav saavutustase	Prognoositav saavutusmäär 2023
9.1.2.	30 635	12 024	25 659	99%	33 735	3 100	28 255	109%

169. Mahajäänud linna- ja maapiirkondade kogukondade füüsilise, majandusliku ja sotsiaalse taaselustamise toetamise meetme tegevuse 9.2.2. täiendavaks väljundnäitajaks on linnapiirkondades ehitatud või renoveeritud avalike või ärihoonete pind. Sihtväärtus – 100 m² – on seatud aastaks 2023, ning see saavutatakse ja ületatakse paljukordselt „Narva raekoja hoone ja platsi rekonstrueerimise“ projekti elluviimisel (kavandatud maht 2615 m², vaahindamise hetkel mitterahastatud, kuid aktiivses ettevalmistamise faasis).

3.2.2 Kas suunale seatud tulemusnäitajate sihttasemed on proportsioonis meetmete tegevuste eelarvetega? Kas meetmetele ette nähtud ressursid on olnud piisavad meetmetele sätestatud eesmärkide saavutamiseks tulemusnäitajate mõttes?

170. Küsimustele vastatakse ühiselt, kuivõrd proportsiooni hindamine sisaldab ka piisavuse hindamist. Vahendite ebapiisavus on ebaproportsionaalsuse üks väljendusi (vahendite ülemäärasuse kõrval).
171. Hinnatavate meetmete tegevuste osas on määratletud kaks tulemusnäitajat. Meetme tegevuse 9.1.2. tulemusnäitajaks on „Loodud lasteaia- ja lapsehoiukohtade arv“ ning meetme tegevuse 9.2.1. tulemusnäitajaks „alakesutatud aladel investeringute tulemusena kasu saanud ettevõtjate ja teenuse osutajate arv“. Meetmete tegevuste 9.1.1. ja 9.2.1. ühiseks sobivaks tulemusnäitajaks võiks olla rajatud kergliiklusteedel liikujate või liikumiskilomeetrite arv, kuid vastavat tulemusnäitajat ei ole määratud ning hindamiseks vajalikke mõõtmisi ei ole teostatud.
172. Meetme 9.1.2. osas on lõpetatud projektides on tehtud kulused 51% tegevuskavades kavandatud ning selle tulemusel saavutatud 59% 2023. aastaks eesmärgistatud lasteaia- ja lapsehoiu kohtade arvust. 2019. aasta oktoobri seisuga rahastatud projektidele on kulutatud 89% tegevuskavades kavandatud vahenditest ning sellega on saavutatud 102% 2023. aastaks kavandatud kohtadest. Kõigi linnapiirkondade tegevuskavade põhinimekirjades sisalduvate projektide elluviimisel ületatakse eesmärk tulemusnäitaja osas 11% ulatuses.
173. Seega on meetme tegevusele 9.1.2. ette nähtud ressursid piisavad eesmärgi saavutamiseks tulemusnäitaja „Loodud lasteaia- ja lapsehoiukohtade arv“ sihtväärtuste mõttes ning meetme tegevusele kavandatud rahalised ressursid proportsioonis tulemusnäitaja sihttasemega.

TABEL 16. Lõpetatud projektide saavutustase ja -määr: lasteaia- ja lapsehoiukohad

MET	Sihtväärtus (2018)	Sihtväärtus (2020)	Sihtväärtus (2023)	Lõpetatud projektid: saavutustase	Saavutusmäär 2018 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2020 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2023 sihtväärtusesse	Lõpetatud projektid: tegevuskava plaan
9.1.2.	400	400	2 000	1172	293%	293%	59%	1330

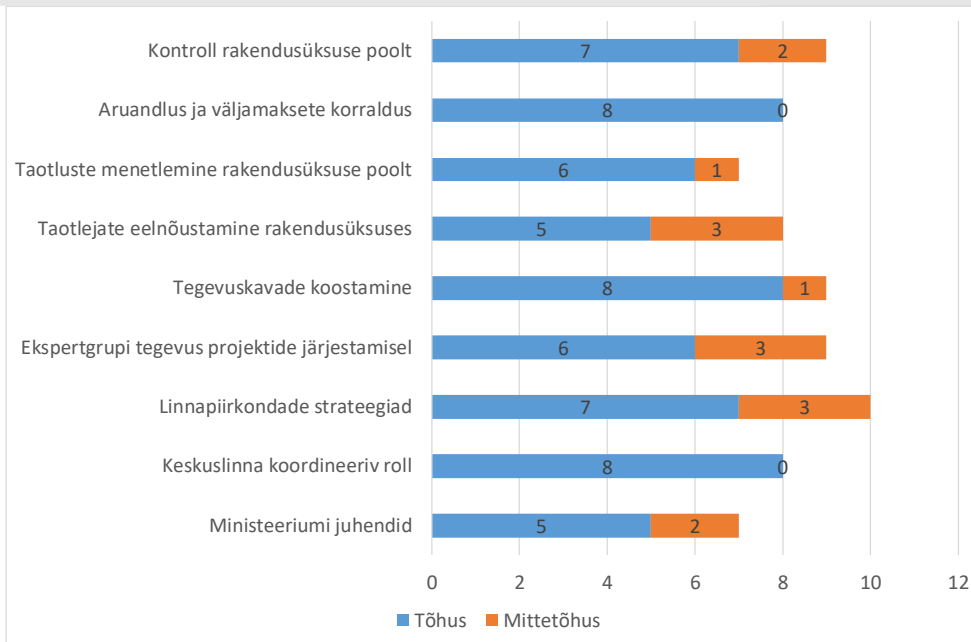
TABEL 17. Rahastatud ja tegevuskava põhinimekirjas sisalduvate projektide prognoositav saavutustase ja -määr: lasteaia- ja lapsehoiukohad

MET	Rahastatud projektid: tegevuskava plaan	Rahastatud projektide arvelt täiendavalt lisanduvad lasteaia- ja lapsehoiu kohad tegevuskava plaani alusel	Prognoositav saavutustase	Prognoositav saavutusmäär 2023	Tegevuskava põhinimekiri: tegevuskava plaan	Tegevuskava põhinimekirjast täiendavalt lisanduvad lasteaia- ja lapsehoiu kohad tegevuskava plaani alusel	Prognoositav saavutustase	Prognoositav saavutusmäär 2023
9.1.2.	2308	978	2034	102%	2525	217	2225	111%

174. Meetme tegevuse 9.2.2. tulemusnäitajale “Alakasutatud aladel investeringute tulemusena kasu saanud ettevõtjate ja teenuse osutajate arv” on sihtväärtus seatud üksnes aastaks 2023 – 30 kasu saanud ettevõtet ja teenuse osutajat. Kuivõrd hindamise hetkel oktoobris 2019 oli lõppenud ainult üks projekt, mis tulemusnäitajasse panustab, ning asjakohaseid mõõtmisi ei ole läbi viidud, siis saab vahendite piisavust ja proportsionaalsust hinnata üksnes esialgselt. Arvestades rahastatud ja tegevuskavades kavandatud projektide iseloomu – eelkõige Puru tee läbimurde ja seonduva taristu rajamist Jõhvis, mille sidusprojektiks võib arvata ka Pargi keskuse rajamist koos suure hulga ärisektori rentnikega keskuses, aga ka näiteks Narva raekoja hoone ja platsi rekonstrueerimist – siis on ülimalt tõenäoline, et meetme tegevuse raames ette nähtud ressursid on piisavad eesmärgi saavutamiseks.
175. Selle hinnangu väärtust vähendab tõsiasi, et tulemusnäitaja mõõdab alakasutatud alade investeringute tulemuslikkust väga pealiskaudselt – täpsemalt võimaldaks investeringute tulemuslikkust hinnata näiteks alakasutatud aladel investeringute tulemusena otseselt (nt Narva Raekoja ruumides) või kaudselt (nt Narva Raekoja platsi või Puru tee pikenduse vahetus läheduses) loodud töökohtade arv või sealsete äride ja asutuste rahalise käibe maht.

3.2.3 Kuivõrd tõhus on meetme rakendusmehhanism?

176. Rakendusmehhanismi tõhususe hindamiseks paluti linnapiirkondade esindajatega läbi viidud intervjuude raames hinnata üksikute rakendusmehhanismi komponentide tõhusust lihtsal binaarsel skaalal – tõhus või mittetõhus. Mittetõhususe peamise kriteeriumina sõnastati seejuures, lisaks komponendi mitteasjakohasusele (vt rakendusmehhanismi asjakohasuse hindamise osa) ja seega ülemäärasusele, komponendi kasutamisele kaasnevad ülemäärased rahalised või ajalised kulud, lähtudes eelkõige meetmete tegevuste investeringute tegemiseks vajalikust.
177. Kaasava hindamise tulemustele tuginedes võib väita, et rakendusmehhanism on üldiselt tõhus. Üksikud rakendusmehhanismi komponendid võivad protsessi osaliste individuaalsest vaatepunktist olla ülemäärased (nt eelnõustamine kogunud ametnike jaoks), kuid sellest ei järeldu komponentide üldine mittetõhusus.
178. Oluliseks rakendusmehhanismi tõhusust tõstvaks elemendiks on suure osa bürokraatia delegeritus RTK'le ning RTK ja linnade vahelist asjaajamist toetava e-platvormi olemasolu.
179. Rakendusmehhanismi tõhususe vaatepunktist on kaks komponenti, mille tõhususe osas on rohkem küsitavusi – linnapiirkondade strateegiad ja ekspertgruppide tegevus projektide järjestamisel.

JOONIS 6. Linnapiirkondade esindajate hinnangud rakenduse mehhanismi komponentide tõhususe osas seoses projektide elluviimisega

180. Linnapiirkondade strateegiatega puhul on küsimus selle käsitluse mahukuse otstarbekuses arvestades seda, et (a) meetmete tegevuste valik tehti riigi ja linnade koostöös varem kui alustati strateegiatega koostamist ning (b) tegevuskavas sisalduvad projektid on valdavalt KOV individuaalsetest vajadusest lähtuvad ning seega ka kohaliku omavalitsuse arengukavades juba sisalduvad. Samuti on ressursi raiskamine (lisaks koordinatsiooniprobleemidele) kahe paralleelse regionaalse strateegia koostamine 4 maakonnas – linnapiirkondade strateegia ning maakonna arengustrateegia. Rakenduse mehhanismi tõhusust suurendaks, kui linnapiirkondade temaatika integreeritaks maakondade arengustrateegiatesse.
181. Ekspertgruppide tegevuse osas projektide järjestamisel on küsitavuseks see, kuivõrd otstarbekas on formaalse meetodilise hindamise läbi viimine, olukorras, kus strateegia ja tegevuskava heakskiitmiseks on vajalik KOV-üksuste heakskiit ning tegevuskava sisu määratakse ikkagi KOV-üksuste kokkulepete alusel, lähtudes põhimõttest, et igaüks peab midagi saama. Samas ei ole KOV esindajatest koosneva ekspertgrupi töö ajakulu niivõrd märkimisväärne, eriti võimalikke alternatiive silmas pidades (nt. sõltumatute ekspertide kaasamine hindamisse), et selles osas oleks tõhususe aspektist vaadatuna vaja teha muudatusi.

3.3 Tulemuslikkus

3.3.1 Missugune on suuna rakendamise tulemuslikkus meetmete eesmärkidest lähtuvalt?

182. Prioriteetse suuna „Jätkusuutlik linnapiirkondade areng“ meetmete tegevuste tulemuslikkust on kvantitatiivselt võimalik analüüsida ja hinnata väljund- ja tulemusnäitajate väärtuste alusel, mille kohta kogutakse projektiaruandluses mõõtmiseks vajalikke andmeid.
183. Meetmete tegevuste 9.1.1. ja 9.1.2. (Säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonnasõbraliku avaliku linnaruumi arendamine) väljundnäitajateks on (a) ehitatud kergliiklusteede pikkus, (b) kogu linnapiirkonna ühistranspordivõrgustikku arendavate ning liikuvust arendavate ja uuenduslike kergliikluse edendamise projektide arv ning (c) avalik linnaruum, mis on loodud või taastatud linnapiirkondades. 2019. aasta oktoobri seisuga lõpetatud projektide näol on 2023. aastaks seatud eesmärgid kõigi väljundnäitajate osas täidetud ning seega meetme tegevuste rakendamine olnud tulemuslik.
184. Kergliiklusteede pikkuse osas on eesmärk saavutatud 9.1.1. eesmärgistatuga võrreldes oluliselt suurema kergliiklusteede pikkuse arvelt. Arvestades juba rahastatud projektide sisu on ülimalt tõenäoline, et eesmärk saavutatakse ka 9.2.1. meetme osas eraldiseisvana. Kokku saab prognoosida seatud eesmärkide vähemalt 2 kordset ületamist, mis toimub teist laadi (st lisaks kergliiklusteede ehitusele) säästvat liikuvust edendavate projektide nappusest tegevuskavades, mille osas mõõdikuid ei seatud (va. laia tõlgendusvõimalustega „uuenduslike projektide arv“).

TABEL 18. Lõpetatud projektide saavutustase ja -määr: kergliiklusteede pikkus

MET	Sihtväärtus (2018)	Sihtväärtus (2020)	Sihtväärtus (2023)	Lõpetatud projektid: saavutustase	Saavutusmäär 2018 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2020 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2023 sihtväärtusesse
9.1.1.	10	30	60	111	1110%	370%	185%
9.2.1.	5	15	30	14	280%	93%	47%
Kokku	15	45	90	125	833%	278%	139%

185. Väljundnäitajasse „Kogu linnapiirkonna ühistranspordivõrgustikku arendavate ning liikuvust arendavate ja uuenduslike kergliikluse edendamise projektide arv“ panustavad meetmete tegevused 9.1.1. ja 9.2.1. Lõpetatud projektid hindamise hetkel puudusid. Rahastatud on ühte projekti (Tartu rattaringlus) ning veel üks väljundnäitajasse potentsiaalselt panustav projekt sisaldub Tallinna linnapiirkonna tegevuskava lisanimekirjas. Seega võib eeldada, et sihtväärtuse taset ei saavutata.

TABEL 19. Rahastatud ja tegevuskava põhinimekirjas sisalduvate projektide saavutustase ja -määr: kogu linnapiirkonna ühistranspordivõrgustikku arendavate ning liikuvust arendavate ja uuenduslike kergliikluse edendamise projektide arv

MET	Sihtväärtus (2018)	Sihtväärtus (2020)	Sihtväärtus (2023)	Lõpetatud projektid: saavutustase	Rahastatud projektid: tegevuskava plaan	Lõpetatud projektide saavutusmäär	Rahastatud projektide saavutusmäär
9.1.1.	1	2	2	0	1	0%	50%
9.2.1.	0	1	1	0	0	0%	0%
Kokku	1	3	3	0	1	0%	33%

186. Väljundnäitaja „avalik linnaruum, mis on loodud või taastatud linnapiirkondades“ sihttasemed on määratud aastaks 2020 (40 tuhat m²) ja 2023 (60 tuhat m²). Hindamise hetkeks on tegevuskavade põhinimekirjades kavandatud kolmest projektist ellu viidud kaks - Säästlikke liikumisviise toetav Pärnu linnasüda – kus tegevuskavas kavandatud 23 tuhande m² asemel taastati 7996 m² avalikku linnaruumi ning Kohtla-Järve linna projekt „Metsapargi kergliiklussõlme arendamine“, mille tegevuskava järgne loodud või taastatud pindala on tegevuskava alusel 680 tuhat m². Lisaks alustatakse 2020. aastal ning lõpetatakse kavade kohaselt 2021. aastal Tallinnas projekt „Vana-Kalamaja tänava rekonstrueerimine“, milles kavandatakse luua ja taastada linnaruumi 15-20 tuhande m² ulatuses. Seega on ka selle väljundnäitaja osas meetme tegevuse „Säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonnasõbraliku avaliku linnaruumi arendamine“ rakendamine tulemuslik.

187. Kergliiklusteede ehitamise projektide tulemuslikkuse mõõtmisel oleks sobivaks tulemusnäitajaks ehitatud kergliiklusteedel liiklejate või nende liiklejate liikumiskilomeetrite arv, kuid näitaja puudumisel vastavaid süsteemseid mõõtmisi läbi ei viida.

188. Meetme tegevuse 9.1.2. (Uue lapsehoiu ja alushariduse infrastruktuuri loomine) tulemuslikkuse mõõtmiseks on seatud kaks näitajat - lasteaia- ja lapsehoiu hoonete pind kui väljundnäitaja ning loodud lasteaia- ja lapsehoiukohtade arv (täpsemalt küll neid kohtasid kasutavate laste ja perede arv) kui tulemusnäitaja.

189. Mõlema näitaja osas on saavutatud 2018. aastaks seatud sihtväärtus ning 2023. aastaks seatud eesmärkide saavutamine on realistlik juba 2019. aasta oktoobri seisuga rahastatud projektide elluviimisel. Kõigi linnapiirkondade tegevuskavade põhinimekirjades sisalduvate projektide elluviimisel ületatakse eesmärgid u 10% ulatuses.

TABEL 20. Lõpetatud projektide saavutustase ja -määr: lasteaia- ja lapsehoiu hoonete pind

MET	Sihtväärtus (2018)	Sihtväärtus (2020)	Sihtväärtus (2023)	Lõpetatud projektid: saavutustase	Saavutusmäär 2018 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2020 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2023 sihtväärtusesse
9.1.2.	5 200	26 000	26 000	15 588	300%	60%	60%

TABEL 21. Lõpetatud projektide saavutustase ja -määr: lasteaia- ja lapsehoiukohad

MET	Sihtväärtus (2018)	Sihtväärtus (2020)	Sihtväärtus (2023)	Lõpetatud projektid: saavutustase	Saavutusmäär 2018 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2020 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2023 sihtväärtusesse	Lõpetatud projektid: tegevuskava plaan
9.1.2.	400	400	2 000	1172	293%	293%	59%	1330

190. Meetme tegevuse 9.2.2. (Tegevused alakasutatud linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks) peamiseks väljundnäitajaks on uuendatud alakasutatud alade pindala. Meetme 2018. aasta saavutustase on lõpetatud projektidega saavutatud, kuid 2020. ja 2023. aasta sihtväärtustest jäädakse veel kaugele, seda arvestades ka 2019. aasta oktoobriks rahastatud projekte. Meetme elluviimise tempo on võrreldes teiste meetmetega kõige aeglasem, kuid tegevuskavade põhinimekirjades sisalduvate projektide elluviimisel realistlikult saavutatav. Piisab ka osade kavandatud projektide elluviimisest.

TABEL 22. Lõpetatud projektide saavutustase ja -määr: uuendatud alakasutatud alade pindala

MET	Sihtväärtus (2018)	Sihtväärtus (2020)	Sihtväärtus (2023)	Lõpetatud projektid: saavutustase	Saavutusmäär 2018 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2020 sihtväärtusesse	Saavutusmäär 2023 sihtväärtusesse
9.2.2.	30 000	60 000	100 000	37500	125%	63%	38%

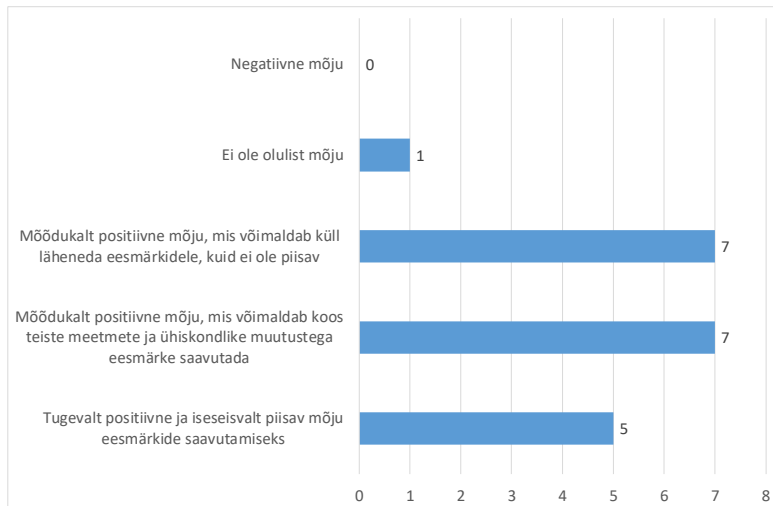
191. Lisaks lasteaia- ja lapsehoiu hoonete pinnale kavandatakse avalike ja ärihoonete ehitamist ka mahajäänud linna- ja maapiirkondade kogukondade füüsilise, majandusliku ja sotsiaalse taaselustamise toetamise meetme raames. Narva ja Jõhvi/Kohtla-Järve linnapiirkondade tegevuskavades on kavandatud ehitada või renoveerida täiendavalt lasteaedadele 21 315 m², mis ületab 2023. aastaks seatud sihtväärtust (100 m²) üle 200 kordselt.

192. Arvestades seniseid tulemusi meetmete tegevuste rakendamisel ei tohiks miski takistada lõppeesmärkide saavutamist väljund- ja tulemusnäitajate mõttes. Üksikute projektide elluviimisel on peamiseks takistuseks osutunud projektide suur kompleksus koos ebatäpse kulude prognoosiga, mis sunnib projekti ümber tegema ja edasi lükkama. Suuremahuliste projektide elluviimisele võib takistuseks saada ka finantsdistipliini reeglite rikkumine, mis tähendab ka toetustest ilma jäämist. Esmaseks ohukohaks on Kohtla-Järve veel rahastamata projektid.

3.4 Mõjud

3.4.1 Missugune on meetmete mõju säästvate liikumisviiside edendamisele ning selle kasutajate arvu muutusele?

193. Meetmete mõju säästvate liikumisviiside edendamisele hinnatakse linnapiirkondade elanikkonna küsitlusandmetele tuginedes ning linnapiirkondade esindajate seas hindamisintervjuude raames läbi viidud ankeetküsitluse vastustele tuginedes.
194. Linnapiirkondade esindajate domineerival hinnangul on ellu viidud projektidel mõõdukalt positiivne mõju säästvate liikumisviiside edendamisele. Lahknevad hinnangud, kas pikemas perspektiivis on need piisavad eesmärkide saavutamiseks või mitte.

JOONIS 7. Intervjuueeritute hinnangud meetmete mõjule säästvate liikumisviiside edendamisele

195. Elanikkonna küsitlusandmed näitavad, et hoolimata meetmetegevuse projektide eesmärkide saavutamisest väljundnäitaja mõttes, ei ole meetmete raames ellu viidud projektide koosmõju olnud piisav positiivsete muutuste kujundamiseks. Vastupidi, säästva liikuvuse osakaal on linnapiirkondades viimastel aastatel vähenenud. 2018. aasta mõõtmiste alusel oli igapäevaseks töökäimiseks ühistransporti või jalgratast kasutavate või jalgsi liikuvate inimeste osatähtsus linnapiirkondades kokku 41,9%, samas kui 2023. aastaks seatud sihtväärtus on 50%. 2017. aasta seirearuande järgi on säästvaid liikumisviise kasutavate inimeste osakaal võrreldes 2012. aastaga vähenenud kõikides linnapiirkondades, ületades 50% piiri veel vaid Narva linnapiirkonnas.
196. Kergliiklusteid kasutavate elanike arv ja osakaal on küll kasvanud, kuid peamiselt jalgsi ja ühistranspordiga liikuvate inimeste arvelt. Samal ajal on majapidamiste jõukuse kasvu ja valglinnastumise tingimustes autoliiklejate osakaal tõusnud. Kergliiklusteedesse investeeritud vahendite maht jääb paljukordselt alla sõiduteedesse ja –tänavatesse tehtavatele investeeringutele.
197. Probleem võib olla ka meetme ühekülgses rakendamises, kus kergliiklusteede ehitamise kõrval ei ole piisavalt panustatud seda täiendavatele tegevustele (nt. turvalised jalgrattaparklad, varjualused), ega ka linnapiirkondade toimimisega kooskõlas oleva ühistranspordi arendamisele. Arvestades elanike üldisi

liikumisharjumusi, kergliiklusteede võrgustiku ebaühtlast arengut, sh probleeme kergliiklusele turvaliste võimaluste tagamisel linnakeskustes, samuti linnalähedaste valdade suhtelist kaugust linnakeskustest ja muudest tööpaikadest, võib eeldada, et ainult kergliikluse arvelt ei ole võimalik vähemalt keskpikas vaates olulisi positiivseid muutusi liikumismustrites saavutada. Vajalik on ka kiired ja mugavad ühistranspordiühendused. Edasiste tegevuste kavandamiseks on oluline oodata andmeid Tartu rattaringluse mõjust liikuvusmustritele.

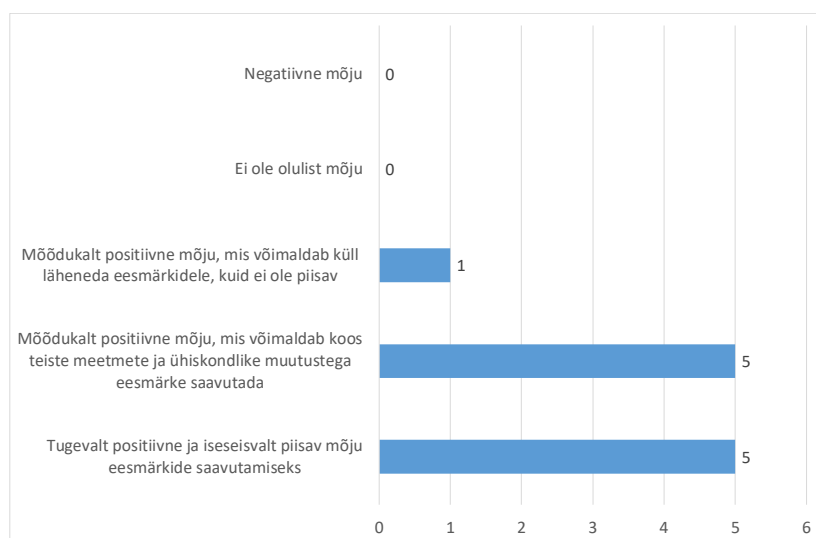
TABEL 23. Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi tulemusnäitajad: Igapäevaseks töölkäimiseks ühistransporti või jalgratast kasutavate või jalgsi liikuvate inimeste osatähtsus

EL vahendite kasutamise eesmärk	MET	Näitaja	Baasväärtus	Lähte-aasta	Sihtväärtus (2023)	2014	2015	2016	2017	2018
Säästvate liikumisviiside kasutajate osakaal on kasvanud	9.1.1, 9.2.1	Igapäevaseks töölkäimiseks ühistransporti või jalgratast kasutavate või jalgsi liikuvate inimeste osatähtsus	48,50%	2012	50%	45,5%	45,5%	44,1%	41,6%	41,9%

3.4.2 Missugune on meetme mõju kodulähedaste lasteaia- ja lapsehoiuvõimaluste tagatusele?

198. Meetme mõju lasteaia- ja lapsehoiukohtade kättesaadavusele hinnatakse linnapiirkondade valdade poolt esitatud andmetele ning linnapiirkondade esindajate seas hindamisintervjuude raames läbi viidud ankeetküsitluse vastustele tuginedes.

199. Linnapiirkondade esindajate hinnangul on nende KOV-üksuses meetmetel kas mõõdukalt positiivne või tugevalt positiivne mõju, mis võimaldab eesmärke saavutada.

JOONIS 8. Intervjuueritute hinnangud meetme mõjule lasteaia- ja lapsehoiukohtade järjekordade vähendamisele

200. Lasteaia- ja lapsehoiukohtade järjekordade pikkus on alates meetme rakendamisest linnapiirkondades summaarsena oluliselt kahanenud, seda nii 9.1.2. meetmetegevuste tulemusena koosmõjus meetme tegevuse nr 2.1.2 „Lapsehoiukohtade loomine ja teenusepakkumise toetamine 0–7-aastastele lastele“, aga ka KOV ja erasektori muude tegevuste kui ka rahvastikuprotsesside tulemusel. Peamiseks teguriks, mis lasteaiakohtade järjekordi on meetme elluviimise perioodil lühendanud ongi lasteaiaaalist laste arvu vähenemine. Kui seni lõpetatud projektide tulemusel on loodud kokku 1172 uut lasteaia kohta, siis perioodil 2015-2019 vähenes 3 meetme sihtpiirkonnas 0-7 aastaste laste arv 2,2 tuhande ning 3-6 aastaste laste arv 3 tuhande võrra.
201. Meetme tegevuste 9.1.2. ja 2.1.2 koosmõju on siiski tagasihoidlik. Meetmete välja töötamise faasis loobuti algsest ideest, et meetme 2.1.2. pehmed tegevused ühendataks meetme 9.1.2. konkreetsete investeeringutega hoonetesse. Valdav osa meetme tegevuse 2.1.2. projektidest viiakse ellu väljaspool linnapiirkondi.
202. Meetmete koosmõju avaldub üldisemal tasemel. Kodulähedaste lasteaia- ja lapsehoiuvõimaluste tagatusse lasteaiajärjekordade mõttes panustab ka meetme tegevus 2.1.2. ning nende mõju mõõdetakse ja on võimalik mõõta üksnes ühiselt. Meetme 2.1.2. mõõtmisel kasutatakse oluliselt kitsama ulatusega näitajat („osalejad, kes 6 kuud pärast lapsehoiu ja/või puuetega laste tugiteenuse saamise algust on tööturul“, mida on korrektsem käsitleda tulemusnäitajana ning siin meetme tegevuse 9.1.2. projektidega olulist koosmõju olla ei saa.
203. Üldistanuna saab meetmetegevuste (sh koosmõjus 2.1.2. meetme tegevustega ning rahvastikuprotsesside laiema mõjuga) abil lahendatud lasteaiajärjekordade probleem keskuslinnades, kuid jätkuv valglinnastumine tähendab, et täiendavate lasteaiakohtade vajadus mõnedes kiire kasvuga linnalähedastes valdades säilib.

TABEL 24. Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi tulemusnäitajad: Lapsehoiu- ja lasteaia-järjekordade pikkus

EL vahendite kasutamise eesmärk	MET	Näitaja	Baasväärtus	Lähte-aasta	Sihtväärtus (2023)	2014	2015	2016	2017	2018
Kodu-lähedased lasteaia- ja lapsehoiu-võimalused elanike jaoks on tagatud	9.1.2	Lapsehoiu- ja lasteaia-järjekordade pikkus	4430	2012	300	4 430	1 833	967	967	874

3.4.3 Missugune on olnud alakasutatud alade taaselavdamiseks tehtud investeeringute mõju erasektori või kolmanda sektori aktiveerimiseks sihtalal tegutsemiseks?

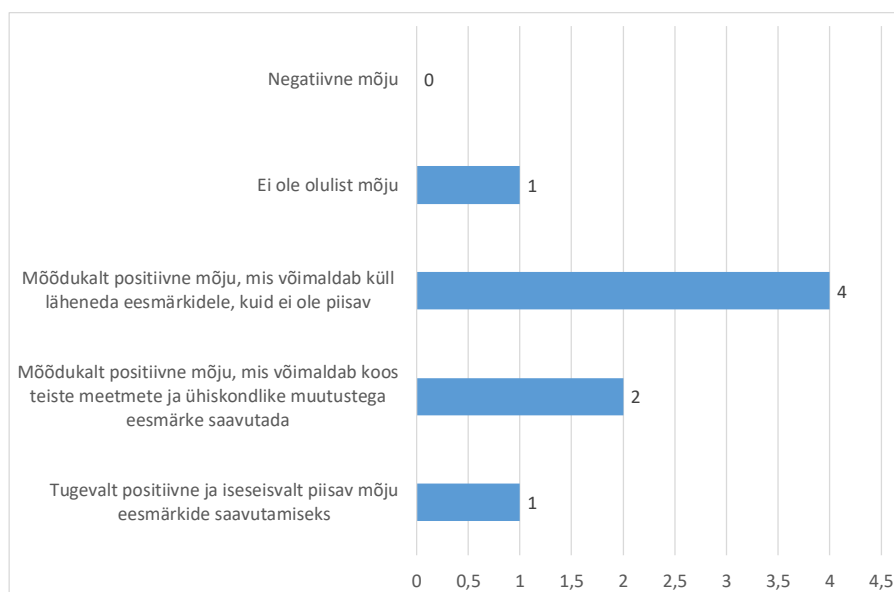
204. Meetme mõju erasektori või kolmanda sektori aktiveerimiseks hinnati linnapiirkondade esindajate intervjuude raames läbi viidud küsitlusandmetele ning kavandatud ja ellu viidavate projektide sisule tuginedes.
205. Meetme tegevusele on seatud tulemusnäitaja „Alakasutatud aladel investeeringute tulemusena kasu saanud ettevõtjate ja teenuse osutajate arv“, mida võib tõlgendada ka kui mõjunäitajat. Näitaja mõõdetud väärtus on 2018.aasta lõpu seisuga 0 ehk siis formaalselt ei ole eesmärgile lähenetud. Arvestades juba lõpetatud projektide (Puru tee läbimurde ja seonduva taristu rajamine ning sellest kasu saava Pargi keskuse mastaapi) ning rahastamiseks ette valmistavate projektide (Narva raekoja hoone ja platsi rekonstrueerimine, mille otseseks kasusaajaks on Narva linnavolikogu) iseloomu on ülimalt tõenäoline seatud eesmärgi saavutamise ja ületamine sihtväärtuse (30 kasusaajat ettevõtet ja/või teenuse osutajat).

TABEL 25. Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi tulemusnäitajad: Investeeringute tulemusena kasu saanud ettevõtjate ja teenuse osutajate arv

EL vahendite kasutamise eesmärk	MET	Näitaja	Baasväärtus	Lähteaasta	Sihtväärtus (2023)	2014	2015	2016	2017	2018
Olulisemad alakasutatud alad on taas-elavdatud	9.2.2	Investeeringute tulemusena kasu saanud ettevõtjate ja teenuse osutajate arv	0	2013	30	0	0	0	0	0

206. Ka 2017. aasta seirearuandes kirjutatakse, et Ida-Virumaa meetme tulemusindikaatori investeeringute tulemusena kasu saanud ettevõtjate ja teenuse osutajate arv saavutamine on projektiettepanekutes toodud prognooside kohaselt saavutatav, kuid seda tüüpi projektide rakendamise tempo pole olnud väga kiire ning mõju avaldumiseni läheb veel mitu aastat aega. Tegevuskavades linnapiirkondade alakasutatud alade arendused on suunatud eeskätt teenuste kättesaadavuse parandamiseks ja mitmekesistamiseks ning omavad eeldusi erainvesteeringute piirkonda toomiseks.

207. Linnapiirkondade esindajatel paluti hinnata alakasutatud alade uuendamisesse tehtavate investeeringute mõju laiemalt linnaelu aktiviseerimisel ning linnaelu seisukohast probleemseimate alakasutatud alade „lõpliku“ likvideerimise seisukohast. Linnapiirkondades täheldatakse ja loodetakse, et ellu viidavatel projektidel on positiivne mõju. Arvestades linnaruumiga seotud probleemide (sh alakasutatud alade) ulatust Ida-Virumaa suuremates linnades on reaalsusega kooskõlaline ka domineeriv arusaam, et tehtavad investeeringud ei ole piisavad laiema mõju saavutamiseks.

JONIS 9. Intervjueritute hinnangud meetme mõjule alakasutatud alade taas-elavdamiseks

208. Kohaliku omavalitsuse üksused peavad põhimõtteliselt oluliseks alakasutatud alade investeeringute mõjususe suurendamiseks pehmeid tegevusi, kuid käesoleval programmiperioodil ei ole selliseid tegevusi kavandatud ja ellu viidud.

3.4.4 Kas ja missugused on olnud meetmete elluviimisel kaasnevad mõjud lisaks meetmete eesmärkides seatule (sh võrdsete võimaluste edendamisele, toetatud piirkondade sotsiaalsele olukorrale, keskkonnale jms)?

209. Hindamisel kasutatakse projektide aruandluse andmeid (koondtabel Meetme indikaatorid), kus toetuse taotlejad on vastanud asjakohastele küsimustele.

210. Meetme tegevuste raames lõpetatud või rahastatud projektidel on suurim (läbivaim) mõju regionaalarengule. ¾ projektidest omab positiivset mõju kliimale ja keskkonnahoiule ning võrdsetele võimaluste edendamisele. Oluliselt tagasihoidlikum on meetme tegevuste kaasnev mõju riigivalitsemise ja infoühiskonna edendamisele.

TABEL 26. Lõpetatud või rahastatud projektide horisontaalsed mõjud projektiaruandluse alusel

Meetme tegevus	Infoühiskonda edendav mõju		Kliimat ja keskkonnahoidu edendav mõju		Regionaalarengut edendav mõju		Riigivalitsemist edendav mõju		Võrdseid võimalusi edendav mõju	
	Projektide arv	Osakaal	Projektide arv	Osakaal	Projektide arv	Osakaal	Projektide arv	Osakaal	Projektide arv	Osakaal
9.1.1.	5	10%	42	86%	46	94%	12	24%	33	67%
9.1.2.	6	29%	12	57%	20	95%	8	38%	17	81%
9.2.1.	2	33%	4	67%	6	100%		0%	6	100%
9.2.2.	1	25%	3	75%	4	100%	1	25%	3	75%
Kokku	14	18%	61	76%	76	95%	21	26%	59	74%

4 Järeldused ja soovitused

211. Säästva linnaarengu meetmete rakendamine on olnud eesmärgipärane väljundnäitajate mõttes – osade meetmete tegevuste puhul väljundnäitajate 2023. aasta sihtväärtused juba käesolevaks ajaks saavutatud ning teiste puhul on juba rahastatud või veel kavandamisel projektidega loodud head eeldused sihtväärtuste saavutamiseks.
212. Meetmete rakendamise edukus mõjude tasandil varieerub meetme tegevuste lõikes.
213. Säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonna-sõbraliku avaliku linnaruumi arendamise tegevuste osas näitavad elanikkonna küsitlusandmed, et hoolimata eesmärkide saavutamisest väljundnäitaja mõttes, ei ole meetmete raames ellu viidud projektide koosmõju olnud piisav positiivsete muutuste kujundamiseks. Kergliiklusteid kasutavate elanike arv ja osakaal on küll kasvanud, kuid peamiselt jalgsi ja ühistranspordiga liikuvate inimeste arvelt. Samal ajal on majapidamiste jõukuse kasvu ja valglinnastumise tingimustes autoliiklejate osakaal tõusnud. Kergliiklusteedesse investeeritud vahendite maht jääb paljukordselt alla sõiduteedesse ja –tänavatesse tehtavatele investeeringutele. Probleem võib olla ka meetme ühekülgse rakendamise, kus kergliiklusteede ehitamise kõrval ei ole piisavalt panustatud seda täiendavatele tegevustele (nt. turvalised jalgrattaparklad, varjualused), ega ka linnapiirkondade toimimisega kooskõlas oleva ühistranspordi arendamisele. Arvestades elanike üldisi liikumisharjumusi, kergliiklusteede võrgustiku ebaühtlast arengut, sh probleeme kergliiklusele turvaliste võimaluste tagamisel linnakeskustest, samuti linnalähedaste valdade suhtelist kaugust linnakeskustest ja muudest tööpaikadest, võib eeldada, et ainult kergliikluse arvelt ei ole võimalik vähemalt keskpikas vaates olulisi positiivseid muutusi liikumismustrites saavutada.
214. Lasteaia- ja lapsehoiukohtade järjekordade pikkus on alates meetme rakendamisest linnapiirkondades summaarsena oluliselt kahanenud, seda nii 9.1.2. meetmetegevuste tulemusena koosmõjus meetme tegevuse nr 2.1.2 „Lapsehoiukohtade loomine ja teenusepakkumise toetamine 0–7-aastastele lastele“, aga ka KOV ja erasektori muude tegevuste kui ka rahvastikuprotsesside tulemusel. Peamiseks teguriks, mis lasteaiakohtade järjekordi on meetme elluviimise perioodil lühendanud ongi lasteaiaaeglaste laste arvu vähenemine, kuid märkimisväärne (u 1/3 ulatuses) on ka linnapiirkondade meetme tegevuse projektide mõju.
215. Alakasutatud linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks ellu viidavate projektide mõju hindamiseks mõõtmisandmed veel puuduvad. Arvestades juba lõpetatud projektide ning rahastamiseks ette valmistavate projektide iseloomu on ülimalt tõenäoline seatud eesmärgi saavutamine ja ületamine tulemusnäitaja sihtväärtuse mõttes. Samas, arvestades alakasutatud linnaruumi ulatust Ida-Virumaa linnapiirkondades on see siiski ilmselgelt ebapiisav, et eesmärk „Olulisemad alakasutatud alad Ida-Virumaa suuremates linnapiirkondades on taaselavdatud“ saaks täidetud.
216. Säästva linnaarengu meetme rakendamine on kavandatud investeerimistoetuste kasutamiseks üldiselt asjakohane ja tõhus. Rakendusmehhanismi asjakohasuse ja tõhususe vaatepunktist on kaks komponenti, mille osas on küsitavusi – linnapiirkondade strateegiad ja ekspertgruppide tegevus projektide järjestamisel.
217. Riiklike juhtnööride alusel ja etteantud strateegiliste lahendustega (meetme tegevuste teemad) formaalsete, mahukaid sotsiaalmajandusliku olukorra kirjeldusi sisaldavate linnapiirkondade strateegiate tootmine paralleelselt maakonna arengustrateegiatega, selle asemel, et toetada linna- ja maapiirkondade arengu integreeritud käsitlust, üheaegselt dubleerivad (või kooskõlalise regionaalse arenduspoliitika puhul vähemalt peaksid seda tegema) maakondade arengustrateegiaid ning samas ka tekitavad lõhet maa- ja linnapiirkondade arendamise regionaalsesse poliitikasse. Investeerimiseks alakasutatud alade uuendamisesse, kergliiklusteede ja lasteaedade ehitamisse oleks piisanud ka tegevuskavade koostamisest.
218. Soovitav oleks jõuda olukorrani, kus igal regioonil (maakonnal) on oma ühtne arengustrateegia, mille raames käsitletakse muuhulgas ka linnapiirkondade meetmega seonduvat, lõimituna teiste meetmete ja muude riiklike ja regioonide endi arenduspoliitikatega. Eraldi strateegia koostamine oleks õigustatud üksnes juhul kui tegemist oleks tõe poolest uuenduslikku poliitikat toetava ja selget fookuseerivat sekkumisloogikat

- sisaldava strateegiadokumendiga. Selline ajaliselt piiratud ja ressursidega tagatud strateegia täiendaks ja täpsustaks, aga mitte ei dubleeriks, regiooni üldstrateegiat.
219. Strateegiate sisulise kvaliteedi (st sekkumisloogika uuenduslikkuse, protsesside juhtimise selguse, lahenduste tegeliku integreerituse jms) tõstmiseks võiks kaaluda ka võistleva konkursi läbi viimist säästva linnaarengu strateegiatele. See oleks võimalik eeldusel, et riiklikul tasandil ei määrata meetme kasusaajaid linnapiirkondi üheselt ära. Sellisel juhul võiks konkursil osalejate ringi võrrelduna praeguste linnapiirkondade loendiga ka laiendada, andes võimaluse näiteks Rakvere, Võru ja Viljandi linnadele ja linnapiirkondadele. Kvaliteedi tagaksid konkursi asjakohased hindamiskriteeriumid.
220. Eraldi strateegiate koostamise asjakohasusega seondub ka küsimus, kuidas valitakse linnapiirkondade meetme investeerimisprioriteetid (meetme tegevused). Eelistatud peaks olema lahendus, kus need tulenevad kohalike ja regionaalsete arenguvajaduste ja –eelduste analüüsist ning võivad (kuigi ei pea) olema regioonispetsiifilised. Selleks, et riik saaks EL partnerlusleppes sõlmimisel ja riikliku rakenduskava koostamisel neist investeerimis-prioriteetidest ning nendega seotud väljund-, tulemus- ja mõjunäitajate kavandatavatest väärtustest lähtuda, on loomulikult vajalik, et linnapiirkonna meetme kavandamisel aluseks võetavad regionaalsed strateegiad oleksid kokku lepitud ja vastu võetud võimalikult varajases programmeerimise etapis.
221. Parandamisruumi on projektide hindamise ja järjestamise korralduses. Hoolimata hindamismaatriksi olemasolust ning selle formaalsest rakendamisest on tegevuskava nimekirjade põhisisendiks linnapiirkondade omavalitsusüksuste juhtide kokkulepe, mida viivad ellu hindamiskomisjonidesse kaasatud omavalitsusametnikud. Arvestades valikusse kuuluvate projektide sisu on ilmne, et omavalitsused on lähtunud kokkulepete sõlmimisel kohalikest ja mitte linnapiirkonna ühistest vajadustest ja huvidest. Kuivõrd projektide valimise ülesanne on kohustuslikuna delegeeritud linnapiirkondadesse, siis on üldisematest piirkondlikest huvidest lähtuvad valikud võimalikud üksnes omavalitsuste endi soovil. Juhul kui säästva linnaarengu meetme kasusaajate piirkondade ulatust piirata üksnes keskuslinnadega, siis kujuneks loomulikult hoopis erinev olukord, kus põhirõhk ei läheks omavalitsusüksuste omavahelisele konkurentsile investeerimistoetuste üle, vaid küsimus oleks vahendite eesmärgipärasuses kasutades ühe omavalitsusüksuse siseselt. Sellisel juhul võiks tekkida paremaid eeldusi sõltumatute ekspertide, aga ka era- ja mittetulundussektori esindajate kaasamiseks projektide hindamisse ning valikute tegemisse.
222. Olulist arenguruumi on tegevuste integreerituse tagamisel. Esimese sammuna tuleks strateegiates ja tegevuskavades kavandada nii taristu investeringuid kui ka nõrkeid tegevusi, nii nagu regionaalarengu strateegias seda algselt ka ette nähti. Eeldatavalt nõuab see seda, et linnapiirkondade strateegiate (st maakondade arengustrateegiate linnapiirkondi puudutava osa) rakendamisel oleksid kasutatavad nii ERDF kui ka ESF vahendid. Kuivõrd projektide tasandil on fondide vahendite kombineerimine liialt keerukas, siis tuleb integreeritus ja koosmõju saavutada projektide kogumite tasandil – ühte territoriaalse (st asum, kvartal, krunt) ja sisulise fookusega lahendused, millesse panustavad eri tüüpi ja võimalik et ka erinevatele sihtrühmadele suunatud projektid.
223. Kuigi paljudes Euroopa riikides ja regioonides on ka oluline osa projektide menetlemise ülesannetest delegeeritud linnadele, siis Eesti kontekstis on RTK kasutamine selleks asjakohane ja tõhus ning täiendav delegerimine üksikutesse linnadesse ei oleks mõistlik.
224. Korrigeerida tuleks riikliku seiresüsteemi näitajate hierarhiat, võttes aluseks EK indikaatorite raamistiku (vt ESPON, 2018). See tuleks kasuks ka hindamiste läbi viimisel. Hetkel on hindamisülesandeks hinnata meetmete tegevuste mõjusid, kuid mõjunäitajaid tulemusraamistikus sõnastatud ei olegi. Mõjude hindamisel tuleb kasutada näitajaid, mis on sisulises mõttes mõõdavad tegevuste mõju, kuid on tulemusraamistikus tähistatud kui tulemusnäitajad.
225. Eesmärgipärane oleks eristada kolme tüüpi näitajaid: (a) väljundid (output) – mõõdavad projektide/tegevuste vahetuidprodukte, nt kergliiklustee km või m² arv, lasteaia hoonete pind; (b) tulemused (direct results, outcomes, otsesed tulemused) – vahetute produktide kasutuselevõttuga saadavad kasud sihtrühmale – liiklejate või liiklejakilomeetrite arv rajatud kergliiklusteedel, laste arv rajatud lasteaedades; (c) mõjud (policy results, impacts) – muutused ühiskonnas, mille puhul on võimalik (loogiliselt, teoreetiliselt) näidata põhjuslikku seost poliitikasekkumiste tegevuste kogumi ja muutuse vahel.
226. Seejuures peavad mõjunäitajad olema seotud strateegiliste ootuste ja eesmärkidega, mille saavutamise sõltub kohalikus ja regionaalses kontekstis suurest hulgast muudest poliitikasekkumisest ja laiema

- ühiskondlikest protsessidest. Konkreetsete poliitikasekkumiste panuse hindamine ühiskonnas toimuvatesse muutusesse on ka asjakohaste meetodite (*counterfactual analysis*, statistilised meetodid) kasutamisel alati raske ülesanne, mille tulemused on erineval viisi tõlgendatavad. Küll aga on võimalik hinnata seda, kas poliitikasekkumised on olnud piisavad soovitud mõju saavutamiseks või mitte.
227. Laiemas vaates on oluline eristada kas regioonide arengueesmärke eesmärke ja soovitud mõjusid ning riigi regionaalpoliitilisi eesmärke ja soovitud mõjusid. Niivõrd kui regionaalsed eesmärgid on kohapõhised, on seda ka mõjuindikaatorid. Riiklikud mõjuindikaatorid regionaalpoliitikas peaksid lähtuma üldistest regionaalpoliitilistest eesmärkidest (nt suurem tasakaalustatus või vastupidiselt juhtregioonide positsioon võrdluses Euroopa ja globaalse kontekstiga), mis ei saa (alati) olla regioonide mõjunäitajate väärtuste summa.
228. Rahastamismudeli asjakohasuse osas saab kokkuvõtlikult järeldada, et juhul kui meetme eesmärk on investeerimisvahendeid tõhusalt kasutusele võtta, siis on olemasolev ühetaoline ja praktikas juurdunud 50/50 jaotamismudel kõige tõhusam. Regionaalse õigluse seisukohalt, aga ka arvesse võttes regioonide ja KOV-üksuste võimalusi ning linnapiirkondade tervikliku arengu huvisid – sealhulgas seda, et üldjuhul on keskuslinnade kuhjunud investeerimisvajadused ka elaniku kohta suuremad kui tugeva maksubaasiga äärelinlikel valdadel ning seda, et keskuslinna investeeritud vahendid on üldjuhul kasulikud ka äärelinnade elanikele, samas kui vastupidine sümbioos toimib oluliselt harvematel juhtudel – on juhul kui jätkatakse olemasolevate linnapiirkondadega asjakohane eristada linnapiirkondi toetuste määra alusel sellisena, et suurem toetusmäär kehtiks Ida-Viru, Pärnu ja Tartu keskuslinnadele (85%), keskmine toetusmäär nende keskuslinnade linnalähivaldadele ja Tallinnale (nt 75%) ning madalaim toetusmäär Tallinna linnaregiooni valdadele (50-55%). Juhul kui säästva linnaarengu sihtala kitsendatakse keskuslinnadeni väljaspool pealinnaregiooni (vt 231), siis peaks suurim toetusmäär kehtima Ida-Virumaa linnadele (nt 85%) ja väikseim Tartu ja Pärnu linnadele (70%).
229. Strateegiliste lahenduste integreerituse tõstmiseks on eesmärgipärane laiendada projektide kasusaajate ringi vähemalt teatud tüüpi tegevuste (nõ ESF pehmete tegevuste) puhul ka era- ja mittetulundussektorile. Selliste sidusprojektide olemasolu peaks olema oluliseks KOV taristuinvesteeringute hindamise kriteeriumiks. Tagamaks äri- ja mittetulundusühingute, või ka eraisikute osalust on mõistlik neile suunata eraldi projektikonkursid, kusjuures projektide esitamise tingimuseks on nende seotus investeerimisprojektidega.
230. Finantsinstrumentide vajadus võib tekkida eelkõige juhul kui projektide esitajateks ja elluviijateks saavad ka kodanikuühendused ja elanikud (nt. elamupiirkondade korrastamiseks toetuste ja sooduslaenu üheaegne suunamine). Ettevõtete jaoks toimib laenukapitali turg Eestis rahuldavalt - kredidivahendid on kättesaadavad ja soodsad (EY, 2015; KPMG, 2016), Eesti VKE'de ligipääs rahastamisele on parem kui ELis keskmiselt (Raudsaar, 2015; Elenurm et al, 2017). Ka kohaliku omavalitsuse üksuste jaoks ei ole laenutoodete kättesaadavusel muid olulisi piiranguid kui riiklikult kehtestatud finantsdistsipliini nõuded.
231. Linnapiirkondade defineerimise aluste osas leiame kokkuvõtvalt, et perioodi 2014-2020 tüüpi investeeringute – see tähendab iga kohaliku omavalitsuse kohalikest huvidest lähtuvate taristuinvesteeringute - tegemiseks on praegused linnapiirkonnad sobivad ning otsene muutumisvajadus puudub. Täiendava täpsustusena tuleks lahendada küsimus, kas sihtalana käsitleda KOV-üksusi nende uutes või vanades piirides. Vanade piiride kasuks räägib see, et tegemist on tõe poolest linnalähedaste piirkondadega, millel on ääre- ja valglinnastumise tunnused. Juhul kui kaasata ka haldusreformi tulemusel liidetud piirkondi (KOV-üksusi), siis kuuluks linnapiirkondadesse ka palju ka maalisi alasid. Samas, haldusliku koostööpiirkonnana tehakse koostööd paratamatult KOV-üksuste kaupa ning meetme rakendamise täpsema asukohastamise võib jätta ka omavalitsuste endi otsustada.
232. Juhul kui säästva linnaarengu meetme disainil soovitakse lähtuda Eesti regionaalarengu hetkeseisu peamistest probleemidest – arusaamisest, et regionaalsed erisused on liiga suured, valglinnastumine on liialt intensiivne, majanduse struktuurimuutusest ning keskuslinnade kahanemisest tulenevad probleemid on linnaruumis jätkuvalt olulised – ning täiendavalt arvestades, et meetme vahendid on piiratud ning mõju saavutamiseks oleks otstarbekas vahendeid koondada, ning et perioodiks 2014-2020 kavandati ja perioodil viiakse ellu minimaalsel arvul linnapiirkondi siduvaid ühisprojekte, laiemat regionaalset mõju omavaid nutika spetsialiseerumise ja targa linna projekte, siis tuleks meetme sihtala fokuseerida ning jätta meetme piirkonnast välja: (a) Tallinna linnapiirkond kui teistest Eesti regioonidest palju jõukam; (b) linnalähedased

- vallad iseseisvate projektide mõttes, kuivõrd toetuste eraldamine sealse kohaliku taristu arendamiseks annab uusi tõukeid valglinnastumise jätkumiseks (planeerimislikud eeldused selleks on valdade poolt juba loodud). Sellise fokuseeritud säästva linnaarengu poliitika sihtalaks oleksid Tartu, Pärnu ja Narva linnad ning Kohtla-Järve ja Jõhvi ühise linnapiirkonnana. Linnapiirkondade tervikliku arengu huvides tuleks seejuures osa vahenditest sihtmärgistada koostööprojektideks linnalähiste valdadega.
233. Alternatiivne võimalus säästva linnaarengu meetet paremini fokuseerida oleks see, kui keskenduda üksnes kasvukeskustele (Tallinn, Tartu, Pärnu) ning soovitatavalt nende võrgustikule Soome 6AIKA praktikale sarnasena, ja seda eeldusel, et meetme temaatiline fookus oleks targa linna innovaatiliste lahenduste välja töötamisel ja rakendamisel.
234. Kokku esitame hindamisuuringus 6 konkreetset soovitusi säästva linnalise arengu meetmete edasiarendamiseks Eestis EL eelarveperioodil 2021-2027 ning lisaks üks alternatiivne võimalus (vt. tabel 27 allpool). Kõik soovitusel on suunatud Rahandusministeeriumile kui meetmete rakendusasutusele, täitmiseks esimesel võimalusel ja kooskõlas meetmete uueks perioodiks ettevalmistamise ametkondliku ajakavaga.

TABEL 27. Soovituste koondtabel

Nr	Soovitus	Põhjendus ja selgitus	Viited hindamisaruande tekstile	Soovituse elluviimise instrument
1	Fokuseerida säästva linnaarengu meetme vahendeid, määratledes meetme sihtpiirkonnana kõige suuremate probleemide ja arenguvajadustega linnalised alad, milleks on suuremad keskused väljaspool pealinnaregiooni	Perioodi 2014-2020 säästva linnalise arengu toetusmeetmete suurimaks kasusaajaks olid elaniku kohta äärelinlikud vallad ning kõige enam toetusvahendeid suunati Eesti kõige jõukamasse regiooni - pealinnapiirkonda. Sihtregioonide selline määratlemine toetab ühelt poolt valglinnastumist ning teiselt poolt regionaalse ebavõrdsuse säilimist ja kasvu Eestis. Meetme sihtalade defineerimine kesklinna ja linnaäärseid valdasid ühendavate linnapiirkondadena ei ole õigustanud end ka sisuliselt - perioodiks 2014-2020 kavandati ja perioodil viiakse ellu minimaalsel arvul linnapiirkondi siduvaid ühisprojekte, laiemat regionaalset mõju omavaid nutika spetsialiseerumise ja targa kogukonna projekte. Arvestades, et meetme vahendid on piiratud ning mõju saavutamiseks oleks otstarbekas neid koondada tegelemaks Eesti regionaalarengu hetkeseisu peamiste probleemidega – suurte regionaalsete arenguerisuste tasandamisega, liigintensiivse valglinnastumise ohjamisega, majanduse pikaajalisest struktuurimuutusest ning keskustinnade kahanemisest tuleneva linnaruumi alakasutusega. Selleks tuleks jätta meetme piirkonnast välja: (a) Tallinna linnapiirkond kui teistest Eesti regioonidest palju jõukam; (b) linnalähedased vallad iseseisvate projektide mõttes, kuivõrd toetuste eraldamine sealse kohaliku taristu arendamiseks annab uusi tõukeid valglinnastumise jätkumiseks (planeerimislikud eeldused selleks on valdade poolt juba loodud). Sellise fokuseeritud säästva linnaarengu poliitika sihtalaks oleksid Tartu, Pärnu ja Narva linnad ning Kohtla-Järve ja Jõhvi ühise linnapiirkonnana. Linnapiirkondade tervikliku arengu huvides tuleks seejuures osa vahenditest sihtmärgistada koostööprojektideks linnalähiste valdadega.	232, 57-84	säästva linnaarengu meetme ametkondlik disain Eestis perioodiks 2021-2027, partnerluslepe, rakenduskava, meetme määrused

Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 prioriteetse suuna
„Jätkusuutlik linnapiirkondade areng“ vahendamine

2	Eristada toetuse määr lähtudes piirkondade arenguprobleemide ulatusest ja kaasfinantseerimise võimekuse erinevustest	Regionaalse õigluse seisukohalt, aga ka arvesse võttes regioonide ja KOV-üksuste võimalusi ning linnapiirkondade tervikliku arengu huvisid – sealhulgas seda, et üldjuhul on keskuslinnade kuhjunud investeerimisvajadused ka elaniku kohta suuremad kui tugeva maksubaasiga äärelinlikel valdadel ning seda, et keskuslinna investeeritud vahendid on üldjuhul kasulikud ka äärelinnade elanikele, samas kui vastupidine sümbioos toimib oluliselt harvematel juhtudel – on eesmärgipärane eristada meetme toetuse määrasid piirkondlikult. Juhul kui jätkatakse olemasolevate linnapiirkondadega oleks asjakohane eristada linnapiirkondi toetuste määra alusel sellisena, et suurem toetusmäär kehtiks Ida-Viru, Pärnu ja Tartu keskuslinnadele (nt 85%), keskmine toetusmäär nende keskuslinnade linnalähivaldadele ja Tallinnale (75%) ning madalaim toetusmäär Tallinna linnaregiooni valdadele (50-55%). Juhul kui rakendatakse soovitus nr 1, siis peaks suurim toetusmäär kehtima Ida-Virumaa linnadele (nt 85%) ja väiksem Tartu ja Pärnu linnadele (70%).	228, 131-156	säästva linnaarengu meetme ametkondlik disain Eestis perioodiks 2021-2027, partnerluslepe, rakenduskava, meetme määrused
3	Loobuda meetmepõhisest regionaalsete strateegiate koostamise praktikast ning integreerida linnade säästva arengu käsitlus üldistesse regionaalsetesse strateegiadokumentidesse, milleks Eesti kontekstis on maakonna arengustrateegiad	Riiklike juhtnööride alusel ja etteantud strateegiliste lahendustega (meetme tegevuste teemad) formaalsete, mahukaid sotsiaalmajandusliku olukorra kirjeldusi sisaldavate linnapiirkondade strateegiate tootmine paralleelselt maakonna arengustrateegiatega, selle asemel, et toetada linna- ja maapiirkondade arengu integreeritud käsitlust, üheaegselt dubleerivad (või kooskõlalise regionaalse arenduspoliitika puhul vähemalt peaksid seda tegema) maakondade arengustrateegiaid (ja seega ka vähendavad protsessi tõhusust ja ratsionaalsust osaliste jaoks) ning samas ka tekitavad lõhet maa- ja linnapiirkondade arendamise regionaalsesse poliitikasse. Soovitatav oleks jõuda olukorrani, kus igal regioonil (maakonnal) on oma ühtne arengustrateegia, mille raames käsitletakse muuhulgas ka säästva linnaarengu meetmega seonduvat, lõimituna teiste meetmete ja muude riiklike ja regioonide endi arenduspoliitikatega. Eraldi strateegia koostamine oleks õigustatud üksnes juhul kui tegemist oleks tõe poolest uuenduslikku poliitikat toetava ja selget fookuseerivat sekkumisloogikat sisaldava strateegiadokumendiga. Selline ajaliselt piiratud ja ressursidega tagatud strateegia täiendaks ja täpsustaks, aga mitte ei dubleeriks, regiooni üldstrateegiat. (vt ettepanek 3a)	217- 218, 117, 120-122, 124	säästva linnaarengu meetme ametkondlik disain Eestis perioodiks 2021-2027, partnerluslepe, rakenduskava, meetme määrused, maakondade arengustrateegiate uuendamise regulatsioonid ja juhised
3a	Kaaluda alternatiivse lahendusena võistleva konkursi läbi viimist säästva linnaarengu meetme sihtregioonide määratlemisel lähtudes säästva linnaarengu strateegiate sekkumisloogikate mõjususest,	Perioodil 2014-2020 koostatud linnapiirkondade strateegiad olid oma olemuselt ühetaolised, formaalsed ja mitteuuenduslikud dokumendid, millel puudus oluline mõju meetme toetusvahendite suunamisel. Strateegiate sisulise kvaliteedi (st sekkumisloogika uuenduslikkuse, protsesside juhtimise selguse, lahenduste tegeliku integreerituse jms) tõstmiseks võiks kaaluda võistleva konkursi korraldamist linnadele või linnapiirkondadele. See oleks võimalik eeldusel,	219, 125	säästva linnaarengu meetme ametkondlik disain Eestis perioodiks 2021-2027, partnerluslepe, rakenduskava, meetme määrused, konkureeriv hange säästva linnaarengu strateegiate ja

Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 prioriteetse suuna
„Jätkusuutlik linnapiirkondade areng“ vahendamine

	innovatiivsusest, laiapõhjalisusest jms.	et riiklikul tasandil ei määrata meetme kasusaajaid linnapiirkondi üheselt ära (sh ka soovitus nr 1 mõttes). Sellisel juhul võiks konkursil osalejate ringi võrrelduna praeguste linnapiirkondade loendiga ka laiendada, andes võimaluse näiteks Rakvere, Võru ja Viljandi linnadele ja linnapiirkondadele. Kvaliteedi tagaksid konkursi asjakohased hindamiskriteeriumid.		tegevuskavade kaasrahastamiseks
4	Loobuda praktikast, kus säästva linnalise arengu investeerimisprioriteetid määratakse riigi keskvoimu poolt üleriigiliselt ning regionaalset strateegilise kavandamise protsessi ennetavana. Anda linnadele ja regioonidele võimalus valida eneseomased investeerimisprioriteetid regionaalsete strateegiaprotsesside tulemusena, lähtudes analüüsi tulemusel välja selgitatud spetsiifilistest arenguvajadustest	Perioodi 2014-2020 säästva linnalise arengu meetme tegevuste valikut ei tehtud linnapiirkondades strateegiaprotsessi tulemusena, vaid need olid eelnevalt riiklikul tasandil (ERAS, partnerluslepe, rakenduskava) määratletud. Selline praktika ei kooskõlas kohapõhise regionaalarengu kontseptsiooniga ning strateegia koostamise üldise mõttega - seada arengulukorrast lähtuvaid eesmärgi ja prioriteete, kavandada ressursse nende eesmärkide saavutamiseks. Eelistatud peaks olema lahendus, kus investeerimisprioriteetid tulenevad kohalike ja regionaalsete arenguvajaduste ja -eelduste analüüsist ning võivad (kuigi ei pea) olema regioonispetsiifilised. Selleks, et riik saaks EL partnerluslepe sõlmimisel ja riikliku rakenduskava koostamisel neist investeerimis-prioriteetidest ning nendega seotud väljund-, tulemus- ja mõjunäitajate kavandatavatest väärtustest lähtuda, on loomulikult vajalik, et linnapiirkonna meetme kavandamisel aluseks võetavad regionaalsed strateegiad oleksid kokku lepitud ja vastu võetud võimalikult varajases programmeerimise etapis.	220, 126-127	säästva linnaarengu meetme ametkondlik disain Eestis perioodiks 2021-2027, juhised ja regulatsioonid maakonna arengustrateegiate uuendamiseks säästva linnalise arengu eesmärkide ja prioriteetide määratlemiseks
5	Luu eeldused projektide sisuliseks integreerimiseks säästva linnaarengu meetme rakendamise raames. Lisaks meetme sihtpiirkondade ulatuse vähendamisele ja ühes sellega ka KOV üksuste omavahelise konkurentsi piiramisele tuleks selleks laiendada meetme tegevuste temaatilist ulatust (sh ESF tüüpi tegevustega) ning projektide kasusaajate ringi era- ja mittetulundussektorile, tugevdada projektide sidususe kriteeriumi olulisust projektide võrdleval hindamisel ning suurendada ekspertkompetentsi hindamise läbiviimisel (kaasates hindamiskogusse ka sõltumatuid regionaalarengu eksperte).	Perioodi 2014-2020 kavandatud tegevuste omavaheline integreeritus on kesine nii territoriaalses kui ka sekkumise kompleksuse mõttes. Hoolimata hindamismaatriksi olemasolust ning selle formaalsest rakendamisest on tegevuskava nimekirjade põhisisendiks linnapiirkondade omavalitsusüksuste juhtide kokkulepe, mida viivad ellu hindamiskomisjonidesse kaasatud omavalitsusametnikud. Hinnates valikusse kuuluvate projektide sisu on ilmne, et omavalitsused on lähtunud kokkulepete sõlmimisel kohalikest ja mitte linnapiirkonna ühistest vajadustest ja huvidest. Tegevuste integreerituse suurendamise esimese sammuna tuleks strateegiates ja tegevuskavades kavandada nii taristu investeeringuid kui ka nõrkeid tegevusi, nii nagu regionaalarengu strateegias seda algselt ka ette nähti. Eeldatavalt nõuab see seda, et linnapiirkondade strateegiate (st maakondade arengustrateegiate linnapiirkondi puudutava osa) rakendamisel oleksid kasutatavad nii ERDF kui ka ESF vahendid. Kuivõrd projektide tasandil on fondide vahendite kombineerimine liialt keerukas, siis tuleb integreeritus ja koosmõju saavutada projektide kogumite tasandil – ühtse territoriaalse (st asum, kvartal, krunt) ja sisulise fookusega lahendused, millesse panustavad eri tüüpi ja võimalik et ka erinevatele sihtrühmadele suunatud projektid. Strateegiliste lahenduste	222, 223, 230, 128-129	säästva linnaarengu meetme disain Eestis perioodiks 2021-2027, partnerluslepe, rakenduskava, hindamismetoodika meetme rakendamise juhendis ja/või määruses

		integreerituse tõstmiseks on eesmärgipärane laiendada projektide kasusaajate ringi vähemalt teatud tüüpi tegevuste (nõ ESF pehmete tegevuste) puhul ka era- ja mittetulundussektorile. Selliste sidusprojektide olemasolu peaks olema oluliseks KOV taristuinvesteeringute hindamise kriteeriumiks. Tagamaks äri- ja mittetulundusühingute, või ka eraisikute osalust on mõistlik neile suunata eraldi projektikonkursid, kusjuures projektide esitamise tingimuseks on nende seotus investeerimisprojektidega. Linnapiirkondade tervikliku arengu edendamiseks võiks osa keskuslinnadele eraldatavatest vahenditest sihtmärgistada ka koostööprojektideks linnalähiste valdadega.		
6	Korrastada prioriteetse suuna seirenäitajate hierarhia sellisena, et selles eristatakse kolme tüüpi näitajaid: (a) väljundid, (b) tulemused, (c) mõjud.	Meetme rakendamise hindamisel kasutatav näitajate süsteem - liigitus väljund- ja tulemusnäitajateks ei ole kooskõlas Euroopa Komisjoni indikaatorite raamistiku loogikaga ning ei sobi käesoleva hindamisülesande lahendamiseks. Hetkel on hindamisülesandeks hinnata meetmete tegevuste mõjusid, kuid mõjunäitajaid tulemusraamistikus sõnastatud ei olegi. Mõjude hindamisel tuleb kasutada näitajaid, mis on sisulises mõttes mõõdavad tegevuste mõju, kuid on tulemusraamistikus tähistatud kui tulemusnäitajad. Eesmärgipärane oleks eristada kolme tüüpi näitajaid: (a) väljundid (output) – mõõdavad projektide/tegevuste vahetuidprodukte, nt kergliiklustee km või m² arv, lasteaia hoonete pind; (b) tulemused (direct results, outcomes, otsesed tulemused) – vahetute produktide kasutuselevõtuga saadavad kasud sihtrühmale – liiklejate või liiklejakilomeetrite arv rajatud kergliiklusteedel, laste arv rajatud lasteaedades; (c) mõjud (policy results, impacts) – muutused ühiskonnas, mille puhul on võimalik (loogiliselt, teoreetiliselt) näidata põhjuslikku seost poliitikasekkumiste tegevuste kogumi ja muutuse vahel.	224-227	tulemusraamistik, partnerluslepe, rakenduskava

5 Kasutatud allikad

6AIKA, 2015. The Six City Strategy – Open and Smart Services. THE SIX CITIES Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Turku, Oulu

CEMR, 2015. Cohesion Policy. The implementation of Integrated Territorial Investments (ITIs) by Member States. CEMR Overview October 2015

Czischke, D. Ja Pascariu, S. 2015. THE INTEGRATED APPROACH TO SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT IN 2014-2020: IMPLEMENTING ARTICLE 7. URBACT Final Thematic Report. 14 July 2015

EC, 2015. Scenarios for Integrated Territorial Investments

EC, 2016. Guidance for Member States on Integrated Sustainable Urban Development (Article 7 ERDF Regulation)

EC, 2018. Regional Development and Cohesion Policy beyond 2020: Questions and Answers

Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020. Tallinn 2014 (täiendatud 2018)

Elenurm, T., Lassur, S., Külliki Tafel-Viia, K., Joller, L., Hansen, K., Mühlberg, M. 2017. Äriinglite ja ühisrahastuse võimalused alustavale ettevõtjale

Engelis, K. 2017. Supporting Urban Development in Latvian Large Cities Through Integrated Territorial Investments. Master's thesis. Riga Graduate School of Law

EPRC, 2017. Integrated territorial and urban strategies: how are ESIF adding value in 2014-2020? Final Report

EPRC, 2018. Assessing the performance of integrated territorial and urban strategies: Challenges, emerging approaches and options for the future

ESPON, 2018. Working Paper. Indicators for Integrated Territorial and Urban Development

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) nr 1303/2013, 17. detsember 2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUSES (EL) nr 1301/2013, 17. detsember 2013, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise eesmärgiga seonduvaid erisätteid ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1080/2006

EY, 2015. Eesti eksportööride konkurentsivõime uuring. Tallinn. Ernst&Young Baltic.

Ferry, M. 2019. Integrated Territorial Investments as an Effective Tool of the Cohesion Policy. DIRECTORATE GENERAL FOR INTERNAL POLICIES. POLICY DEPARTMENT D: BUDGETARY AFFAIRS

Ferry, M., Kah, S., Bachtler, J. 2018. Integrated territorial development: new instruments – new results? IQ-Net Thematic Paper 42(2)

Juhend linnapiirkonna tegevuskava koostamiseks. KINNITATUD Siseministri 19.05.2015 käskkirjaga nr 1 3/113 Linnapiirkondade tegevuskavade koostamise protseduurid. LISA 3

Juhised liikmesriikidele integreeritud säästva linnaarengu kohta (ERFi määruse artikkel 7)

KPMG Baltic, 2016. Eesti ekspordiuuring

Majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise eesmärgiga seotud igaaastased rakendusaruanded ja rakendamise lõpparuanded. A OSA. Seirekomisjoni poolt aruande kinnitamise kuupäev. 24.05.2018

Metoodiline juhend linnapiirkonna jätkusuutliku arengu strateegia koostamiseks. Siseministeerium

Potz, P. 2017. BASELINE STUDY: STATE OF THE ART CO-PRODUCTION OF INTEGRATED URBAN DEVELOPMENT UNDER ARTICLE 7. CIA 7 - Cities in Article 7 Implementation Network

Projektiettepanekute hindamismetoodika. KINNITATUD Riigihalduse ministri käskkirjaga nr „Linnapiirkondade tegevuskavade koostamise protseduurid“ LISA 5

Raudsaar, T. 2015. Eesti väikestel firmadel on ligipääs rahastamisele üle EL-i keskmise. <https://www.eestipank.ee/blogi/eesti-vaikestel-firmadel-ligipaas-rahastamisele-ule-el-i-keskmise>

Siseministri määruse „Toetuse andmise tingimused meetmes „Linnapiirkondade jätkusuutliku areng““ eelnõu seletuskiri

Toetuse andmise tingimused meetmes „Ida-Virumaa linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ Vastu võetud 03.03.2015 nr 7 RT I, 06.03.2015, 27 jõustumine 09.03.2015

Toetuse andmise tingimused meetmes „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ Vastu võetud 03.03.2015 nr 9 RT I, 06.03.2015, 30 jõustumine 09.03.2015

Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020. Rahandusministeerium

Lisa 1. Hindamis- ja uurimisküsimuste vastamiseks kasutatavad andmed ja meetodid

Asjakohasuse hindamisküsimused

Hindamiskontekstis viitab asjakohasuse mõiste programmi eesmärkide sobivusele planeeritud sotsiaalmajanduslike probleemide lahendamiseks. Asjakohasuse kriteeriumi puhul on tähtis küsimus, kui hästi ja selgelt on vajadused, eesmärgid ning sisendid formuleeritud ning kui hästi nad kokku sobivad. Hindamissõnavaras nimetatakse seda disainiks. Olulised aspektid on ka programmi või projekti loogilisus, ajastatus ning planeeritud tulemuste õigeaegsus. Kuigi asjakohasus on tüüpiline eelhindamise kriteerium, tuleb ka vahehindamise käigus analüüsida, kas programmi või projekti hoitakse asjakohasena – kui kontekst muutub, peaks muutma ka sekkumist (ingl.k. intervention). Asjakohasuse kriteeriumi all kasutatakse tihti ka teostatavuse kriteeriumit, kuna see kriteerium uurib eesmärkide ja sisendite suhet, nimelt kas püstitatud eesmärgid on planeeritud sisendite hulgaga võimalik saavutada. Täpsemalt vaadeldakse teostatavuse kriteeriumi all, kas programmile eraldatud eelarve on eesmärkide saavutamiseks piisav, kas planeeritud tegevused on sobivaimad soovitud tulemuste saavutamiseks, kas programmi ajakava on realistlik ja kas programmi rakendamiseks on olemas kõigi vajalike osapoolte ja huvigruppide toetus. Kokkuleppel tellijaga hinnatakse asjakohasuse raames ka sekkumiste suhtelise olulisuse aspekti.

Kuivõrd asjakohased on olnud valitud meetmetegevused arvestades ERF määruse artikli 7 raamistikku?

Hindamise objektid:

Meetme tegevused siseministri määruste 03.03.2015 nr 7 ja 9 mõttes ning nende sisu täpsustused Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 punktis 2.9. „Jätkusuutlik linnapiirkondade areng“.

1. Säätva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonna-sõbraliku avaliku linnaruumi arendamine (9.1.1. ja 9.2.1.)

CO₂-heidet vähendavate strateegiate edendamine igat liiki territooriumidel, eelkõige linnapiirkondades, sealhulgas säästva mitmeliigilise linnalise liikuvuse edendamine ning kliimamuutuste leevendamiseks ja nendega kohanemiseks ettenähtud meetmed. Antud investeerimisprioriteedi raames toetatakse tegevusi, mis vähendavad sõltuvust isikliku auto kasutusest, toetatakse kolme tüüpi tegevusi: jalgsi ja jalgrattaga liikumise võimaluste arendamist (sh jalg- ja jalgrattateed, jalgrattaparklad, rattaringlussüsteemid, nutikad lahendused); avaliku linnaruumi muutmist säästvaid liikumisviise toetavamaks, keskendudes liikuvuse sõlmaladele, ning ühistranspordi säästvat ja elanike vajadustele vastavat korraldust (sh liikuvusuuringud ja -kavad, infosüsteemid, piletisüsteemid, „pargi ja sõida“ süsteemid, keskkonnasäästlike ühissõidukite soetamine maksumuses, mis ületab tavaveeremi hinna).

2. Tegevused alakasutatud linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks (9.2.2.)

Mahajäänud linna- ja maapiirkondade kogukondade füüsilise, majandusliku ja sotsiaalse taaselustamise toetamine. Tegevused on suunatud mahajäänud kogukondade hüvanguks keskendudes aladele kahe Ida-Viru suurema linnapiirkonna sees, millel on potentsiaal saada katalüsaatoriks linnapiirkonna arengule. Toetatavateks tegevusteks on linnasiseste alakasutatud alade taaselundamiseks vajaliku taristu arendamine (sh mittevajalike ehitiste lammutamine, tänavavõrgustiku loomine, ehitiste rajamine ja rekonstrueerimine) ja seda toetavad tegevused (nt kontseptsiooni loomine, kaasamine, turundus), mis tervikuna loovad eeldused ettevõtluseks, töökohtadeks ja kvaliteetsete teenuste osutamiseks.

3. Uue lapsehoiu ja alushariduse infrastruktuuri loomine (9.1.2.)

Investeeringud tervishoidu ja sotsiaalsesse taristusse, mis panustavad piirkondlikku ja kohalikku arengusse, vähendades tervisealast ebavõrdsust ning edendades sotsiaalset kaasatust parandatud juurdepääsu kaudu sotsiaal-, kultuuri- ja meelelahutusteenustele, ning üleminek hooldeasutustes pakutavatele hoolekandeteenustelt kohalikule hoolekandestruktuurile. Antud investeerimisprioriteedi raames toetatakse linnapiirkonna säästva arengu strateegia kohaseid tegevusi täiendavate lasteaija- ja lapsehoiukohtade loomiseks Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondades. See tähendab uute hoonete või hooneosade ehitamist või olemasolevate muufunktsiooniliste hoonete või ruumide ümberkohandamist lapsehoiuteenuse või alushariduse pakkumiseks.

Asi, mille suhtes asjakohasust hinnatakse: ERF määruse artikli 7 raamistiku valdkondlik sisu ja nõutud meetmete käsitlemise laad:

- ERF toetab rakenduskavade raames linnade säästvat arengut läbi strateegiate, milles on sätestatud integreeritud meetmed linnapiirkondade majanduslike, keskkonnavalaste, kliima-alaste, demograafiliste ja sotsiaalsete probleemide lahendamiseks, võttes arvesse linna- ja maapiirkondade vaheliste ühenduste edendamise vajadust.

Hindamise meetod:

- Dokumendianalüüs dokumentide sisu temaatilise koostöela ning meetmete käsitlemise laadi (integreeritus) vastavuse hinnangu andmiseks eksperthinnangu kujul. Hindamisvahendiks on regionaalarengu ekspert (või eksperdid), kellel on eksperttasemel arusaamine dokumentides kasutatavate mõistete definitsiooni-põhistest tähendustest ning laiemast tähendusväljast regionaalarengu diskursuse kontekstis. Hindamise usaldusvääruse tõstmiseks esitatakse tõendid (st dokumentide asjakohased väljavõtted) ja hindaja argumendid analüütilises (st hindamisülesandest lähtudes eristatud sisuosadega) tabelis (vt aruande tabel 1).

Hindamise skaala:

- Täiel määral asjakohane – hindamise objektid on asja, mille suhtes asjakohasust hinnatakse, osas temaatilises ja käsitluslaadilises koostöelas;
- Osaliselt asjakohane – hindamise objektid on asja, mille suhtes asjakohasust hinnatakse, osas temaatilises mõttes koostöelas, kuid erineb käsitlemise laadi osas;
- Ei ole asjakohane – hindamise objektid ei ole asja, mille suhtes asjakohasust hinnatakse, osas temaatilises mõttes koostöelas.

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020;
- Siseministri määrus 03.03.2015 nr 9, Toetuse andmise tingimused meetmes „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“;
- Siseministri määrus 03.03.2015 nr 7, Toetuse andmise tingimused meetmes „Ida-Virumaa linnapiirkondade jätkusuutlik areng“;
- ERF määrus (artikkel 7).

Kuivõrd asjakohased on olnud valitud meetmetegevused arvestades Eesti regionaalarengu strateegia (ERAS) 2014-2020 eesmärke (eesmärk 2)?

Hindamise objektid:

Meetme tegevused siseministri määruste 03.03.2015 nr 7 ja 9 mõttes ning nende sisu täpsustused Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 punktis 2.9. „Jätkusuutlik linnapiirkondade areng“.

Asi, mille suhtes asjakohasust hinnatakse:

ERAS Eesmärk 2 ja seda laiendavad selgitused (49 ja 50). ERAS Eesmärk 2:

Suuremate linnapiirkondade rahvusvahelist majanduslikku konkurentsivõimet soosiv ja keskkonnasõbralik elukeskkond.

Hindamise meetod:

- Dokumendianalüüs dokumentide sisu temaatilise kooskõla ning ERAS eesmärgi (integreeritus) vastavuse hinnangu andmiseks eksperthinnangu kujul. Hindamisvahendiks on regionaalarengu ekspert (või eksperdid), kellel on eksperttasemel arusaamine dokumentides kasutatavate mõistete definitsiooni-põhistest tähendustest ning laiemast tähendusväljast regionaalarengu diskursuse kontekstis. Hindamise usaldusväärseuse tõstmiseks esitatakse tõendid (st dokumentide asjakohased väljavõtted) analüütilises (st hindamisülesandest lähtudes eristatud sisuosadega) tabelis (vt aruande tabel 2) ja argumendid hindamisaruande tekstis.

Hindamise skaala:

- Täiel määral asjakohane – hindamise objektid on asja (st ERAS eesmärgi ja selle temaatilise täpsustuse meetmete kirjelduste vormis), mille suhtes asjakohasust hinnatakse, osas temaatilises kooskõlas ning nende käsitlus katab täielikult või väga olulisel määral asja üldise tähendusliku sisu (st ERAS eesmärgi sõnastuse);
- Osaliselt asjakohane – hindamise objektid on asja, mille suhtes asjakohasust hinnatakse, osas temaatilises kooskõlas, kuid nende käsitlus ei kata täielikult või väga olulisel määral asja üldist tähenduslikku sisu;
- Ei ole asjakohane – hindamise objektid ei ole asja, mille suhtes asjakohasust hinnatakse, osas temaatilises kooskõlas.

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020;
- Siseministri määrus 03.03.2015 nr 9, Toetuse andmise tingimused meetmes „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“;
- Siseministri määrus 03.03.2015 nr 7, Toetuse andmise tingimused meetmes „Ida-Virumaa linnapiirkondade jätkusuutlik areng“;
- Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020.

Kuivõrd asjakohased on olnud valitud meetmetegevused, arvestades linnapiirkondade arengu väljakutseid?

Hindamise objektid:

Meetme tegevused siseministri määruste 03.03.2015 nr 7 ja 9 mõttes ning nende sisu täpsustused Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 punktis 2.9. „Jätkusuutlik linnapiirkondade areng“.

Asjad, mille suhtes asjakohasust hinnatakse:

Linnapiirkondade arengu väljakutsed, määratletuna 6 vaatepunktist, milleks on:

1. Eesti regionaalarengu strateegias 2014-2020 sõnastatud linnapiirkondade arenguvajadused;
2. Linnapiirkondade strateegiates sõnastatud arenguvajadused;
3. Linnapiirkondade maakondade arengustrateegiates sõnastatud arenguvajadused, probleemid ja muu sarnane;
4. Uuringusse „Eesti regioonide majandusarengut mõjutavad uuendused ja trendid“ (2019) koondatud globaalsete tulevikutrendide ja uuenduste loendid;
5. EL linnapoliitika tegevuskava (urban agenda) teemad;
6. Linnapiirkondade esindajate hinnangud meetme tegevuste asjakohasusele perioodi 2014-2020 väljakutseid arvestades.

Hindamise meetodid:

- Vaatepunktide 1-5 (hindamisküsimuse vastamise alamülesanded 1-5) osas kasutatakse hindamisel dokumentide sisu dokumendianalüüsi, mille fookus on (a) hindamise objekti (meetme tegevuste) temaatilise sisu kooskõla erinevates dokumentides sõnastatud arengu väljakutsetega (arenguvajaduste, probleemide jms) ning (b) nende väljakutsete hõlmatus ehk kaetus meetme tegevustega (st meetme tegevuste temaatilise sisu ulatus). Juhul kui väljakutsed on analüüsitava dokumentides prioriseeritud, siis tuleks lisaks hinnata ka seda, kas ja kuivõrd on meetme tegevustega hõlmatud olulisimad arengu väljakutsed. Hindamisvahendiks on regionaalarengu ekspert (või eksperdid), kellel on eksperttasemel arusaamine dokumentides kasutatavate mõistete definitsiooni-põhistest tähendustest ning laiemast tähendusväljast regionaalarengu diskursuse kontekstis. Hindamise usaldusvärsuse tõstmiseks esitatakse tõendid (st dokumentide asjakohased väljavõtted) ja hindaja argumendid analüütilises (st hindamisülesandest lähtudes eristatud sisuosadega) tabelis meetme tegevuste kaupa (vt aruande tabelid 3-7) ja aruande tekstis meetme tegevuste kohta ühiselt.
- Vaatepunkti 6 (hindamisküsimuse vastamise alamülesanne 6) osas kasutatakse hindamisel linnapiirkondade esindajate kirjalike eksperthinnangute koondtulemusi meetmetegevuste asjakohasuse kohta. Täiendavalt küsiti linnapiirkondade esindajate hinnanguid ka 2014-2020 meetme tegevuste asjakohasusest järgneva 2021-2027 perioodi jaoks. Selliselt kogutud teabe väärtus on vahehindamise ülesande raames eelkõige kui sisend säästva linnaarengu meetmete edasisel kavandamisel ning ei sobi meetme tegevuste kavandamise asjakohasuse (kui ühe meetme tegevuste kavandamise kvaliteedikriteeriumi) hindamiseks. Hindamisel kasutatud ankeedis oli küsimus sõnastatud meetme tegevuste kohta tervikpaketina, kuivõrd meetme tegevuste kavandamise kvaliteedi mõttes on see piisav ning lihtsustab üldises võtmes sõnastatud hindamisküsimusele vastamist. Meetme tegevuste asjakohasust ükshaaval käsitleti fookusgrupi aruteludes ja intervjuudes ning seda esmajoones tulevikuvaates – kas meetme tegevused oleksid temaatilise sisu mõttes kooskõlas ka perioodi 2021-2027 prognoositavate arenguvajadustega.
- Hindamisküsimuse koondhinnang antakse lähtudes osahindamiste tulemustest eksperthinnangu vormis.

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Siseministri määrus 03.03.2015 nr 9, Toetuse andmise tingimused meetmes „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“;
- Siseministri määrus 03.03.2015 nr 7, Toetuse andmise tingimused meetmes „Ida-Virumaa linnapiirkondade jätkusuutlik areng“;
- Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020;
- Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020;
- Linnapiirkondade strateegiad;
- Harju, Tartu, Pärnu ja Ida-Viru maakondade arengustrateegiad;
- Eesti regioonide majandusarengut mõjutavate uuenduste ja trendide analüüs (2019; Tellija: Riigikogu arenguseire keskus), mis koondab erinevates globaalsetes raportites (sh NIC, 2017. Global Trends and Key Implications Through 2035; OECD, 2019. Regional Outlook 2019) kirjeldatud trende.
- The Urban Agenda for the EU
- Linnapiirkondade esindajate kirjalikud ankeetküsitluse vastuste koondtulemused meetmetegevuste asjakohasuse kohta (vt aruande joonised 1 ja 2).

Hindamise skaala hindamisküsimuse vastamise alamülesande 1 tarvis meetme tegevuste tasandil:

- Täiel määral asjakohane (asjakohane ja oluline) – meetme tegevus adresseerib ERASis sõnastatud suuremate linnapiirkondade teemakohase arenguvajaduse olulisimaid aspekte;
- Osaliselt asjakohane – meetme tegevus adresseerib vähemalt osaliselt ERASis sõnastatud suuremate linnapiirkondade teemakohast arenguvajadust;
- Ei ole asjakohane – meetme tegevus ei adresseeri ERASis sõnastatud suuremate linnapiirkondade teemakohast arenguvajadust.

Hindamise skaala hindamisküsimuse vastamise alamülesande 1 tarvis summaarsena:

- Täiel määral asjakohane (asjakohane ja piisav) – meetmete tegevused adresseerivad ERASis sõnastatud suuremate linnapiirkondade teemakohase arenguvajaduse olulisimaid aspekte ning teevad seda kõigi ERASis sõnastatud suuremate linnapiirkondade arenguvajaduste kohta;
- Osaliselt asjakohane – meetmete tegevused adresseerivad vähemalt osid ERASis sõnastatud suuremate linnapiirkondade arenguvajadusi;
- Ei ole asjakohane – meetmete tegevused ei adresseeri ERASis sõnastatud suuremate linnapiirkondade arenguvajadusi.

Hindamise skaala hindamisküsimuse vastamise alamülesannete 2-3 tarvis meetme tegevuste tasandil:

- Täiel määral asjakohane – meetme tegevus adresseerib kõigi sihtrühmaks olevate linnapiirkondade olulist probleemi või arenguvajadust;
- Osaliselt asjakohane – meetme tegevus adresseerib vähemalt osade sihtrühmaks olevate linnapiirkondade olulisi probleeme ja arenguvajadusi või kõigi sihtrühmaks olevate linnapiirkondade probleeme ja arenguvajadusi mille hulgast puuduvad olulisimad;
- Ei ole asjakohane – meetme tegevus ei adresseeri olulisi linnapiirkondade probleeme ja arenguvajadusi.

Hindamise skaala hindamisküsimuse vastamise alamülesannete 2-3 tarvis summaarsena:

- Täiel määral asjakohane – meetmete tegevused adresseerivad kõigi sihtrühmaks olevate linnapiirkondade kõige olulisemaid probleeme ja arenguvajadusi;
- Osaliselt asjakohane – meetmete tegevused adresseerivad vähemalt osade sihtrühmaks olevate linnapiirkondade kõige olulisemaid probleeme ja arenguvajadusi või kõigi sihtrühmaks olevate linnapiirkondade probleeme ja arenguvajadusi, mille hulgast puuduvad olulisimad;
- Ei ole asjakohane – meetmete tegevused ei adresseeri olulisi linnapiirkondade probleeme ja arenguvajadusi.

Hindamise skaala hindamisküsimuse vastamise alamülesande 4 tarvis meetme tegevuste tasandil:

- Täiel määral asjakohane – meetme tegevus adresseerib vähemalt ühte globaalset uuendust või trendi arvestades selle uuenduse või trendi eeldatavat mõju ja/või selle poolt loodavaid võimalusi Eesti linnapiirkondade arengule;
- Osaliselt asjakohane – meetme tegevus adresseerib vähemalt ühte globaalset uuendust või trendi üldises temaatilises võtmes, kuid ei tee seda fokuseerituna uuenduse võimalustele ja/või trendi täpsemat iseloomu arvesse võttes;
- Ei ole asjakohane – meetme tegevus ei ole seotud ühegi globaalse uuenduse või trendiga.

Hindamise skaala hindamisküsimuse vastamise alamülesande 4 tarvis summaarsena:

- Täiel määral asjakohane – meetmete tegevused adresseerivad olulist osa Eesti linnapiirkondade arengu jaoks olulistest globaalsetest trendidest ning teevad seda uuenduslike lahenduste võimalusi arvesse võttes;
- Osaliselt asjakohane – meetmete tegevused adresseerivad vähemalt osasid Eesti linnapiirkondade arengu jaoks olulistest globaalsetest trendidest;
- Ei ole asjakohane – meetmete tegevused ei adresseeri Eesti linnapiirkondade arengu jaoks olulisi globaalsete trende.

Hindamise skaala hindamisküsimuse vastamise alamülesande 5 tarvis meetme tegevuste tasandil:

- Täiel määral asjakohane – meetme tegevus adresseerib vähemalt ühte Euroopa linnapoliitika tegevuskava teemat ning teeb seda kooskõlas teema eesmärgi ja fookustega;
- Osaliselt asjakohane – meetme tegevus adresseerib vähemalt ühte Euroopa linnapoliitika tegevuskava teemat, kuid teeb seda nõrgalt seotuna teema eesmärkide ja fookustega;
- Ei ole asjakohane – meetme tegevus ei ole seotud ühegi Euroopa linnapoliitika tegevuskava teemaga.

Hindamise skaala hindamisküsimuse vastamise alamülesande 5 tarvis summaarsena:

- Täiel määral asjakohane – kõik meetmete tegevused adresseerivad ühiselt olulist osa Euroopa linnapoliitika tegevuskava teemadest ning teevad seda temaatilisi eesmärgi ja fookusi arvesse võttes;
- Osaliselt asjakohane – meetmete tegevused adresseerivad vähemalt osasid Euroopa linnapoliitika tegevuskava teemadest;
- Ei ole asjakohane – meetmete tegevused ei adresseeri ühtegi Euroopa linnapoliitika tegevuskava teemadest.

Hindamise skaala hindamisküsimuse vastamise alamülesande 6 tarvis üksiku ankeetküsitluse vastaja jaoks:

- Täiel määral asjakohane – meetmete tegevused adresseerivad kõiki linnapiirkonna olulisemaid probleeme ja väljakutseid;
- Osaliselt asjakohane – meetmete tegevused adresseerivad vähemalt osasid linnapiirkonna probleeme ja väljakutseid;
- Ei ole asjakohane – meetmete tegevused ei adresseeri olulisi linnapiirkonna probleeme ja väljakutseid.

Hindamise skaala hindamisküsimuse vastamise alamülesande 6 tarvis koondatuna:

- Täiel määral asjakohane – enamus linnapiirkondade esindajatest hindab meetmete tegevusi täiel määral asjakohastena;
- Osaliselt asjakohane – enamus linnapiirkondade esindajatest hindab meetmete tegevusi vähemalt osaliselt asjakohastena;
- Ei ole asjakohane – enamus linnapiirkondade esindajatest hindab meetmete tegevusi mitteesjakohastena.

Hindamise skaala hindamisküsimusele vastamiseks tervikuna:

- Täiel määral asjakohane – vähemalt 75% hindamisküsimuse alamülesannete summaarsetest vastustest annavad hindamise tulemuseks „Täiel määral asjakohane“;
- Osaliselt asjakohane – vähemalt 50% hindamisküsimuste alamülesannete summaarsetest vastustest annavad hindamise tulemuseks „Täiel määral asjakohane“ või „Osaliselt asjakohane“;
- Ei ole asjakohane – alla 50% hindamisküsimuste alamülesannete summaarsetest vastustest annavad hindamise tulemuseks „Täiel määral asjakohane“ või „Osaliselt asjakohane“.

Kuivõrd asjakohased on tegevuskavadesse valitud projektid omavalitsuste arengukavade vaatest lähtuvalt?

Hindamise objekt – 5 linnapiirkonna tegevuskavadesse valitud projektid (sh ka lisanimekirjad):

- Tallinna linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskava 37+19 tegevust
- Tartu linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskava 16+6 tegevust
- Pärnu linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskava 21+5 tegevust
- Narva linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskava 5+3 tegevust
- Kohtla-Järve ja Jõhvi linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskava 9+5 tegevust

Asjad, mille suhtes asjakohasust hinnatakse:

1. Linnapiirkondade KOV-üksuste arengukavade väljakutsed, probleemid ja/või arenguvajadused; Linnapiirkondade KOV-üksuste arengukavade tegevuskava tegevused.

Hindamise meetodid:

- Hindamise 1. alamülesannet (asja 1 osas) hinnatakse KOV arengukavade mõistelise ja temaatilise sisu dokumendianalüüsi vormis, mis üldistatakse esmalt linnapiirkondade kohta ning seejärel ka kõigi linnapiirkondade kohta tervikuna eksperthinnangu kujul.
- Hindamise 2. alamülesannet (asja 2 osas) hinnatakse kvantitatiivsete loendusandmete alusel. Loendatakse linnapiirkondade tegevuskavades sisaldunud projektid, mille osas sisaldavad nende koostamise ajal kehtinud KOV arengukavade tegevuskavad sama projekti või laiemat tegevuste kogumit (nt. KOV tegevuskavas sisaldub kohaliku kergliiklusteede võrgustiku või KOV vaheliste ülesannete tegevussuund).

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Linnapiirkondade KOV üksuste linnapiirkondade tegevuskavade koostamise ajal kehtinud arengukavad;
- Linnapiirkondade KOV üksuste haldusreformi järgselt kehtestatud arengukavad;
- Linnapiirkondade KOV üksuste linnapiirkondade tegevuskavade koostamise ajal kehtinud arengukavade tegevuskavad;
- 5 linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskavad.

Hindamisel kasutatav skaala hindamise alamküsimusele 1 vastamisel:

- Täiel määral asjakohane - tegevuskava projektid katavad kõiki olulisemaid meetme tegevuste osas teemakohaseid KOV arengukavas kirjeldatud probleeme, väljakutseid, arenguvajadusi;
- Osaliselt asjakohane - tegevuskava projektid katavad mitmeid olulisi meetme tegevuste osas teemakohaseid KOV arengukavas kirjeldatud probleeme, väljakutseid, arenguvajadusi;
- Ei ole asjakohane - tegevuskava projektid ei kata meetme tegevuste osas teemakohaseid KOV arengukavas kirjeldatud probleeme, väljakutseid, arenguvajadusi.

Hindamisel kasutatav skaala hindamise alamküsimusele 2 vastamisel üksiku projekti osas:

- Asjakohane (tegevus sisaldub KOV arengukava tegevuskavas);
- Ei ole asjakohane (tegevus ei sisaldu KOV arengukava tegevuskavas).

Hindamisel kasutatav skaala hindamise alamküsimusele 2 vastamisel:

- Täiel määral asjakohane - KOV tegevuskavades sisaldub vähemalt 90% linnapiirkondade tegevuskavade projektidest;
- Osaliselt asjakohane - KOV tegevuskavades sisaldub vähemalt 60% linnapiirkondade tegevuskavade projektidest;
- Vähesel määral asjakohane - KOV tegevuskavades sisaldub vähemalt 30% linnapiirkondade tegevuskavade projektidest;
- Ei ole asjakohane - KOV tegevuskavades sisaldub alla 30% linnapiirkondade tegevuskavade projektidest.

Kuivõrd asjakohased on tegevuskavadesse valitud projektid meetmete eesmärkide saavutamise seisukohast?

Hindamise objekt – 5 linnapiirkonna tegevuskavadesse valitud projektid (sh ka lisanimekirjad):

- Tallinna linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskava 37+19 tegevust
- Tartu linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskava 16+6 tegevust
- Pärnu linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskava 21+5 tegevust
- Narva linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskava 5+3 tegevust
- Kohtla-Järve ja Jõhvi linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskava 9+5 tegevust

Asjad, mille suhtes asjakohasust hinnatakse:

Meetmete eesmärgid rakenduskavas määratletud eesmärgi sõnastuse ning seda täpsustavate mõju- ja tulemusnäitajate mõttes:

- Eesmärk „Säästvate liikumisviiside kasutajate osakaal on kasvanud“, mida täpsustab mõjunäitaja „Igapäevaseks töökäimiseks ühistransporti või jalgratast kasutavate või jalgsi liikuvate inimeste osatähtsus suuremates linnapiirkondades“;
- Eesmärk „Olulisemad alakasutatud alad Ida-Virumaa suuremates linnapiirkondades on taaselavdatud“, mida täpsustab tulemusnäitaja „alakasutatud aladel investeringute tulemusena kasu saanud ettevõtjate ja teenuse osutajate arv“;
- Kodulähedased lasteaia- ja lapsehoiuvõimalused suuremate linnapiirkondade elanike jaoks on tagatud, mida täpsustab mõjunäitaja „Lapsehoiu- ja lasteaiajärgkordade pikkus suuremates linnapiirkondades“.

Hindamise meetod:

- Dokumendianalüüs rakenduskava sisu ja kavandatud tegevuste kirjelduste sisu kooskõlalise hindamiseks eksperthinnangu kujul.

Hindamise skaala projekti asjakohasuse hindamiseks seoses sõnastatud eesmärkidega ning määratletud mõjunäitajatega:

- Täiel määral asjakohane - tegevus on temaatiliselt asjakohane ja omab selget eesmärgiga kooskõlalist fookust: see panustab üksnes või eelkõige **tööga seotud** säästliku liikumise suurenemisesse; see panustab üksnes **olulisimatesse** alakasutatud aladesse eesmärgiga; see panustab lasteaia kohtade loomisesse üksnes asulates, kus on (või on/olid prognoositavad) **lasteaiajärgkorrad**;
- Osaliselt asjakohane – tegevus on temaatiliselt asjakohane, kuid ei oma selget eesmärgiga kooskõlalist fookust: see panustab säästliku liikumise suurenemisesse üldiselt; see panustab olulisesse, kuid mitte ilmselgelt kõige olulisematesse alakasutatud aladesse, kasusaavate ettevõtete või muude teenuse osutajate arv on ala valikul teisejärguline; see panustab lasteaiakohtade loomisele üldiselt;
- Ei ole asjakohane – projekt ei panusta temaatiliselt eesmärgi saavutamisse.

Hindamise skaala meetmete tegevuste projektide kogumi asjakohasuse hindamiseks seoses sõnastatud eesmärkidega ning määratletud mõju- ja tulemusnäitajatega:

- Täiel määral asjakohane – vähemalt 90% projektidest on täiel määral asjakohased;
- Osaliselt asjakohane – vähemalt 60% projektidest on täiel määral asjakohased ning lisaks vähemalt 30% osaliselt asjakohased;
- Vähesel määral asjakohane - vähemalt 30% projektidest on täiel määral asjakohased ning lisaks vähemalt 30% osaliselt asjakohased;
- Ei ole asjakohane – alla 30% projektidest on täiel määral asjakohased või alla 50% on täiel määral või osaliselt asjakohased.

Hindamisel kasutatavad andmed:

- 5 linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskavad;
- Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020.

Kuivõrd asjakohased on olnud linnapiirkondade defineerimise alused?

Hindamise objekt – rakenduskavas sõnastatud linnapiirkondade defineerimise alused üldiselt,

“Linnade jätkusuutliku arengu prioriteetset suunda rakendatakse neis linnapiirkondades, mille elanike arv ületab 50000 inimest. Linnapiirkonnaks loetakse keskuslinna ning seda ümbritsevat tiheasustusega tagamaad. Linnapiirkonna täpse ulatuse määratlemisel võetakse arvesse tiheasustusega ala ning kasvava rahvastikuga ala ulatus ning igapäevase tiheda pendelrände ulatus.”,

ning linnapiirkondade eristamisel kasutatud kriteeriumid eraldiseisvana:

- 50000 inimest;
- Tiheasustusega tagamaa;
- Igapäevane „tihe“ pendelränne;
- Kasvava rahvastikuga ala;
- Lähtumine KOV üksuse piiridest;
- Ida-Viru linnapiirkondade ja Tallinna, Pärnu, Tartu linnapiirkondade omavaheline eristamine arenguvajaduste alusel.

Linnapiirkondi kui selliseid on võimalik asjakohasena defineerida mitmel erineval moel. Alljärgnevalt hinnatakse linnapiirkondade asjakohasust seoses nende sobivusega EL säästva linnaarengu meetme sihtpiirkondadena. Tulenevalt on asjad, mille suhtes asjakohasust hinnatakse:

1. Linnapiirkondade esindajate arusaamine linnapiirkondade määratlemise alustest;
2. Eesti säästva linnalise arengu probleemid ja väljakutsed.

Hindamisel kasutatavad meetodid:

- Hindamise alamülesande 1 osas (asi 1) kasutatakse hindamisküsimusele vastamiseks linnapiirkondade esindajate ankeetküsitluse vastuseid linnapiirkondade määratlemisel kasutatud kriteeriumite lõikes binaarsel skaalal - vastajate tulemused summeeritakse ning koondvastused antakse samuti kriteeriumite lõikes;

- Hindamise alamülesande 2 osas (asi 2) lähtutakse hindamisküsimusele vastamisel hindamist läbi viiva eksperdi (või ekspertide) teadmistest ja arusaamisest Eesti regionaalarengu ning sealhulgas konkreetsemalt säästva linnalise arengu kõige olulisematest probleemidest ja väljakutsetest.

Hindamise alamküsimuse 1 vastamisel kasutatav skaala:

- Asjakohane – linnapiirkonna esindajatest vähemalt 80% hindab kriteeriumi asjakohasena;
- Probleemaatilise asjakohasusega – linnapiirkonna esindajatest 40-80% hindab kriteeriumi asjakohasena;
- Mitteasjakohane - linnapiirkonna esindajatest alla 40% hindab kriteeriumi asjakohasena.

Hindamise alamküsimuse 2 vastamisel kasutatav skaala:

- Asjakohane – kriteeriumi mõju säästva linnalise arengu sihtregiooni määratlemisele on kooskõlas peamiste regionaal- ja linnaarengu probleemide ja väljakutsetega Eestis;
- Osaliselt asjakohane – kriteeriumi mõju säästva linnalise arengu sihtregiooni määratlemisele on kooskõlas vähemalt mõne regionaal- ja linnaarengu probleemi, väljakutse või arengukontseptsiooniga Eestis;
- Ei ole asjakohane – kriteerium on ebaoluline või kontraproduktiivne säästva linnaarengu meetme sihtpiirkonna määratlemisel.

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Ankeetküsitluse tulemused;
- Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020;
- Akadeemilisel ja rakenduslikul regionaalarengu teaduskirjandusel põhinev ekspertteadmine säästva linnaarengu probleemidest ja väljakutsetest üldiselt;
- Intervjuude ja fookusgrupi arutelude tulemused linnapiirkondade tulevikuväljavaadete osas.

Kuivõrd asjakohane on olnud meetme rakendusmehhanism?

Hindamise objekt – rakendusmehhanism tervikuna ja selle üksikud komponendid:

- Ministeeriumi juhendid;
- Linnapiirkondade strateegiad;
- Projektide esitamine tegevuskavasse;
- Ekspertgrupi tegevus projektide järjestamisel;
- Tegevuskavade koostamine;
- Taotluste menetlemine rakendusüksuse poolt;
- Aruandlus ja väljamaksete korraldus;
- Kontroll rakendusüksuse poolt.

Asi, mille suhtes asjakohasust hinnatakse:

1. Meetme toimeoogika ja eesmärgid tervikuna, sh
 - a) Linnapiirkondade arenguprobleemide ja vajaduste määratlemine ja mõtestamine (asjakohases strateegias);
 - b) Meetmete tegevuste elluviimine projektide vormis;
 - c) EL struktuurivahendite õigus/reegliparaseks kasutamiseks.

Hindamisel kombineeritakse asjaliste enesehinnangud eksperdi poolse sünteesiva hindamisega. Hindamisel kasutatavad meetodid:

- Linnapiirkondade esindajate ja muude meetme rakendamise asjaliste ankeetküsitlus rakendusmehhanismi komponentide asjakohasuse kohta binaarsel skaalal - vastajate tulemused summeeritakse ning koondvastused antakse samuti komponentide lõikes;

- Ankeetküsitluse tulemustel, välisriikide kogemustel ning ekspertteadmisel põhinev muutmisevajaduse eksperthindamine.

Hindamise skaala ankeetküsitluse vastaja jaoks:

- Asjakohane – komponent on vajalik meetme tegevuste reeglite päraseks teostamiseks;
- Mitteasjakohane – komponent ei ole vajalik meetme tegevuste reeglite päraseks teostamiseks;

Hindamise skaala ankeetküsitluse tulemuste üldistamiseks:

- Täiel määral asjakohane – vähemalt 80% linnapiirkondade esindajatest hindab rakendusmehhanismi komponenti asjakohasena;
- Osaliselt asjakohane (esineb kahtlusi asjakohasuse osas) – 40-80% linnapiirkondade esindajatest hindab rakendusmehhanismi komponenti asjakohasena;
- Mitteasjakohane – alla 40% linnapiirkondade esindajatest hindab rakendusmehhanismi komponenti asjakohasena.

Hindamise skaala eksperthindamise tarvis:

- Muutmisevajadus puudub – argumendid muutmisevajaduse osas puuduvad;
- Esineb ilmne muutmisevajadus – muutmisevajadust põhjendatakse tõendite ja argumentidega, mis on kooskõlas säästva linnaarengu teooria ja Eesti linnaarengu peamiste probleemide ja väljakutsetega.

Hindamise skaala rakendusmehhanismi kohta tervikuna:

- Täiel määral asjakohane – kõik rakendusmehhanismi komponendid on ankeetküsitluse tulemuste põhjal hinnatud täiel määral asjakohaseks ning komponentide ilmne muutmisevajadus puudub;
- Osaliselt asjakohane – vähemalt 80% rakendusmehhanismi komponentidest on hinnatud täiel määral või osaliselt asjakohaseks ning ilmne muutmisevajadus on kuni 2 komponendi osas;
- Vähesel määral asjakohane – vähemalt 40% rakendusmehhanismi komponentidest on hinnatud täiel määral või osaliselt asjakohaseks ning ilmne muutmisevajadus on kuni 4 komponendi osas;
- Mitteasjakohane – alla 40% rakendusmehhanismi komponentidest on hinnatud täiel määral või osaliselt asjakohaseks.

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020;
- Perioodi 2014-2020 struktuuritoetuste seadus;
- Metoodiline juhend linnapiirkonna jätkusuutliku arengu strateegia koostamiseks, 16.05.2014;
- Juhend linnapiirkonna tegevuskava koostamiseks, 19.05.2015;
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) nr 1301/2013, 17. detsember 2013, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise eesmärgiga seonduvaid erisätteid ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1080/2006;
- EK juhend ERF määruse artikli 7 rakendamiseks „Guidance for Member States on Integrated Sustainable Urban Development (Article 7 ERDF Regulation)“, 18.05.2015;
- Meetmete „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ ja „Ida-Viru linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ toetuse andmise tingimusi reguleerivad õigusaktid (meetmete määrused jms);
- Intervjuude ja fookusgrupi arutelude tulemused (hinnangud, argumendid, tõendid) meetme rakendusmehhanismi osade/etappide kohta.

Kuivõrd asjakohane on olnud meetme rahastamismudel?

Hindamise objekt – rahastamismudel ja selle üksikud komponendid:

- Meetme eelarve linnadevaheline rahajaotus 50/50 põhimõtte alusel (st 50% toetustest jagatakse 5 linnapiirkonna vahel võrdsetes osades ning 50% lähtudes linnapiirkondade elanike arvust);
- Projektide toetusmäära samasus linnapiirkondades;
- Projektide toetusmäära samasus tegevussuundade lõikes;

Asi, mille suhtes asjakohasust hinnatakse:

1. Meetme toimeleotika ja eesmärgid tervikuna, sh
 - Linnapiirkondade arenguprobleemide ja vajaduste määratlemine ja mõtestamine (asjakohases strateegias);
 - Meetmete tegevuste elluviimine projektide vormis;
 - EL struktuurivahendite õigus/reegliparaseks kasutamiseks.

Hindamisel kombineeritakse asjaliste enesehinnangud eksperdi poolse sünteesiva hindamisega. Hindamisel kasutatavad meetodid:

- Linnapiirkondade esindajate ja muude meetme rakendamise asjaliste ankeetküsitlus rahastusmudeli komponentide asjakohasuse kohta binaarsel skaalal - vastajate tulemused summeeritakse ning koondvastused antakse samuti komponentide lõikes;
- Ankeetküsitluse tulemustel, välisriikide kogemustel ning ekspertteadmisel põhinev muutmisvajaduse eksperthindamine.

Hindamise skaala ankeetküsitluse vastaja jaoks:

- Asjakohane – komponent on õiglane ja eesmärgipärane meetme rakendamiseks;
- Mitteasjakohane – komponent ei ole õiglane või/ega eesmärgipärane meetme rakendamiseks.

Hindamise skaala ankeetküsitluse tulemuste üldistamiseks:

- Täiel määral asjakohane – vähemalt 80% linnapiirkondade esindajatest hindab rahastusmudeli komponenti asjakohasena;
- Osaliselt asjakohane (esineb kahtlusi asjakohasuse osas) – 40-80% linnapiirkondade esindajatest hindab rahastusmudeli komponenti asjakohasena;
- Mitteasjakohane – alla 40% linnapiirkondade esindajatest hindab rahastusmudeli komponenti asjakohasena.

Hindamise skaala eksperthindamise tarvis:

- Muutmisvajadus puudub – argumentid muutmisvajaduse osas puuduvad;
- Esineb ilmne muutmisvajadus – muutmisvajadust põhjendatakse tõendite ja argumentidega, mis on kooskõlas säästva linnaarengu teooria ja Eesti linnaarengu peamiste probleemide ja väljakutsetega.

Hindamise skaala rahastusmudeli kohta tervikuna:

- Täiel määral asjakohane – kõik rahastusmudeli komponendid on ankeetküsitluse tulemuste põhjal hinnatud täiel määral asjakohaseks ning komponentide ilmne muutmisvajadus puudub;
- Osaliselt asjakohane – vähemalt 60% rahastusmudeli komponentidest on hinnatud täiel määral või osaliselt asjakohaseks ning ilmne muutmisvajadus on kuni 1 komponendi osas;
- Vähesel määral asjakohane - vähemalt 30% rahastusmudeli komponentidest on hinnatud täiel määral või osaliselt asjakohaseks ning ilmne muutmisvajadus on kuni 2 komponendi osas;
- Mitteasjakohane – alla 30% rahastusmudeli komponentidest on hinnatud täiel määral või osaliselt asjakohaseks.

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020;
- Perioodi 2014-2020 struktuuritoetuste seadus;
- Metoodiline juhend linnapiirkonna jätkusuutliku arengu strateegia koostamiseks, 16.05.2014;
- Juhend linnapiirkonna tegevuskava koostamiseks, 19.05.2015;
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) nr 1301/2013, 17. detsember 2013, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise eesmärgiga seonduvaid erisätteid ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1080/2006;
- EK juhend ERF määruse artikli 7 rakendamiseks „Guidance for Member States on Integrated Sustainable Urban Development (Article 7 ERDF Regulation)“, 18.05.2015;
- Meetmete „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ ja „Ida-Viru linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ toetuse andmise tingimusi reguleerivad õigusaktid (meetmete määrused jms).

Rahastumudeli asjakohasuse hinnanguid, neid toetavaid argumente ja tõendeid, kasutatakse uurimisküsimusele “ Missugune rahastamismudel oleks Eesti oludes sobivaim valida integreeritud säästva linnaarengu tegevuste elluviimiseks järgmisel SF 2021+ toetusperioodil?” vastamisel.

Tõhususe, piisavuse ja jätkusuutlikkuse hindamisküsimused

Tõhusus keskendub tegevustele ehk hinnatakse, kuidas toimub sisendite muutmine väljunditeks. Keskseks teemaks on tegevuste kuluefektiivsus (i.k *value-for-money*). Tõhusus on tüüpiline *vahehindamise* kriteerium. Selle kriteeriumi raames kaetavad teemad on ka programmi või projekti juhtimine, projektide valimine ja rahastamisotsused, suhtlemine, koostöö, otsuste tegemine ja hangete korraldamine, järelevalve ning kaasfinantseerimise vahendite juhtimine, mis kõik iseloomustavad projekti või programmi **protsessi**. Tõhususe all vaadeldakse ka, milles on hinnatav programm olnud eriti edukas ja millised on olnud probleemid, kui sobilikud on olnud lahendused probleemide kõrvaldamiseks ning milline on olnud programmiväliste faktorite mõju.

Piisavus hindab ressursside hulka, mis on vajalik tulemuse saavutamiseks. Piisavus võib väljenduda nii proportsionaalses kui ka ülemäärases ressursi kasutuses tulemuste saavutamisel.

Kuigi jätkusuutlikust ei saa otseselt defineerida mitme projekti- või programmiotsuse elemendi kombinatsioonina, vaatab hindaja selle kriteeriumi korral peamiselt väljundeid, tulemusi ning mõjusid. Võtmeküsimus on, kas on reaalne eeldada, et väljundeid ning tulemusi kasutatakse ka pärast projekti või programmi lõppu – ehk kas **tulemusi hoitakse elus**? Ainult siis, kui väljunditest saavad kasutatavad tulemused, saab sellele küsimusele vastata positiivselt. Mida rohkem aega möödub pärast projekti lõppu, seda vähem tähtis on väljundite jätkusuutlikkus ja seda tähtsam on mõjude jätkusuutlikkus. On selge, et jätkusuutlikkus ei saa olla väga suur, kui kasulikkus on väike ehk kui sekkumise efektid ei vasta kasusaaja ootustele või vajadustele. Sellisel juhul ei ole kasulik edaspidi ka selle väljundeid või tulemusi kasutada. Tulevikku vaadates analüüsib hindaja, mida on kokku lepitud lisainvesteeringute ning hooldustööde eelarvete või kirjutatud strateegiate, plaanide, juhendite või muude raportite uuendamise ja kohandamise osas. Jätkusuutlikkuse hindamisküsimusi lähteülesandes ja lähtearuandes ei sõnastatud.

Kas suunale seatud väljundnäitajate sihttasemed on proportsioonis meetmete tegevuste eelarvetega? Kas meetmetele ette nähtud ressursid on olnud piisavad meetmetele sätestatud eesmärkide saavutamiseks väljundnäitajate mõttes?

Küsimustele vastatakse ühiselt, kuivõrd proportsiooni hindamine sisaldab ka piisavuse hindamist. Vahendite ebapiisavus on ebaproportsionaalsuse üks väljendusi (vahendite ülemäärasuse kõrval).

Hindamise objektid:

1. Väljundnäitajate saavutatud tasemed vahehindamise hetkel (lõpetatud projektid seisuga 08.10.2019);
2. Väljundnäitajate sihttasemed, milleks on:
 - Rajatud kergliiklusteede pikkus (2023) - 90 km;
 - Kogu linnapiirkonna ühistranspordivõrgustikku ning liikuvust arendavate ja uuenduslike kergliikluse edendamise projektide arv – 3;
 - Linnapiirkondades ehitatud või renoveeritud avalikud või ärihooned – 100m²;
 - Avalik linnaruum, mis on loodud või taastatud linnapiirkondades (säästev liikuvus) – 100000 m²;
 - Avalik linnaruum, mis on loodud või taastatud linnapiirkondades (alakasutatud alad) – 100000 m²;
 - Linnapiirkondades ehitatud või renoveeritud lasteaia- või hoiukohtadena kasutatavad avalikud või ärihooned – 26000m².
3. Vahehindamise hetkeks lõpetatud projektidele eraldatud toetuste maht meetmetegevuste kaupa;
4. Meetme tegevuste projektidele linnapiirkondade tegevuskavades kavandatud rahaliste vahendite maht programmiperioodis kokku.

Hindamise meetod: protsendiarvutus ja sellel põhinev hinnang (vt täpsemalt Lisa 2 ja selle arvutusvalemid)

- proportsiooniarvutus ühikuhindade määratlemiseks vahehindamise hetkeks saavutatud väljundnäitajate väärtuste ja tehtud kulude alusel - km/m²/kohtade arvu ühikukulud eurodes;
- väljundnäitajate väärtuste projektsioon aastaks 2023 ühikuhindade alusel mittekulutatud vahendite ulatuses;
- projektsiooni võrdlus 2023. aasta sihttaseme väärtustega.

Hinnang antakse skaalal:

- Ülemäärased ja seega ka piisavad kuid ebaproportsionaalsed vahendid;
- Proportsionaalsed ja seega ka piisavad vahendid;
- Ebapiisavad ja seega ka ebaproportsionaalsed vahendid

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Projektide taotlused ja aruanded (sh koondtabelid Projekti andmed ja Meetme indikaatorid);
- 5 linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskavad.

Kas suunale seatud tulemusnäitajate sihttasemed on proportsioonis meetmete tegevuste eelarvetega? Kas meetmetele ette nähtud ressursid on olnud piisavad meetmetele sätestatud eesmärkide saavutamiseks tulemusnäitajate mõttes?

Küsimustele vastatakse ühiselt, kuivõrd proportsiooni hindamine sisaldab ka piisavuse hindamist. Vahendite ebapiisavus on ebaproportsionaalsuse üks väljendusi (vahendite ülemäärasuse kõrval).

Hindamise objektid:

1. Tulemusnäitajate saavutatud tasemed vahehindamise hetkel (lõpetatud projektid seisuga 08.10.2019; kõige värskem uuring mõjunäitajate hindamiseks);
2. Tulemusnäitajate sihttasemed, milleks on:
 - Säästvate liikumisviiside kasutajate osakaal (mõjunäitaja) - sihtväärtus (2023): 50,0% (mõjunäitaja);
 - Alakasutatud aladel investeringute tulemusena kasu saanud ettevõtjate ja teenuse osutajate arv (tulemusnäitaja) - sihtväärtus (2023): 30;
 - Loodud lasteaia- ja lapsehoiukohtade arv (tulemusnäitaja) – sihtväärtus (2023): 2000;
 - Lapsehoiu- ja lasteaiajärgkordade pikkus suuremates linnapiirkondades (mõjunäitaja)- sihtväärtus (2023): 300.
3. Vahehindamise hetkeks lõpetatud projektidele eraldatud toetuste maht meetmetegevuste kaupa;
4. Meetmetegevustele kavandatud rahaliste vahendite maht programmiperioodis kokku.

Hindamise meetod: protsendiarvutus ja sellel põhinev hinnang:

- proportsiooniarvutus vahehindamise hetkeks saavutatud tulemusnäitajate väärtuste ja tehtud kulude alusel - ühikukulud eurodes;
- projektsioon ühikukulude alusel ühikuhindade mittekulutatud vahendite ulatuses;
- projektsiooni võrdlus sihttaseme väärtustega aastaks 2023.

Hinnang antakse skaalal:

- Ülemäärased ja seega ka piisavad kuid ebaproportsionaalsed vahendid;
- Proportsionaalsed ja seega ka piisavad vahendid;
- Ebapiisavad ja seega ka ebaproportsionaalsed vahendid.

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Projektide taotlused ja aruanded (sh koondtabelid Projekti andmed ja Meetme indikaatorid);
- Statistikaameti tööjõu-uuringud;
- KOV registriandmed lasteaiakohtade järjekordade pikkuse kohta;
- 5 linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskavad.

Kuivõrd tõhus on meetme rakendusmehhanism?

Rakendusmehhanismi tõhusust hinnatakse meetme rakendusmehhanismi elementide kaupa. Rakendusmehhanism on tõhus kui selles puuduvad elemendid, mis ei ole üleaarused meetmetegevuste elluviimiseks, linnapiirkondade arenguprobleemide ja -vajaduste integreeritud käsitlemiseks ning EL struktuurivahendite õigus/reegliaraseks

kasutamiseks. Juhul kui rakendusmehhanismis on mitteasjakohaseid tegevusi, millega kaasnevad ülemäärased kulud samade tulemuste saavutamiseks, ei ole mehhanism (täiel määral) tõhus.

Hindamise objekt – rakendusmehhanism tervikuna ja selle üksikud komponendid:

- Ministeeriumi juhendid;
- Linnapiirkondade strateegiad;
- Projektide esitamine tegevuskavasse;
- Ekspertgrupi tegevus projektide järjestamisel;
- Tegevuskavade koostamine;
- Taotluste menetlemine rakendusüksuse poolt;
- Aruandlus ja väljamaksete korraldus;
- Kontroll rakendusüksuse poolt.

Asi, mille suhtes tõhusust hinnatakse:

1. Meetme toimeleotika ja eesmärgid tervikuna, sh
 - Linnapiirkondade arenguprobleemide ja vajaduste määratlemine ja mõtestamine (asjakohases strateegias);
 - Meetmete tegevuste elluviimine projektide vormis;
 - EL struktuurivahendite õigus/reegliparaseks kasutamiseks.

Hindamisel kasutatavad meetodid:

- Linnapiirkondade esindajate ankeetküsitlus rakendusmehhanismi komponentide tõhususe kohta binaarsel skaalal - vastajate tulemused summeeritakse ning koondvastused antakse samuti komponentide lõikes;
- Linnapiirkondade esindajate ankeetküsitluse tulemustel, välisriikide kogemustel ning ekspertteadmisel põhinev eksperthindamine.

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Tõhususe ankeetküsimuse vastused;
- Intervjuude ja fookusgrupi arutelude tulemused, vastusena temaatilisele intervjuuküsimusele, kas ja kuivõrd kaasneb erinevate rakendusmehhanismi komponentidega ülemäärased kulud.

Tulemuslikkuse hindamisküsimused

Tulemuslikkuse all peetakse juhendi järgi silmas järgmist: Tulemuslikkus ei kajasta otseselt tegevusi - tähtis ei ole, *kuidas* asju tehakse, vaid pigem see, kas jõutakse tulemusteni? Kuigi mitte-oodatud või mitte-planeeritud tulemused võivad väärtust lisada, on kõige olulisem võrrelda saavutatut planeerituga. Siin tuleb vaadata nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid **saavutusi** – kui paberil on tulemused saavutatud, siis kas ka kasusaajad on rahul? Spetsiifiline aspekt efektiivsuse puhul on *deadweight* (eesti keeles „tühikoormus“) ehk see osa tulemustest, mis oleks niikuinii saavutatud, ka ilma sekkumiseta. Peale selle vaatab hindaja, kas tulemused on õigeaegselt saavutatud – suured viivitused vähendavad tulemuste väärtust. Kuna efektiivsust mõõdetakse projekti või programmi lõpus, sobib see kriteerium kõige paremini *järeldamiseks*. Samas peab vahehindamise käigus *ennustama*, kas praeguse olukorra põhjal on tõenäoline, et eesmärgid saavutatakse projekti või programmi lõpuks.

Missugune on suuna rakendamise tulemuslikkus meetmete eesmärkidest lähtuvalt?

Hindamise objektid:

1. Väljundnäitajate saavutatud tasemed vahehindamise hetkel (lõpetatud projektid seisuga 08.10.2019);
2. Tulemusnäitajate saavutatud tasemed vahehindamise hetkel (lõpetatud projektid seisuga 08.10.2019);
3. Väljundnäitajate sihttasemed, milleks on:
 - Rajatud kergliiklusteede pikkus (2023) - 90 km;
 - Kogu linnapiirkonna ühistranspordivõrgustikku ning liikuvust arendavate ja uuenduslike kergliikluse edendamise projektide arv – 3;
 - Linnapiirkondades ehitatud või renoveeritud avalikud või ärihooned – 100m²;
 - Avalik linnaruum, mis on loodud või taastatud linnapiirkondades (säätsev liikuvus) – 100000 m²;
 - Avalik linnaruum, mis on loodud või taastatud linnapiirkondades (alakasutatud alad) – 100000 m²;
 - Linnapiirkondades ehitatud või renoveeritud lasteaia- või hoiukohtadena kasutatavad avalikud või ärihooned – 26000m².
4. Tulemusnäitajad sihttasemed, milleks on:
 - Alakasutatud aladel investeeringute tulemusena kasu saanud ettevõtjate ja teenuse osutajate arv - sihtväärtus (2023): 30;
 - Loodud lasteaia- ja lapsehoiukohtade arv – sihtväärtus (2023): 2000;
5. Puuduvad tulemusnäitajad – liiklejate arv rajatud kergliiklusteedel;
6. Vahe-eesmärgid aastateks 2018 ja 2020.

Hindamisel kasutatav meetod:

- Dokumendianalüüsi (projektide aruandlus) ja KOV ametkondlikul teabe (nt uute kergliiklusteede liikujate seire andmed, vahetult uuendatud aladega piirnevatel kruntidel tegutsevate ettevõtjate arv) kvantitatiivsetel summeeritud andmetel põhinevad eksperthinnangud näitajate lõikes ja koondatuna.

Hindamise skaala:

- Meetmeid rakendatakse tulemuslikult – väljund- ja tulemusnäitajate sihttasemed on saavutatud (vahehindamise korral sihttasemed 2018. aastaks);
- Meetmete rakendamisel ei saavutata eesmärgistatud tulemusi - väljund- ja tulemusnäitajate sihttasemeid ei täideta (vahehindamise korral sihttasemeid 2018. aastaks).

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Projektide taotlused ja aruanded (sh koondtabelid Projekti andmed ja Meetme indikaatorid);
- 5 linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskavad;
- Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020.

Mõjude hindamisküsimused

Projekti või programmi mõjud ei ole enam (ainult) selle konkreetse sekkumise vastutus, see sõltub ka paljudest teistest teguritest sekkumisvaldkonnas ning võib-olla ka teistest projektidest. Mõjususe all on tähtis analüüsida, kui suur on olnud või vahehindamise korral *saab olema* projekti või programmi *panus* üldiste eesmärkide saavutamisele. Kasusaaja jaoks tähendab mõju seda, kuivõrd on suutnud / suudab sekkumine mõjutada tema olukorda. Selle juures

hinnatakse ka sekkumise **kasulikkust** - kui hästi vastavad (tagantjärele vaadates) efektid (sel juhul mõjud) tema vajadustele? Selle viimase all-kriteeriumiga jõuab hindaja projekti või programmi tsükli alguseni.

Missugune on meetmete mõju säästvate liikumisviiside edendamisele ning selle kasutajate arvu muutusele?

Hindamise objektid:

- Meetmete raames ellu viidud/viidavad projektid;
- ELi vahendite kasutamise eesmärk 1: Säästvate liikumisviiside kasutajate osakaal on kasvanud;
- Eesmärgi mõjunäitaja „säästvate liikumisviiside kasutajate osakaal“ koos sihtväärtusega aastaks 2023 - 50,0%.

Hindamisel kasutatavad meetodid:

- Piirkondade esindajate eksperthinnangud meetme pikaajalisest mõjust säästvate liikumisviiside edendamisele ankeetküsitluse vormis;
- Säästvate liikumisviiside kasutajate osakaalu trendi kirjeldamine ning trendi kooskõla hindamine eesmärgistatud sihtväärtusega.

Ankeetküsitlusel kasutatav skaala:

- Tugevalt positiivne ja iseseisvalt piisav mõju eesmärkide saavutamiseks;
- Mõõdukalt positiivne mõju, mis võimaldab koos teiste meetmete ja ühiskondlike muutustega eesmärke saavutada;
- Mõõdukalt positiivne mõju, mis võimaldab küll läheneda eesmärkidele, kuid ei ole piisav;
- Ei ole olulist mõju;
- Negatiivne mõju.

Küsitlusandmete tõlgendamisel kasutatav skaala:

- Eesmärgistatud positiivne mõju - meetme rakendamisega on kaasnenud säästvate liikumisviiside leviku kasv mõjunäitaja sihtväärtuse tasemeni;
- Vähene positiivne mõju - meetme rakendamisega on kaasnenud säästvate liikumisviiside leviku kasv, kuid seda mitte mõjunäitaja sihtväärtuse tasemeni;
- Positiivne mõju puudub - meetme rakendamisega ei ole kaasnenud säästvate liikumisviiside leviku kasvu.

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Projektide taotlused ja aruanded (sh koondtabelid Projekti andmed ja Meetme indikaatorid);
- Statistikaameti tööjõu-uuringud;
- Intervjuude ja fookusgruppide arutelud ning osalejate ankeetküsitluse vastused.

Missugune on meetme mõju kodulähedaste lasteaia- ja lapsehoiuvõimaluste tagatusele?

Küsimusele vastatakse ühiselt küsimusega "Missugune on meetme koosmõju tegevusega nr 2.1.2 „Lapsehoiukohtade loomine ja teenusepakkumise toetamine 0–7-aastastele lastele“?

Hindamise objektid:

- Meetmetegevuse raames ellu viidud/viidavad projektid;
- Meetmetegevuse „Lapsehoiukohtade loomine ja teenusepakkumise toetamine 0–7-aastastele lastele“ projektid Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondades;
- ELi vahendite kasutamise eesmärk 3: Kodulähedased lasteaia- ja lapsehoiuvõimalused suuremate linnapiirkondade elanike jaoks on tagatud;
- Eesmärgi mõjunäitaja „Lapsehoi- ja lasteaiajärgkordade pikkus suuremates linnapiirkondades“ koos sihtväärtusega aastaks 2023 – 300.

Hindamisel kasutatavad meetodid:

- Piirkondade esindajate eksperthinnangud meetme pikaajalisest mõjust kodulähedase lasteaia- ja lapsehoiuvõimaluste tagatusele ankeetküsimuse vastuste vormis;
- Lasteaedade järjekorra olemasolu, pikkuse ja muutuse trendi kirjeldamine ning trendi kooskõla hindamine eesmärgistatud sihtväärtusega.

Ankeetküsitlusel kasutatav skaala:

- Tugevalt positiivne ja iseseisvalt piisav mõju eesmärkide saavutamiseks;
- Mõõdukalt positiivne mõju, mis võimaldab koos teiste meetmete ja ühiskondlike muutustega eesmarke saavutada;
- Mõõdukalt positiivne mõju, mis võimaldab küll läheneda eesmärkidele, kuid ei ole piisav;
- Ei ole olulist mõju;
- Negatiivne mõju.

Küsitlusandmete tõlgendamisel kasutatav skaala:

- Eesmärgistatud positiivne mõju - meetme rakendamisega on kaasnenud lasteaiakohtade järjekorra vähenemine mõjunäitaja sihtväärtuse tasemeni;
- Vähenenud positiivne mõju - meetme rakendamisega on kaasnenud lasteaiakohtade järjekorra vähenemine, kuid seda mitte mõjunäitaja sihtväärtuse tasemeni;
- Positiivne mõju puudub - meetme rakendamisega ei ole kaasnenud lasteaiakohtade järjekorra vähenemist.

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Projektide taotlused ja aruanded (sh koondtabelid Projekti andmed ja Meetme indikaatorid);
- Linnapiirkondade KOV kirjalik küsitlus järjekorra olemasolu ja pikkuse kohta.
- Intervjuude ja fookusgruppide arutelud ning osalejate ankeetküsitluse vastused.

Missugune on olnud alakasutatud alade taaselvdamiseks tehtud investeringute mõju erasektori või kolmanda sektori aktiveerimiseks sihtalal tegutsemiseks?

Hindamise objektid:

- Meetmete raames ellu viidud/viidavad projektid;
- ELi vahendite kasutamise eesmärk 2: Olulisemad alakasutatud alad Ida-Virumaa suuremates linnapiirkondades on taaselvdatud.

Hindamisel kasutatavad meetodid:

- Olulisemate alakasutatud alade kaardistamine Ida-Virumaa suuremates linnapiirkondades ning selle kaardistuse võrdlus projektidega kaetud aladega.
- piirkondade esindajate eksperthinnangud meetme pikaajalisest mõjust oluliste alakasutatud alade taaselvdamisele ning seal tegutsevate ettevõtjate ja MTÜde aktiveerimisele.

Ankeetküsitlusel kasutatav skaala:

- Tugevalt positiivne ja iseseisvalt piisav mõju eesmärkide saavutamiseks;
- Mõõdukalt positiivne mõju, mis võimaldab koos teiste meetmete ja ühiskondlike muutustega eesmarke saavutada;
- Mõõdukalt positiivne mõju, mis võimaldab küll läheneda eesmärkidele, kuid ei ole piisav;
- Ei ole olulist mõju;
- Negatiivne mõju.

Küsitlusandmete tõlgendamisel kasutatav skaala:

- Eesmärgistatud positiivne mõju - meetme rakendamisega on kaasnenud oluliste alakasutatud alade taaselvdamine ning seal tegutsevate ettevõtjate ja MTÜde aktiveerimine mõjunäitaja sihtväärtuse tasemeni;
- Vähene positiivne mõju - meetme rakendamisega on kaasnenud oluliste alakasutatud alade taaselvdamine ning seal tegutsevate ettevõtjate ja MTÜde aktiveerimine, kuid seda mitte mõjunäitaja sihtväärtuse tasemeni;
- Positiivne mõju puudub - meetme rakendamisega ei ole kaasnenud oluliste alakasutatud alade taaselvdamist ning seal tegutsevate ettevõtjate ja MTÜde aktiveerimist.

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Projektide taotlused ja aruanded (sh koondtabelid Projekti andmed ja Meetme indikaatorid);
- Linnapiirkondade arengustrateegiad.
- Linnapiirkondade KOV-üksuste üldplaneeringud ja arengukavad;
- Intervjuude ja fookusgruppide arutelud ning osalejate ankeetküsitluse vastused.

Kas ja missugused on olnud meetmete elluviimisel kaasnevad mõjud lisaks meetmete eesmärkides seatule (sh võrdsete võimaluste edendamisele, toetatud piirkondade sotsiaalsele olukorrale, keskkonnale jms)?

Hindamise objektid:

- Meetmete raames ellu viidud/viidavate projektide mõju seoses küsimustega
- Kas projekt on infoühiskonda edendava mõjuga (st toetab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia nutikat kasutamist valdkondlike väljakutsete lahendamisel või info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutuselevõtu eelduste edendamist)?
- Kas projekt on kliimat ja keskkonnahoidu edendava mõjuga (st edendab säästvat arengut; keskkonnamõjude/-koormuse vähendamist; ressursi ja energiasäästu; taastuenergia kasutuselevõttu; keskkonnahoidu või kliimamuutustele vastupidavust)?
- Kas projekt on regionaalarengut edendava mõjuga (st toetab piirkondlike erinevusi tasakaalustava arengu soodustamist; piirkondade eripära ja erivajaduste arvestamist; piirkonna terviklikkuse arvestamist või lähimuspõhimõtte rakendamist regionaalarengu suunamisel)?
- Kas projekt on riigivalitsemist edendava mõjuga (st toetab ühtset riigivalitsemist; kaasavat ja teadmispõhist poliitikakujundamist või avalike teenuste kasutajasõbralikku osutamist)?
- Kas projekt on võrdseid võimalusi edendava mõjuga (st panustab naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamisse; puudega inimestele võrdsete õiguste ja võimaluste tagamisse, sh ligipääsetavus; või võrdsete võimaluste tagamisse eri vanuses või rahvusest inimestele)?

Hindamisel kasutatav meetod:

- Projektiaruandluse enesehindamiste kvantitatiivne sekundaaranalüüs.

Hindamisel kasutatav skaala :

- Suurel määral positiivne mõju – mõju olemasolu vähemalt 75% projektides;
- Mõõdukal määral positiivne mõju – mõju olemasolu vähemalt 40% projektides;
- Olulisel määral positiivne mõju puudub – alla 40% projektidel on mõju.

Hindamisel kasutatavad andmed:

- Projektide taotlused ja aruanded (koondtabel Meetme indikaatorid), vastused asjakohastele küsimustele.

Soovitusi ja ettepanekuid järelhindamise läbiviimiseks

Esitatud hindamismetoodika on pakub tervikliku lahenduse säästva linnalise arengu meetmete järelhindamise läbi viimiseks. Arvestades asjaolu, et vahehindamise ja järelhindamise vahelisel perioodil muutuvad hindamisobjektidest üksnes meetme tegevuste raames ellu viidavate projektide üldkogum ning eeldatavalt ka meetmete mõju ühiskonna arengule, siis on eesmärgipärane keskenduda järelhindamisel hindamisküsimustele, mille vastused sõltuvad neist muutustest. Need on tõhususe ja piisavuse, tulemuslikkuse ja mõjude hindamisküsimused.

Meetmete eesmärgipüstitus, meetme sihtpiirkondade määratlemise alused, rakendusmehhanism ja rahastamismudel vahe- ja järelhindamise vahelisel perioodil ei muutu, mistõttu puudub vajadus kordushindamise läbi viimiseks. Nende

asjakohasuse hindamisküsimused on vastuse saanud juba käesoleva vahehindamise tulemusena. Isegi kui järelhindamise läbi viimisel korrata asjakohasuse hindamisküsimustele vastamist ning saadavad tulemused erineksid mingis osas vahehindamise tulemustest, siis arvestades meetmete kavandamise ja rakendamise ajakava saaks neid tulemusi kasutada alles ülejäärmise EL eelarveperioodi 2028-2034 kavandamisel.

Järelhindamise iseseisev uurimuslik osa võiks keskenduda nõ eristuvatele projektidele – headele ja halbadele praktikatele, mida analüüsitakse juhtumiuuringu meetodilistest põhimõtetest lähtuvalt. Projektide valimisse võiksid kuuluda kõik probleemsed (või isegi ebaõnnestunud) projektid ning kuni 3 projekti, mis eristusid positiivselt uuenduslikkuse ja/või ühiskondliku mõju alusel. Juhtumiuuringute osana tuleks kõigi oluliste osapoolte (sh ka lõplike kasusaajatega – ettevõtted, avaliku sektori asutused, elanikud) esindajatega läbi viia ka kvalitatiivsed intervjuud. Heade praktikate analüüsi tulemused täiendaksid eelkõige aruandluse andmete kvantitatiivse analüüsi tulemusi meetmete rakendamise tulemuslikkuse ja mõjude tegurite osas. Halbade praktikate analüüs võiks lisaks sellele anda uut teadmist meetme rakenduse mehhanismi võimalike puuduste kohta.

Lisa 2. Asjakohasuse hindamistabelid

Eraldi MS Excel fail

Lisa 3. Projektide analüüs

Eraldi MS Excel fail